

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Ústav dějin křesťanského umění

Nela Šandová

**Výstavy pořádané v prostorech
Československé akademie věd
a Akademie věd České republiky**

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Praha 2017

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. června 2017

Nela Šandová

Bibliografická citace

Výstavy pořádané v prostorách Československé akademie věd a Akademie věd České republiky: Diplomová práce / Nela Šandová; vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc. Praha, 2017. 106 s.

Anotace

Diplomová práce se zabývá výstavní činností ústavů Československé akademie věd (ČSAV) od 70. let minulého století až po dnešní výstavní aktivity Akademie věd České republiky (AV ČR). Ústavy ČSAV byly jedněmi z mála míst, kde mohli vystavovat neoficiální a často i politicky nežádoucí výtvarní umělci. Velká část práce se věnuje Ústavu makromolekulární chemie, kde se dodnes ve vstupní chodbě konají výstavy. Dále se práce zaměřuje na architekta budovy Makromolekulárního ústavu Karla Pragera a umělce, kteří zde představili svá díla, např. na V. Boštíka, A. Šimotovou, O. Zoubka aj., a na samotná místa sloužící jako alternativní galerie. Cílem práce je také ukázat, jak dnes tyto prostory fungují a jaký je celkový zájem veřejnosti o kulturní činnost AV ČR.

Klíčová slova

Československá akademie věd (ČSAV), Akademie věd České republiky (AV ČR), Makromolekulární ústav, Karel Prager, Makráč, Galerie 4P, Filosofický klub, alternativní výstavní místa, zakázané umění

Abstract

The diploma thesis will focus on the exhibition activities of institutes of the Czechoslovakian Academy of Sciences (ČSAV) from the 1970s until nowadays exhibition activities of the Academy of Sciences of the Czech Republic (AV ČR). The institutes of the ČSAV were among a few places where unofficial and often also politically undesirable artists could exhibit their work. One of the main chapters in my thesis will deal with the Institute of Macromolecular Chemistry, in particular, where exhibitions in the entrance hall are still held until nowadays. Furthermore I will focus on architect of The Macromolecular institute and the artists whose work has been presented here, eg. V. Boštík, A. Šimotová, O. Zoubek etc., as well as the particular places serving as alternative galleries. The aim of my thesis will be also showing the function of those places in these days and investigating the overall public interest in the cultural activities of the AV ČR.

Keywords

Czechoslovakian Academy of Sciences (ČSAV), Academy of Sciences of the Czech Republic (AV ČR), Institute of Macromolecular Chemistry, Karel Prager, Makráč, Gallery 4P, Philosophical club, Alternative exhibition places, Prohibited art

Počet znaků (včetně mezer): 155 071

Poděkování

Za vedení mé práce, rady a konzultace děkuji prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc. Dále děkuji Ing. Květoslavě Stejskalové, Mgr. Tomáši Perglerovi, MgA. Dagmar Šubrtové, RNDr. Miroslavu Raabovi a RNDr. Zbyňku Pientkovi, kteří si udělali čas a poskytli mi rozhovory, cenné rady a úžasné prohlídky výstavních míst, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Velké poděkování také patří mé rodině, která pro mne byla v době psaní práce velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	9
1. Historie Akademie věd České republiky.....	11
1.1. První myšlenky pro zrod Akademie.....	11
1.2. Josef Hlávka a založení Akademie.....	13
1.3. Počátek fungování Akademie.....	16
1.4. Meziválečná léta akademie	17
1.5. Akademie v době socialismu.....	18
2. Zrod spolupráce Akademie a umění od roku 1960	20
2.1. Psychologický ústav AV ČR.....	22
2.2. Ústav dějin umění AV ČR.....	23
2.3. Geofyzikální ústav AV ČR.....	23
2.4. Akademie věd České republiky.....	24
3. Karel Prager	26
3.1. Začátky a vrchol tvorby Karla Pragera.....	28
3.2. Pozdní tvorba Karla Pragera.....	36
4. Makromolekulární ústav ČSAV v Praze.....	43
4.1. Vznik alternativních výstavních míst.....	45
4.2. Makráč.....	48
4.3. Makráč po roce 1989	62
4.4. Makráč dnes	63
5. Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České republiky.....	67
5.1. Jaroslav Heyrovský	68
5.2. Galerie 4P.....	69
6. Filosofický ústav Akademie věd České republiky.....	76
6.1. Knihovna a klub	77
Závěr	81
Seznam použitých zkratk.....	85
Seznam literatury	86
Seznam vyobrazení	92
Přílohy.....	94

Úvod

Tématem mé diplomové práce je výstavní činnost Akademie věd České republiky. Toto téma jsem zvolila na základě zhlédnutí výstavy v Národní technické knihovně, která se v rámci oslav 125 let AV ČR věnovala vztahu vědy a umění. Výstava mě inspirovala k tomu, zaměřit svou práci na vztah vědy a umění a jejich dnešní vzájemné fungování.

V první kapitole představím historii Akademie věd a jejího zakladatele Josefa Hlávku, díky němuž se podařilo samotnou myšlenku jejího zrodu prosadit. Josef Hlávka se svou mecenášskou činností pokoušel změnit tehdejší Královskou českou společnost nauk v Akademii, kde by spojil a povýšil vědeckou i kulturní činnost.

Toto propojení vědy a kultury je základní myšlenkou mé diplomové práce. Od samotného vzniku Československé akademie věd v padesátých letech minulého století netrvalo příliš dlouho k zrodu této symbiózy a vzájemné spolupráce. Akademie byla útočištěm a prostorem, kde se mohli prezentovat nežádoucí a zakázaní umělci, ale i vědci. Jedním z těchto příkladů byl Otto Wichterle, kterému bylo zakázáno přednášet na Karlově univerzitě, ze které tak byl v roce 1958 nucen odejít. Zároveň díky Akademii věd pro jeho výzkumnou a vědeckou činnost vznikl Ústav makromolekulární chemie na Petřínách.

Celou samostatnou kapitolu dále věnuji osobě českého architekta Karla Pragera. Pro mou práci je důležitý především jako autor budovy Ústavu makromolekulární chemie. Jeho život a tvorba v době minulého režimu nebyly vždy jednoduché, ale i přesto dokázal vypracovat a realizovat mnohé ze zajímavých projektů, které také krátce představím. Na osobě Karla Pragera chci demonstrovat postoj člověka, který ač nesouhlasil s tehdejší oficiální politikou, tak v ní dokázal tvořit a prosadit nové technologie a modernistické tendence.

Nakonec v jednotlivých kapitolách představím historii tří vybraných vědeckých ústavů, ve kterých se dnes konají výstavy. Zaměřím se na historii těchto míst, jejich umístění a současnou výstavní praxi. Prvním z představených bude právě Ústav makromolekulární chemie se svou galerií *Makráč*, kde probíhaly výstavy již v dobách socialismu, a proto chci historii a významu tohoto místa věnovat více prostoru. Ústav fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského a jeho *Galerie 4P* je druhým místem, o kterém budu psát. Posledním bude Filosofický ústav AV ČR a jeho *Filosofický klub* umístěný

v tamní knihovně. Kromě těchto tří míst zmíním i další výstavní prostory při ústavech AV ČR, kde se dnes můžete s výstavní činností setkat. Patří sem Psychologický ústav, Ústav dějin umění, Geofyzikální ústav a samotná budova Akademie věd České republiky.

Práce si neklade za cíl podat ucelený historický vývoj propojení a spolupráce vědy a umění, ale představit zrod a alternativní místa, kde k propojení docházelo a dochází dodnes. Československé akademii věd se podařilo udržet si i v době socialismu velkou míru nezávislosti a autonomie na tehdejší režim. Právě tato relativní svoboda sehrála podstatnou roli v organizování výstav v jednotlivých ústavech.

Vzhledem k tomu, že se jednalo o jistou formu undergroundu a alternativy k oficiálnímu umění, je velmi těžké dohledat relevantní literaturu. Kvůli výstavám neoficiálních nebo amatérských umělců nebylo žádoucí dělat výstavám jakoukoli větší veřejnou propagaci. To je jedním z hlavních důvodů, proč se k historii těchto výstav nezachovalo mnoho materiálů. Proto se ve své práci často opírám a odkazuji na rozhovory s tehdejšími i současnými kurátory, vystavujícími umělci a pamětníky.

Cílem této práce je jednak zmapovat historii a vývoj výstavních míst při Akademii věd a dále ukázat jejich současné fungování, cíle, zaměření a podobu. Představím jejich umístění a popis jednotlivých galerií. Také se budu věnovat lidem, kteří chodí výstavních prostor zabezpečují, starají se o výběr programu a umělců, financování a propagaci jednotlivých míst. V neposlední řadě ukážu provázanost a symbiózu vědy a umění, jejich vzájemné obohacení a různé formy spolupráce jednotlivých výstavních prostor.

1. Historie Akademie věd České republiky

V této kapitole se budu věnovat samostatnému vzniku AV ČR, počínaje prvními myšlenkami učenců na její založení, přes snahy ustavit ji z Královské společnosti nauk. Dále se budu věnovat jejímu samostatnému fungování a transformaci v průběhu minulého století, až po současnost této instituce, především v oblasti kulturního života.

1.1. První myšlenky pro zrod Akademie

Akademie věd vznikaly již v raném novověkém období, sdružovaly učence a vědce, kteří nad sebou většinou měli zeměpanskou ochranu a podporu vlivných lidí. Urychlily vědeckou komunikaci a výzkumy, a to pomocí různých odměn či stipendií. „*Na potřeby rozvíjející se vědy mohly akademie reagovat bezprostředněji než univerzity, zatížené tradicemi i orientující se především na vzdělávání.*“¹

Od 80. let 18. stol. fungovala v českých zemích Česká společnost nauk, jejíž název se v roce 1790 změnil na Královská česká společnost nauk (dále jen KČSN). Původně byla instituce nacionálně neutrální, ale od 30. let 19. stol. v ní začali v počtu uplatnění převyšovat Češi. V druhé polovině 19. stol. v ní již Němci prakticky nepůsobili, ale ani tak nebyla její přeměna na českou Akademii možná, jelikož si Česká společnost nauk musela alespoň navenek udržet utrakvistický charakter.²

Jako jeden z prvních začal za vznik české Akademie bojovat Jan Evangelista Purkyně, který v letech 1861–1863 zveřejnil své pojednání *Akademie*. Nechtěl instituci zabývající se pouze vědeckou činností, šlo mu o Akademii „národní“, která by se zajímala o potřeby národa. „*Akademie národní česká jest spolek zřízený od národa českého, aby se věda stala bytostí národa, k jeho blahobytu, k povýšení vědy samé, k osvědčení se národa co vědecky činného naproti jiným národům kulturním, k dobytí slávy vědecké výtečnosti z nynějších dnů i pro časy budoucí.*“³ Zároveň měla Akademie působit již jako skutečné výzkumné středisko s vědeckými ústavy provádějícími badatelskou práci a starajícími se o růst vědeckého dorostu. Možnost výstavby Akademie tehdy Purkyně navrhoval podobně, jako v případě Národního divadla.

¹ POKORNÝ 2005—Jiří POKORNÝ: Odkaz Josefa Hlávky. Praha 2005, 21.

² POKORNÝ 2005, 22.

³ JANKO/ŠTRBÁŇKOVÁ 1988—Jan JANKO / Soňa ŠTRBÁŇKOVÁ: Věda Purkyňovy doby. Praha 1988, 109.

Instituci měla zajistit národní sbírka, díky čemuž by Akademie získala nezávislost na státní moci a zároveň i volnost vůči církvi. Purkyně neustále rozvíjel tyto plány a později přišel hned s několika návrhy. Líbila se mu myšlenka spojení této vědecké instituce s Národním muzeem⁴, kde spatřoval výhodu v tom, že by muzejní sbírky usnadnily badatelskou práci Akademie. Dále se nabízelo spojit počáteční aktivitu Akademie s Uměleckou besedou nebo Akademickým čtenářským spolkem. Myšlenky Jana Evangelisty Purkyně se své realizace nedočkaly, ale působily jako určité vytyčení ideálního směru, o který bylo třeba začít usilovat.

S dalším pokusem o založení české Akademie přišel Josef Jireček, ministr kultu a vyučování ve vládě hraběte Karla Hohenwarta.⁵ Jireček navrhl přeměnu Královské české společnosti nauk, ale jeho žádost byla zamítnuta. *„O podobnou akci se Jireček pokusil ještě o devět let později, kdy jako prezident KČSN požádal císaře Františka Josefa I., aby KČSN propůjčil charakter veřejné korporace, která by se mohla opírat o pravidelnou státní dotaci.“*⁶ Ovšem ani tuto snahu se nepodařilo prosadit, tehdejší ministr kultu a vyučování Conrad prohlásil, že *„KČSN si klade vlastně jen nacionální a nikoli vědecké cíle a že si proto žádnou takovou podporu nezaslouží“*.⁷

Dalším velkým zastáncem vzniku Akademie byl profesor Tomáš Garrigue Masaryk, který vytýkal české vědě nedostatečnou organizovanost, soustavnost, program i mezinárodní srovnání. Dle jeho názoru měla vzniknout skutečná česká Akademie věd, která by byla *„...orgánem našich vědeckých tužeb. Akademie taková nestarala by se pouze o vydávání takových spisů (monografií hlavně), kterých v žádném národě mnoho se nekupuje, ale postarala by se také, aby české obecnstvo a především studentstvo co nejdříve do rukou dostalo potřebné knihy učené... Nemylme se: české vysoké školy bez české akademie jsou nemožny!“*⁸ Tyto myšlenky a úvahy učenců měly velice významnou roli ve vývoji českého vědeckého a kulturního života a díky nim si český národ začal uvědomovat, že Akademii opravdu potřebuje.

⁴ Druhé desetiletí 19. století bylo v celém císařství dobou zakládání ústavů, jejichž posláním mělo být podporovat poznání vlastní země a shromažďovat doklady o jejich minulosti i o její současné tváři. Po francouzském vzoru dostávaly tyto ústavy název *muzeum*. Při jejich zakládání se spojovalo staré šlechtické sběratelství kuriozit a vzácností s moderní myšlenkou umožnit přístup ke sbírkám a vůbec pořádat výstavy pro občanské publikum. Muzeum mělo sbírat a studovat „národní“ písemnosti, předpisy a náčrtky starých památek, nápisů a náhrobků, dále pak erby, pečete a mince. Mělo shromažďovat staré i novější mapy a plány, jakož i doklady o živé i neživé přírodě. In: HROCH 1999—Miroslav HROCH: Na prahu národní existence. Praha 1999, 224–225.

⁵ Tato vláda připravovala české vyrovnání.

⁶ POKORNÝ 2005, 23.

⁷ POKORNÝ 2005, 23.

⁸ POKORNÝ 2005, 24.

Nadšenců pro zřízení Akademie bylo mnoho, k jejímu zrodu ale stále chybělo to nejdůležitější – peníze, podpora a přízeň vládnoucích kruhů. A právě tyto tři překážky zapříčinily, že český národ na svou Akademii čekal celá desetiletí.⁹

1.2. Josef Hlávka a založení Akademie

Josef Hlávka byl významným mecenášem českého vědeckého a kulturního života. Narodil se 15. února 1831 a zemřel 11. března 1908 v Praze. Byl velice vzdělaným a úspěšným mužem své doby. Po střední škole studoval na pražském Polytechnickém ústavu a později přešel do Vídně na Akademii výtvarných umění. Jeho výtvarný talent se projevil zejména v architektuře. Za své vynikající studijní výsledky obdržel několikaleté stipendium k studijní cestě po jižní a západní Evropě. Po návratu převzal vedení vídeňské stavební firmy Františka Schebka, který jej podporoval ve studiu a u kterého se ještě během studia vyučil zedníkem. Ve Vídni realizoval mnoho velkých staveb, například Dvorní operu, ale také v Praze byl stavebně činný. V roce 1869 ho neustálé cestování a velké pracovní nasazení vyčerpalo natolik, že se fyzicky zhroutil a ochrnul na obě nohy. Díky své nezdolné vůli se mu podařilo překonat i toto onemocnění, ale k práci architekta a stavitele se již nevrátil. Svou pozornost zaměřil na český národ, jehož intelektuální rozvoj plánoval podpořit finančním darem.

Jako první založil České univerzitní nadání Josefa a Marie Hlávkových. Jednalo se o 22 000 zlatých, z jejichž úroků měli být podporováni tři studenti pražské univerzity. V roce 1883 začal také podporovat studenty České vysoké školy technické, dále velice štědře podporoval architekty a malíře pražské Akademie. V roce 1884 se pokusil o jisté přetvoření KČSN, kdy věnoval 20 000 zlatých na vytvoření Jubilejního fondu pro vědeckou literaturu českou, který v následujících letech každým rokem navýšil o 5 000 zlatých.¹⁰ Josef Hlávka doufal, že se k němu postupně připojí další mecenáši, čímž dojde k proměně KČSN na Akademii. Ta ovšem na jeho finanční dar nereagovala žádnou změnou svého programu.

V roce 1887 se Josef Hlávka rozhodl, že podnikne konkrétní kroky pro založení Akademie. *„Uskutečnění Hlávkovy záměru navíc umožnilo blížící se 40. výročí nastoupení císaře Františka Josefa I. na trůn: založení nadace spojené s jubileem*

⁹ LODR 1988—Alois LODR: Josef Hlávka - český architekt, stavitel a mecenáš. Praha 1988, 105.

¹⁰ LODR 1988, 100.

panovníka bylo činem nejen vlasteneckým, ale i loajálním, což muselo otupit nanejvýš pravděpodobné námitky z německé strany, že totiž zamýšlená nadace má posilovat české národní aspirace.“¹¹ Jeho snaha byla podpořena Lvem Thunem¹², a tak Hlávka začal jednat s českým místodržitelem baronem Alfredem Krausem, kterému v prosinci 1887 zaslal písemnou zprávu, „že hodlá u příležitosti 40. vládního jubilea našeho vznešeného mocnáře umožnit soukromým darem potřebných prostředků k založení české Akademie pro vědy, literaturu a umění. Tento ústav, postavený pod milostivou ochranu Jeho Veličenstva, by měl sloužit podpoře nejvyšších kulturních cílů českého národa, jehož jednotlivé vynikající síly ze všech oblastí duchovního tvoření měl sbírat, sjednocovat a bránit před roztržtím“.¹³ Český místodržitel odkázal Hlávku na vyšší místa do Vídně, konkrétně na ministerského předsedu Taaffa a ministra kultu a vyučování Gautsche. Jejich reakce byly z počátku rozpačité, jelikož nevěřili tomu, že by se k tomuto vlasteneckému činu odhodlal jeden muž. Pánové ve Vídni se k Hlávkově návrhu vyjádřili vcelku pozitivně, ale celý proces se začal protahovat díky ministrovi Gautschemu, který Hlávku poprosil o jasnější vyjádření jeho plánů a také poukazyval na fakt, že na celou událost nebude mít čas, dokud se nevyřeší otázka vládního rozpočtu. 19. března 1888 poslal Hlávka Taaffovi své vyjádření, v němž se již objevuje název instituce „*Franz Josefs Akademie für böhmische Wissenschaft, Literatur und Kunst in Prag*“. „Aby byla Akademie chráněna od nepřízně budoucích dob, osmělil se Hlávka ve vsí úctě a odevzdanosti vznést přání, aby jí byla pro veškerou budoucnost udělena ochrana koruny.“¹⁴ Taaff toto memorandum přijal, ministr Gautsch ale předložil podmínky, které měl Hlávka splnit, aby mohl být o celé věci informován císař. V těchto nově stanovených podmínkách se do hry opět vrátila KČSN, nejprve měla být vytvořena nadace a k ní měla z vlastního popudu zaujmout stanovisko KČSN. Ministr Gautsch předpokládal, že KČSN nebude chtít podpořit vývoj instituce, jež by ji samotnou mohla ohrozit. Ačkoliv Gautsch Hlávkovu ideu před ním neodmítal, tak v jednom z dopisů, které poslal Taaffovi, psal, že ho obzvlášť iritoval český ráz zamýšlené Akademie, který by podle něj zpochybňoval její univerzální charakter, objektivitu a vědecké kvality, a také příliš nedůvěřoval spojení vědy a umění. Navíc

¹¹ POKORNÝ 2005, 26.

¹² Po vypracování definitivního znění věnovací listiny zaslal Hlávka celý dokument k posouzení hraběti Lvu Thunovi, Jiřímu Lobkovicovi a dvornímu radovi Neupauerovi, kteří mu úmysl zřídit nadaci pochválili. Lev Thun: „Vše jsem četl s nejvřelejším zájmem a vysokou měrou jsem se potěšil z Vašich šlechtetných snah a ze zjevné lásky, s jakou jste své záměry vyvinul a vyložil.“ In: LODR 1988, 106.

¹³ LODR 1988, 107.

¹⁴ POKORNÝ 2005, 28.

s ohledem na císařskou Akademii ve Vídni neradil zřízení té české.¹⁵ Pak následovaly drobné neshody ve vyjádření celé věci mezi Taaffem a Gautskem, zároveň také probíhala jednání mezi Hlávkou a Taaffem. Tyto rozpačité snahy pak vyvrcholily 6. května 1888, kdy byla Hlávkově vrácena „zakládající listina“ s přeškrtnutým presentatem prezidia ministerské rady. Už to vypadalo na konec nadějí, ale Hlávka obratem poprosil Taaffa ještě jednou o radu, ten nejprve váhal, ale pak Hlávkově doporučil, aby o zřízení Akademie požádal prostřednictvím Zemského sněmu království Českého. „*K tomu nebyl Hlávka ochoten, ale nakonec díky zprostředkujícímu působení Františka Ladislava Riegra a Aloise prince Lichtensteina padlo rozhodnutí, že Hlávka svěří svou záležitost českému zemskému sněmu.*“¹⁶ Albín Bráf, právník, národohospodář a člen tehdejšího Zemského výboru vzpomíná: „*Dne 8. června 1888 asi o polednách dal mne, tehdy člena zemského výboru, nejvyšší maršálek kníže Lobkovic požádati, abych se k němu narychlo dostavil. Nalezl jsem u něho stavebního radu Josefa Hlávku. Nejvyšší maršálek mě vítal slovy: Dostanete do referátu novou záležitost. Pan stavební rada mi právě oznámil svůj úmysl věnovati sněmu království českého 200 tisíc zlatých jakožto základní fond ke zřízení české akademie věd a umění a tuto částku mu také v hotovosti předal.*“¹⁷ Tím ale nebyla záležitost podpory vzniku Akademie ukončena, jelikož někteří z poslanců, zejména z řad kurie velkostatku a z řad církevních kruhů, měli k přijetí jeho daru námitky. Nakonec Zemský sněm království Českého 9. října 1888 dar oficiálně přijal a schválil a přislíbil nové Akademii roční příspěvek 20 000 zlatých. „*Ještě v listopadu téhož roku došla prostřednictvím místodržitelství odpověď ministra vyučování, že „Jeho veličenstvo v příčině usnesení z 9. října téhož roku ráčil sobě vyhraditi konečné rozhodnutí a ministra zmocniti, aby provedl jednání o České akademii v Praze, která dle tohoto usnesení má být zřízena.*“¹⁸ Tím započaly Hlávkovy práce na stanovách Akademie. Nejčastějším problémem byla dvojjazyčnost, kterou Hlávka nechtěl za žádnou cenu dopustit a která hrozila s přivtělením Královské společnosti nauk. O problému se vedlo několik porad a diskuzí a nakonec se město Praha spolu s ostatními městy přidalo k Hlávkovu usnesení o ryzí českosti Akademie, které bylo podmínkou jeho mecenášství.

„24. ledna 1890 mohl již nejvyšší maršálek oznámit poslancům, že „Jeho císařské a královské Apoštolské Veličenstvo Nejvyšším rozhodnutím ze dne 23. ledna

¹⁵ POKORNÝ 2005, 29.

¹⁶ POKORNÝ 2005, 31.

¹⁷ LODR 1988, 108.

¹⁸ LODR 1988, 109.

1890 ráčil nejen zřízení České akademie schváliti, nýbrž i stanovy tyto potvrditi a založenému takto ústavu Nejvyšší ochranu vlastní věnovati. (...) Jeho císařské a královské Veličenstvo ráčilo nové Akademii věnovati k základnímu fondu 20 tisíc zlatých a 24. července téhož roku povoluje císař Akademii ze státního rozpočtu pravidelnou roční subvenci ve výši 16 tisíc zlatých.¹⁹ 20. dubna 1890 císař jmenoval 19 řádných členů, kteří posléze (3. července téhož roku) zvolili dalších 23 řádných členů.²⁰ Slavnostní zahájení Akademie se konalo 18. května 1891 na Václavském náměstí a bylo spojeno s otevřením nové budovy Národního muzea, kde Akademie sídlila až do roku 1945. Na slavnosti se sešlo mnoho učenců, vědců i šlechticů, aby pozdravili nové členy Akademie a jí pozvané hosty. Slavnost zahájil prorektor Akademie arcikníže Karel Ludvík a její prezident Josef Hlávka: „*Naše Akademie chce být střediskem všem, kdož v národ českém domáhají se jeho pokroku vědeckého, zdokonalení jeho písemnictví a povznesení jeho pokroku vědeckého a povznesení jeho umění.*“^{21 22}

1.3. Počátek fungování Akademie

Během své existence sdílela akademie problémy své doby i problémy vlastního života. Od Královské společnosti se odlišovala tím, že se hned od svých začátků snažila o rozsáhlou nadační, podpůrnou a publikační činnost, kterou se věda a umění měly zapojit do duchovního života celé české společnosti a taktéž do jejího hospodářského rozvoje. Zajistila si bezvýhradní loajalitu, přízeň i podporu u císaře, po kterém se pojmenovala jako Akademie císaře Františka Josefa. Mezi svými členy soustředila řadu významných představitelů české vědy, literatury, výtvarného umění a hudby. Členové se dělili na čestné, řádné, mimořádné, dopisující a zahraniční. V prvních stanovách nebylo výslovně řečeno, že by členy nemohly být také ženy, ale přesto nebyla až do roku 1923 žádná členka Akademie zvolena. Akademie byla rozdělena na čtyři třídy. První třídu tvořily vědy filosofické, státní, právní a společenské, historie a archeologie.

¹⁹ LODR 1988, 111–112.

²⁰ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015—Jiří HŮLA / Radoslava SCHMELZOVÁ / Barbora ŠPIČÁKOVÁ: Cesty mohou být rozličné, Kostelec nad Černými lesy 2015, 50.

²¹ LODR 1988, 118.

²² Při zahájení se rozdělávaly ceny jednotlivým třídám Akademie a zároveň s tím dal Josef Hlávka podnět k umělecké soutěži k vypracování jezdeckého pomníku sv. Václava před muzejní budovou, který měl být ozdobou Václavského náměstí. Pro tento účel věnoval Josef Hlávka 15 tisíc zlatých.

V druhé třídě byly vědy matematické, přírodní, zeměpisné a přírodovědecké. Třetí třídu tvořila jazykověda s hlavním zřetelem na vývoj české řeči a na prozkoumání její literatury a do čtvrté třídy patřila česká literatura s výtvarným a hudebním uměním.²³

ČAVU jako první začala pěstovat tradiční formy mezinárodní spolupráce, výměnu publikací a volby zahraničních členů, které se orientovaly především na slovanský svět a Francii. V roce 1919 pak vstoupila do mezinárodního svazu akademií. Rozvoj zahraničních kontaktů ČAVU určovalo do velké míry také časté mínění jejich představitelů, že k vědě nepotřebují přednášky cizích vědců ani cesty do ciziny, nýbrž knihy a časopisy, které sem byly zasílány v dostačujícím výběru.²⁴ Zahraniční kontakty byly do roku 1914 rozvíjeny poměrně nezávisle na politické orientaci státu, avšak stále v souladu s tehdejší politikou, po vzniku republiky se pak zahraniční partneři hledali především podle státních zájmů.

1.4. Meziválečná léta akademie

V meziválečných letech působila ČAVU jako poněkud zkosnatělá a konzervativní instituce, ale i tak byla její úloha v tomto období nezastupitelná a její podpora vědeckého bádání významně přispěla k největším úspěchům české vědy, které měly v některých případech i světový význam. Důležitá byla především její ediční činnost, kdy vedle *Rozprav* jednotlivých tříd vycházely i samostatné monografie. „*Nadále existoval také cizojazyčný Bulletin international. Ve spolupráci s KČSN zahájila ČAVU vydávání dvousvazkového Revue des travaux scientifiques v angličtině a francouzštině. Mezi nová periodika se zařadil Sborník přírodovědecký či lingvistický časopis Naše řeč.*“²⁵ Již během první světové války zažila Akademie finanční šok, který se ještě více prohloubil v 30. letech za velké hospodářské krize. V období nacistické okupace utrpěla česká věda řadu velkých ztrát jejích vědců, kteří byli rasově perzekuováni nebo postiženi svou účastí v odboji. Během druhé světové války dále došlo k přerušování zahraničních vztahů, ale po jejím skončení se význam těchto vztahů rapidně zvýšil – pomáhaly např. překonávat zaostávání české vědy dané nepříznivými vnějšími podmínkami.

²³ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 50.

²⁴ POKORNÝ/NOVOTNÝ 1993—Jiří POKORNÝ / Jan NOVOTNÝ (ed.): Česká akademie věd a umění 1891–1991. Praha 1993, 85.

²⁵ FRANC/MÁDLOVÁ 2013—Martin FRANC / Vlasta MÁDLOVÁ: Dějiny Akademie věd ČR v obrazech. Praha 2013, 116.

1.5. Akademie v době socialismu

Po roce 1948 se ČAVU a KČSN staly součástí oficiální vědecké politiky,²⁶ což zapříčinilo v následujících letech vlnu odchodů českých vědců do exilu, a to zejména těch, kteří se angažovali v řadách nekomunistických stran.

Celých předchozích 50 let byla ČAVU jen učenou společností vybraných jednotlivců se všemi neblahými symptomy stárnutí a její osud se začal podobat osudu Královské společnosti, která po celou dobu přežívala vedle ČAVU.²⁷ Královská společnost nauk i ČAVU ukončily svou činnost v roce 1952, kdy vznikla Československá akademie věd (dále jen ČSAV), která byla zákonem ustavena jako jejich pokračovatelka. Podle slov prof. O. Wichterleho: „*Se nová ČSAV nezřekla tradice jejích starších učených společností, ale hlásíme se dále k nově založené tradici, kterou navazujeme na jasnozřivé ideje Purkyňovy tím, že její hlavní podstatou se nestali jednotlivci, ale vědecká centra v akademických ústavech.*“²⁸

Po lehkém ideologickém uvolnění v 60. letech se věda v řadě odvětví a pracovišť začala rychle rozvíjet a dosahovat vynikajících výsledků, které byly s uznáním reflektovány i na mezinárodní úrovni. Mezi nejproslulejší české vynálezy v poválečném období patří gelové kontaktní čočky prof. Otty Wichterleho a jeho spolupracovníků. „*Reformního procesu v Československu v roce 1968 se intenzivně účastnila i Československá akademie věd a její zaměstnanci. Akční program Komunistické strany Československa, vydaný v dubnu téhož roku, počítal se zavedením vědecké oponentury důležitých hospodářských a politických rozhodnutí a ČSAV změněné společenské situace využila k významnému omezení politického dohledu nad svou činností.*“²⁹

Ačkoli toto uvolnění a reformace na půdě ČSAV vedly k rehabilitaci dříve politicky a ideologicky postihovaných členů a spolupracovníků, netrvalo toto období dlouho a po sovětské okupaci nastala na konci roku 1968 další vlna odchodů do exilu.

Během následujícího roku pak zesílil tlak na přizpůsobení se nové politické situaci, kdy například Ústav dějin východní Evropy byl reorganizován na Československo-sovětský institut. 70. léta byla ve znamení úpadku vědy, jež byla

²⁶ POKORNÝ/NOVOTNÝ 1993, 86.

²⁷ POKORNÝ/NOVOTNÝ 1993, 13.

²⁸ POKORNÝ/NOVOTNÝ 1993, 13.

²⁹ FRANC/MÁDLOVÁ 2013, 277.

podřízena komunistické straně, která preferovala propojování pracovišť ČSAV s různými výrobními podniky. Mnohé z ústavů se díky personálním čistkám ocitly v úpadkovém stavu a v podstatě nebyly schopné pokračovat v jejich dosavadní činnosti. Některá z pracovišť trpěla ideologickým tlakem a opravdu kvalitní výzkumná práce zde mohla vznikat spíše jen výjimečně. V 80. letech nadále přetrvával silný ideologický vliv, ale postupně se oživily mezinárodní kontakty české vědy se západními centry bádání a došlo k částečnému zrušení omezení distribuce zahraniční odborné literatury.³⁰ Přelomovým se stal rok 1989, kdy narůstal počet lidí hlásících se k opozici a ve vědecké obci vznikl *Kruh nezávislé inteligence*, do kterého se zapojilo i několik členů ČSAV. Shromáždění na Národní třídě 17. listopadu 1989 se zúčastnila řada mladších pracovníků ústavů a následný brutální útok na studentstvo vyvolal stávkové výbory a zárodky občanských fór na ČSAV.³¹ Vlna odporu pracovníků výzkumných ústavů zapříčinila postupná odstoupení některých ředitelů spojovaných s normalizací. 2. prosince 1989 vznikl první demokratický orgán ve vedení Akademie, tzv. Komora volených zástupců pracovišť ČSAV, která iniciovala změny směřující k přeměně Československé akademie věd na demokratickou samosprávnou instituci vědy i k zavedení nových modelů řízení vědy včetně grantového systému. V červnu roku 1990 se novým předsedou instituce stal prof. Otto Wichterle a proběhly konkurzy na ředitele všech jednotlivých pracovišť. V 90. letech také došlo k velkému úbytku vědeckých zaměstnanců i celých pracovišť zapříčiněnému nedostatkem potřebných financí. „*V politické sféře se objevovaly silné hlasy požadující likvidaci celé struktury jako pozůstatku éry stalinismu.*“³² Po volbách v roce 1992 pak již bylo jasné, že ČSAV je ve své nynější podobě odsouzena k zániku, napomohl k tomu i fakt, že ještě před volbami byl schválen zákon o Akademii věd České republiky (AV ČR), která se v České republice stala právním nástupcem ČSAV.

³⁰ FRANC/MÁDLOVÁ 2013, 298.

³¹ FRANC/MÁDLOVÁ 2013, 304.

³² FRANC/MÁDLOVÁ 2013, 309.

2. Zrod spolupráce Akademie a umění od roku 1960

Nyní se vrátím k samotnému založení Československé akademie věd, které proběhlo v roce 1953. Po nastolení totalitního režimu v roce 1948 došlo ke zrušení všech dosavadních hlavních vědeckých mimouniverzitních institucí a učených společností, které nahradila v roce 1953 právě nově založená Československá akademie věd (dále jen ČSAV).³³ Z jejího členství byli vyloučeni vědci, kteří patřili ke stoupencům politické opozice v letech 1945-1948. „*Někteří z těch, kteří byli nuceni opustit vysokoškolské katedry, našli uplatnění právě na pracovištích ČSAV, byť ne v odpovídajícím funkčním zařízení. Další důsledná likvidace se týkala především představitelů oborů, nepřijatelných z ideologického hlediska vládnoucí strany – nemarxistické sociologie, práva, filosofie, historie, pedagogiky a genetiky.*“³⁴ Podobně postiženy byly i ty osobnosti, jež působily na církevních institucích. Snížení odborné úrovně sboru členů se v největší míře projevilo v 70. letech. Až do sametové revoluce byla věda podřízena silnému ideologickému tlaku, ale i přesto si v řadě případů udržela tvůrčí potenci a nalézala tak cestu ke světové vědecké komunitě, o čemž svědčí i udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Heyrovskému v roce 1959 nebo světové uznání Otto Wichterleho za vynález kontaktních čoček. Otto Wichterle se také stal prvním předsedou Akademie po znovunastolení demokracie.³⁵

Pro mou práci je instituce Akademie věd Československé republiky a nyní Akademie věd České republiky důležitá především z hlediska udržení si relativní „svobodné atmosféry“. Od 60. let se začaly projevovat snahy o politické reformy Československého socialistického státu, jehož totalitní struktura sovětského typu byla v hluboké krizi. V Komunistické straně Československa se začaly odehrávat generační a mocenské konflikty. Byla odhalena pravda o politických procesech 50. let s Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským, která otřásla důvěrou řadových členů k vedení strany.

A právě také v 60. letech začíná usilovat umělecká scéna o rozšíření svého prostoru a svobodu uměleckého projevu, kterou našla při některých ústavech tehdejší Československé akademie věd. Výstavy se začaly pořádat ve vstupních halách či chodbách a ústavy tím daly šanci vzniku dalším alternativním místům, kde bylo možné

³³ <http://www.avcr.cz/cs/o-nas/historie/historie/>, vyhledáno 15.4. 2017

³⁴ POKORNÝ/NOVOTNÝ 1993, 106.

³⁵ <http://www.avcr.cz/cs/o-nas/historie/historie/>, vyhledáno 15.4. 2017

představovat uměleckou tvorbu tvůrců, kteří nebyli členy Svazu československých výtvarných umělců. Pro některé z nich se tato místa stala jedinou šancí a možností, jak své práce zveřejnit. Jedním z takto nejaktivnějších míst byl Ústav makromolekulární chemie na Petřinách, kde vznikla v jeho přízemní chodbě galerie Makráč/Makrokoule. Ústav tehdy představoval nejkontroverznější umělce doby, kterým se ale budu podrobněji věnovat v samostatné podkapitole. V 60. letech se k výstavní činnosti připojily také Biologický a Mikrobiologický ústav ČSAV, kde se objevili významní výtvarníci jako Pavel Sukdolák, Jiří Načeradský, Aleš Lamr či Jiří Sopko. Mikrobiologický ústav pokračoval v pořádání výstav i po svém přestěhování z Dejvic do Krče, které v nové budově inicioval ředitel ústavu Ivan Málek a až do 90. let se zde pravidelně vystavovalo ve vstupní hale a chodbě.³⁶ Většina takto vzniklých míst po revoluci v roce 1989 s pořádáním výstav skončila, jelikož výtvarníkům se otevřely dveře do celé řady nově vznikajících galerií, jiná místa ve spolupráci s umělci stále pokračují a někde byla tato koncepce pořádání kulturních akcí nově zavedena teprve před nedávným časem, takže se nedá mluvit o přímé návaznosti na historii, nicméně je úžasné, že se i dnes najdou lidé, kteří svůj volný čas věnují aktivitám, ve kterých vidí smysl. Ve své práci budu srovnávat tři ústavní místa, která se na kulturním životě Prahy stále podílejí, ale než se k nim dostanu, tak bych ještě ráda krátce představila i další z takto dnes aktivních ústavů AV ČR.

2.1. Psychologický ústav AV ČR

Psychologický ústav od roku 2004 poskytuje výlohy své knihovny sídlící v Husově ulici v Praze 1. Jedná se o window gallery s názvem *DO/OKA*, která prezentuje především díla současných výtvarníků. Galerie je tvořena pěti okny a sídlí v komplexu budov kláštera svatého Jiljí v Husově ulici, která vystavovatelům nabízí opět nový druh platformy. O chod galerie se stará sochař a scénograf Mgr. Miroslav Trejtnar, který zdejší program vypracovává na základě zaslaných přihlášek. Zdejší podmínky se od jiných míst o něco liší, umělecká díla jsou vystavena opravdu pouze ve výkladních skříních, takže obrazy nesmí překročit maximální velikost 180 cm x 130 cm x 40 cm. Výstavy zde trvají po dobu dvou měsíců, a ačkoliv jsou obrazy lidem z ulice přístupné zdarma 24 hodin denně 7 dní v týdnu, tak vystavovatel je nucen uhradit

³⁶ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 150.

peněžní částku za provozní náklady, která je 1500,- Kč, a dále ještě 990,- Kč za elektřinu. Dále si fond Psychologického ústavu nárokuje jedno z vystavovaných děl jako dar. Může se zdát, že oproti jiným místům zde nejsou podmínky pro výstavy tak výhodné, ale na druhou stranu má umělec přímou reklamu s ulicí v centru Prahy, což je nesmírnou výhodou.

2.2. Ústav dějin umění AV ČR

Zdejší galerie s názvem Window gallery byla založena v roce 2012 a její iniciátorkou je pracovnice ústavu historička architektury Mgr. Vendula Hnídková, která se věnuje především historii a teorii architektury 20. a 21. století. Projekt vznikl při rekonstrukci interiéru zdejší knihovny, kdy se paní Hnídková rozhodla pro uplatnění kulturního programu v jejích oknech. „*Chtěli jsme prostor použít jako výlohu našeho ústavu, nemělo jít o čistý výtvarný program, ale o prezentaci aktivit ústavu.*“³⁷

Hlavním záměrem zde bylo prezentovat aktivity ústavu i konkrétních pracovníků. Velký důraz je zde kladen na vizuální stránku věci, která k window gallery nezbytně patří. S designovým zpracováním výloh pomohlo umělecké uskupení *OKOLO*. Výstavy se zde pořádají třikrát do roka, vždy na jaře, před létem a na podzim. „*Témata výstav většinou vyplynou ze zakončení nějakého vědeckého projektu, kdy někdo z kolegů a kolegyně uzavírá například delší badatelskou činnost výstavou nebo vychází knížka.*“³⁸ U příležitosti výměny výstav zde na ulici a v průjezdu probíhají menší vernisáže, kterých se většinou účastní pracovníci ústavu. Pozvánky a informace o místním kulturním programu jsou umístěny na webových a facebookových stránkách ústavu.

2.3. Geofyzikální ústav AV ČR

Geofyzikální ústav sídlí v Praze 4 na Spořilově. Do výstavní činnosti se zapojil v roce 1999. První vystavené expozice byly ze sbírky rytin zdejšího pracovníka Jana Kozáka a měly podobu ilustračních obrazů k pracovní náplni ústavu, např. zemětřesení,

³⁷ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 196.

³⁸ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 196.

vulkány či sesuvy půdy. O místní program se stará RNDr. Aleš Špičák, který v ústavu vede oddělení Tektoniky a geodynamiky, společně s publicistou a výtvarníkem Jiřím Hůlou. Než se tato dvojice dala dohromady, byla témata prací svázána spíše s výzkumnou činností. Od zapojení Jiřího Hůly se galerie zaměřila na představování osobností české výtvarné scény a díky zájmu obyvatel z okolí se zde pravidelně pořádá tzv. Spořilovský salon, na kterém mají možnost vystavovat amatérští umělci z okolí.

Úroveň zdejších výstav je skutečně velice dobrá, zejména díky tomu, že pan Hůla má mezi oslovovanými výtvarníky mnoho známých. Další rozdíl oproti již zmíněným ústavům je ten, že Geofyzikální ústav je iniciátorem výstav, tedy umělci jsou oslovováni z místní iniciativy. Vernisáže zde probíhají klasickou formou s drobným občerstvením a dalším kulturním programem, který představuje hudební doprovod. To vše si zde mohou dovolit díky skvělé podpoře městské čtvrti a ústavu samotného. Od Prahy 4 dostávají roční grant 30 000 Kč, který pokrývá celoroční režii, jež se projevuje především ve vizuální stránce, jakou je např. kvalitní rámování děl. „*Ústav poskytuje tisk, služební auto na cesty, honoráře pro profesionální hudebníky, občerstvení a uvolní technický personál při instalacích.*“³⁹ Své práce zde představili například Jiří Lindovský, Dalibor Chatrný nebo Josef Hampl.

2.4. Akademie věd České republiky

Akademie věd České republiky sídlí na Národní třídě v Praze 1. Výstavy se v budově pravidelně konají od roku 2001, kdy do Akademie věd nastoupil Jiří Novotný, který vedl Národní galerii v Praze. Jiří Novotný se o zdejší program staral do roku 2015 a uspořádal zde více jak 150 výstav. V roce 2015 ho na pozici kurátora vystřídala slečna Tereza Kopecká. Ve stejném roce se také proměnil název galerie na Galerie Věda a umění a pozměnila se i samotná koncepce programu. Galerie Věda a umění v současné podobě propojuje především vědu s uměním a navazuje tím tak na tradici České akademie věd a umění. Primárně jsou zde pořádány výstavy ústavů AV ČR, většinou jde o prezentaci programů, které jsou ve Strategii Akademie věd AV 21, jedná se o program, který zabezpečuje výzkumy ve veřejném zájmu. O následnou prezentaci a popularizaci těchto výzkumů se pak stará tato galerie, která se snaží ji pro veřejnost připravit vždy nějakým zajímavým a uchopitelným způsobem, např. ve spolupráci

³⁹ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 201.

s výtvarnými umělci. Hlavní popud k uspořádání výstavy přichází obvykle z ústavů AV ČR, protože právě ony mají největší zájem prezentovat daný výzkum a galerie jim radí, jakou zajímavou formou ho pro veřejnost přetransformovat. I sama galerie samozřejmě jednotlivé ústavy oslovuje s cílem najít zajímavé projekty. Zdejší výstavy mají vždy jiný charakter, na expozicích spolupracuje architekt, který pro každou výstavu volí jiné uspořádání. Budova Akademie věd je památkově chráněna, což může v některých ohledech instalace komplikovat.⁴⁰

Tereze Kopecké se podařilo získat pro zdejší provoz daleko více financí, což se výrazně projevilo na současné vizuální stránce instalací. Aktuálně jsou zde pořádány čtyři výstavy ročně, každá trvá dva měsíce a v době jejich trvání jsou vyhrazeny dva dny pro komentované prohlídky. Po dobu letních prázdnin je galerie uzavřena, ale v průběhu školního roku se kurátorka snaží o propagaci programu i mezi žáky základních škol. Jejich program je připravován téměř s ročním předstihem.

V Galerii Vědy a umění je na první pohled vidět zdejší profesionalita a náročná práce, která je za všemi těmito přípravami. Výstavy v budově existují díky Středisku společných činností AV ČR,⁴¹ mezi jehož aktivity patří také popularizovat vědu.

Program galerie je k nalezení na webových stránkách AV ČR a na facebookovém profilu Galerie Vědy a umění. K výstavám jsou vždy tištěny letáčky s informacemi. Na budově visí banner s reklamou na aktuální výstavu. Výhodné umístění budovy v centru Prahy sem přivádí i řadu cizinců, a proto bývají všechny výstavy dvojjazyčné. Galerie je zdarma přístupná od pondělí do pátku v provozním čase budovy a je hlídána kustodem. O víkendu zůstává veřejnosti zavřena, ale snaží se zapojovat do zajímavých městských kulturních akcí, jakými jsou Muzejní noc anebo Signal festival.

⁴⁰ Rozhovor s Terezou Kopeckou, kurátorka Galerie Věda a umění. Praha 19.5.2017.

⁴¹ Jehož cílem je zajišťování infrastruktury výzkumu a vývoje a poskytování podpůrných činností zejména Akademie věd ČR a jejím pracovištím. In: <http://www.ssc.cas.cz/o-nas/index.html>, vyhledáno 19.5.2017

3. Karel Prager

V této části se chci věnovat osobnosti Karla Pragera, který má v mé práci zasloužené místo jako autor Makromolekulárního ústavu na Petřínách. O tomto ústavu se budu dále rozepisovat v následující kapitole.

Karel Prager patří mezi naše nejznámější architekty minulého století. Jeho jméno je spojeno s nejkontroverznějšími pražskými stavbami, bez kterých by však Praha jako urbanistický celek ztratila mnohé ze své zajímavosti. Asi nejvíce se do povědomí širší veřejnosti zapsal stavbou Nové scény Národního divadla, budovou, která provokuje a přitahuje zároveň. Spolu s dalšími architekty, jakými byli např. manželé Machoninovi nebo Otakar Binar, se stal Karel Prager výrazně silným, tvůrčím duchem socialistické doby. Právě tato doba a tehdejší režim často neprávem škatulkují projekty těchto a mnohých dalších architektů na pozici socialistické či komunistické architektury. Jejich tvorba sice vznikla v tomto období, ale po formální a výtvarné stránce se jedná o světovou západní architekturu, jež byla plná expresivních výrazů, tvrdosti, futurismu a určité drzosti jejích tvůrců.⁴²

Pro mnohé lidi je dnes těžké přijmout tuto architekturu jako naše kulturní dědictví a vidět v ní krásu. Řadu zajímavých staveb potkal tragický konec, jak tomu bylo například s budovou obchodního domu v Liberci od architektů Karla Hubáčka a Miroslava Masáka či zahájení nedávné demolice Automatické telefonní ústředny v Dejvicích. Dle slov doc. Ing. arch. Radomíry Sedlákové je dílo Karla Pragera lidmi milované, anebo nenáviděné a stejně tomu bylo i s jeho osobou.⁴³

Karel Prager se narodil 24. srpna 1923 v Kroměříži, kde vystudoval obecnou školu a zednické učení. V roce 1940 se společně s rodinou přestěhoval do Brna, kde nastoupil do studií Vyšší průmyslové školy – odborná škola stavitelská.⁴⁴ Po úspěšném dokončení studií v Brně se vrátil zpět do rodné Kroměříže, aby získal své první zaměstnání ve stavební firmě. Zde pracoval na nejrůznějších studiích a drobných projektech.

⁴² ŠEVČÍK/BENEŠ 2009—Oldřich ŠEVČÍK / Ondřej BENEŠ: Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století. Praha 2009, 32.

⁴³ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

⁴⁴ SEDLÁKOVÁ 2013—Radomíra SEDLÁKOVÁ: Karel Prager. Praha 2013, 13.

Po skončení druhé světové války se rozhodl pro pražské studium architektury a pozemního stavitelství na ČVUT, kde patřil k nejlepším žákům. Na začátku padesátých let minulého století, v období tzv. socialistického realismu, začal pracovat v urbanistickém ateliéru v Ostravě, kde vytvořil projekt rekreační oblasti Ostravy a spolupodílel se na zaměřování lidové architektury v Beskydech. Později musel nastoupit vojenskou docházku u pomocných technických praporů.

Po vojně začíná pracovat ve Stavoprojektu, kam tehdy odcházela většina absolventů architektonických škol. Ve Stavoprojektu se zapojil do tzv. *Skupiny mladých*. Z této skupiny architektů časem vzniklo trio Albrecht-Kadeřábek-Prager. Každý ze Skupiny mladých dále pracoval i v jiných uskupeních Stavoprojektu. Karel Prager se hodně zajímal o celkový proces architektonické práce, a proto se přidal k tzv. teoretické skupině. Později publikoval své dojmy, že projektování se zvrhlo na výrobu plánů a tak bylo i hodnoceno. Na jakoukoliv tvůrčí práci se pohlíželo jako na činnost, jež není nutno vyvíjet a podporovat.⁴⁵ Začínající architekti si tehdy nemohli vybírat, na jaké zakázce budou pracovat. Nabídky dostávali jako pracovní úkoly v rámci jejich zaměstnaneckého poměru ve Stavoprojektu. Bylo těžké nějakou zakázku odmítnout, stejně jako prosadit jinou.⁴⁶

V padesátých letech započaly ve Stavoprojektu práce na typizačních projektech, které dostaly na starosti dílny mladých. Jako první byl postaven dům v Uherském Hradišti, později následovala skupina domů ve Strakonících z prototypu T13 a prototypu T15 v pražských Vršovicích, tento typ také posloužil při navrhování Nové socialistické Ostravy.⁴⁷

Obytné domy byly zdobeny nejrůznějšími dobovými plastikami a domovními znaky, při nárožích se objevují malé akroterie. Každý z domů má svou charakteristickou výzdobu, některé zdobí mříže na okenních parapetech a toskánské sloupy před vchody, jiné sgrafita na podnožích.

⁴⁵ PRAGER 1953—Karel PRAGER: Poznámky k přípravě první konference architektů v ČSR. In: *Architektura ČSR XII*, 1953, 26.

⁴⁶ SEDLÁKOVÁ 2013, 14.

⁴⁷ <http://www.starismichov.cz/rservice.php?akce=tisk&cislocianku=2011070006>, vyhledáno 27.1.2017

3.1. Začátky a vrchol tvorby Karla Pragera

V 50. letech Karel Prager vytvořil nejrůznější soutěžní návrhy, na nichž spolupracoval s řadou významných architektů. Nejvýznamnějším návrhem se stal projekt Ústředního domu armády na náměstí Velké říjnové socialistické revoluce v Praze-Dejvicích, ovšem nikdy nerealizovaný.⁴⁸ „Soutěž na Ústřední dům armády je velkou událostí v naší architektonické tvorbě. Po dlouhé době, kdy hroty našich tužek se čím dál víc otupovaly běžnou, i když nezbytnou produkcí, bez možnosti tvůrčích střetnutí a vždy nových poučení, po této dlouhé době dostalo se několika skupinám architektů příležitosti změřit síly na úkolu neobyčejně rozsáhlém a ideově velmi význačném.“⁴⁹

Většina soutěžních návrhů se shodovala v nutnosti završit náměstí výškovou stavbou, ale s těmito návrhy nesouhlasil autor náměstí, profesor Antonín Engel, který byl toho názoru, že náměstí rezidenční čtvrti má být klasicky klidné a věž mu nesvědčí.⁵⁰ Profesor A. Engel byl přesvědčený, že samotná budova Ústředního domu armády je ve svém rozsahu hrubým porušením hotové struktury nejen náměstí, ale i celé oblasti dejvické a porušuje výtvarné autorovy záměry.⁵¹ Soutěžní porota nakonec nevybrala ani jeden z návrhů. Týmu, se kterým spolupracoval K. Prager, byla udělena druhá cena.

Karel Prager pro svou tvorbu hledal nová, dokonalejší a konstrukčně odvážnější řešení. Na konci 50. let se mu pomalu začaly plnit jeho sny. Na konci 50. let mezi jeho první výraznější průlom patří realizace interiéru Polského kulturního a informačního střediska, které bylo postaveno v podzemí, přízemí a prvním patře novobarokního paláce, bývalé pojišťovny Assicurazioni Generali na rohu Václavského náměstí a Jindřišské ulice. „*Minimálními adaptačními zásahy bylo třeba získat ucelené jádro ve starém organismu domu. Byla založena dvě nová schodiště, veřejné železobetonové, půlkruhové a domácí vnitřní, spojující všechna podlaží. Adaptace byla náročná na konstrukční i výtvarné řešení, které mělo splnit různorodý program.*“⁵² Interiér byl v 50. letech přijat s velkým nadšením, členění bylo přehledné, vstupní prostor působil

⁴⁸ Dnes Vítězné náměstí

⁴⁹ NOVOTNÝ 1954—Jiří NOVOTNÝ: K soutěži na ústřední dům armády v Dejvicích. In: *Architektura ČSR XIII*, 1954, 114.

⁵⁰ SEDLÁKOVÁ 2013, 27.

⁵¹ NOVOTNÝ 1954, 114.

⁵² PRAGER 1958—Karel PRAGER: Polské a informační středisko. In: *Architektura ČSR II*, 1958, 69.

příjemně prázdně a prosvětleně, architekt chtěl co možná nejvíce otevřít pohledově interiér vstupní haly do exteriéru ulice na Václavské náměstí.⁵³

Polským kulturním domem v Praze vznikl jeden z prvních modernějších interiérů, na jehož výzdobě se podíleli polští umělci. Český architekt, teoretik a publicista J. E. Koula po otevření informačního centra napsal: „*Český architekt vytvořil skutečně čisté, světlé a radostné prostředí, které se nejen po výtvarné stránce zdařilo ve všech směrech. Snad by se dalo namítat, že nové podkované schodiště, které je pohodlné a přívětivé, mohlo být méně nákladné, že mramorový obklad stěn je nadbytečně vznešený, právě tak jako poněkud masivní schodišťové zábradlí. To jsou však jen podřadné výtky. Celek je svěží a půvabný a to je podstatný klad, je to jako malé okénko do světa.*“⁵⁴ Polské kulturní středisko přežilo výstavbu podchodu uprostřed Václavského náměstí i stavbu metra. Na začátku 90. let byl bohužel Pragerův interiér zrušen kvůli otevření obchodů v přízemí domu.⁵⁵

I 60. léta se v tvorbě Karla Pragera nesla především v duchu různých soutěžních návrhů a studií pro Prahu. Byly to studie například na budovu rozhlasu a televize na Pankráci, areál Československé akademie věd se Státní technickou knihovnou na Pankráci, řešení Letenské pláně anebo předmostí Hlávková mostu v Praze-Bubnech. Současně se také podílel na soutěžních návrzích pro zahraniční architekturu, pavilon pro EXPO '70 v Ósace, vídeňské UNO City anebo nové centrum italského města Perugia.⁵⁶ Ačkoliv byly návrhy tvořeny v duchu tehdejších evropských trendů, tak se téměř žádný z těchto projektů své realizace nedočkal.

Z této doby je velice zajímavý soutěžní návrh budovy Státní knihovny na Těšnově, kde se poprvé v jeho tvorbě objevil tvar komolé pyramidy. V jeho pozdějších návrzích se tento tvar objevoval velice často.

60. léta přinesla do společnosti více uvolnění, které se odrazilo také na politickém dění. Po dlouhé době se na půdě architektury podařilo tvůrcům nebýt závislími na státní projektové organizaci. Byl to start pro samostatně tvůrčí ateliéry, které si celkovou práci mohly řídit podle svých možností.⁵⁷ Společně s dalšími kolegy architekty, kteří nebyli s dosavadní situací projektování spokojeni, začal Karel Prager

⁵³ PRAGER 1958, 73.

⁵⁴ KOULA 1958—Jiří E. KOULA: Polské a informační středisko. In: *Architektura ČSR II*, 1958, 72–73.

⁵⁵ Dnes se v přízemí domu na Václavském náměstí nachází prodejny HaM.

⁵⁶ SEDLÁKOVÁ 2013, 56.

⁵⁷ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]*. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

přemýšlet o zcela nové organizaci projektové práce. Nešlo mu o obnovení menších soukromých architektonických ateliérů, chtěl vybudovat optimálně velké ateliéry s potřebnými profesními specializacemi, jež by měly společnou obslužnou administrativu. Doufal, že tato idea mu také přinese nezávislost na stavební výrobě, především v prosazování nových stavebních technologií.⁵⁸

Jeho myšlenku se podařilo prosadit a 1. července 1966 vzniklo Sdružení projektových ateliérů. Jako první byl utvořen ateliér právě Karla Pragera, který se pojmenoval Gama. I další ateliéry nesly pojmenování podle řecké abecedy, postupně vznikly Alfa, Beta, Delta, Epsilon a Omicron. Všechna pracoviště byla samostatně hospodařící a pod vedením tehdy nejlepších architektů, jakými byli Vladimír Machonin, Jan Šrámek anebo Karel Filsak.

Pro novou generaci bylo Sdružení projektových ateliérů velice zajímavé, studentům se líbila Pragerova průbojnost a mínění, že bez nových materiálů a technik nelze dobře stavět moderní architekturu. *„Rozhodující bylo, že se SPA odhodlalo postavit diktátu stavební výroby a prosazovat nové efektivnější technologie, které byly základním předpokladem pro vznik vskutku moderní architektury.“*⁵⁹

Bohužel si ale Sdružení projektových ateliérů svou svobodnou práci příliš dlouho neužilo, v roce 1969 přestala být jeho samostatná tvůrčí činnost žádoucí. Po krátkém zvažování nad jeho osudem se nakonec rozhodlo, že se z jednotlivých ateliérů vytvoří nový projektový ústav, jehož ředitelem se stal Oldřich Štěpánek, architekt Vojenského projektového ústavu v Praze, díky němuž byl ústav jedním z celků inženýrské organizace „Výstavba hlavního města Prahy“. Dokonce ani vedoucí jednotlivých ateliérů nemuseli ve své práci skončit, podařilo se jejich jmenování do funkcí samostatných ředitelů.⁶⁰

Od roku 1967 se Prager věnoval projektu, který byl určen pro budoucí sídlo Sdružení projektových ateliérů. K tomuto úkolu si vybral území v Praze na Moráni, vedle bývalého kláštera na Slovanech – Emauzy.

Pro budovy projekčních ateliérů zvolil tvar jednoduchých pavilonů, které umístil do zahrady kláštera. Tři pavilony jsou navzájem propojeny a umístěny na šest metrů vysoké kovové konstrukci, jejichž dispozice byla vhodně navržena pro architektonickou práci. Střední část každé budovy je vybavena sanitním zařízením, zasedací místností,

⁵⁸ SEDLÁKOVÁ 2013, 63.

⁵⁹ SEDLÁKOVÁ 2013, 65.

⁶⁰ SEDLÁKOVÁ 2013, 65.

kuchyňkou, schodištěm a technickým zařízením, čímž vytvořil prostory pro ateliéry po obvodu stavby. V interiéru použil skříňový systém Gama, montované parapety a lehký zavěšený plášť, který byl při rekonstrukci v 90. letech změněn a dostal těžké zdobné detaily.⁶¹ Po dokončení pavilonů se do dvou z nich nastěhovaly ateliér Alfa, Gama a ředitelství. Třetí kostku zabralo město a dnes zde sídlí Útvar rozvoje města.⁶²

V době svého vzniku šlo o velmi diskutovaný projekt, který provokoval právě umístěním v těsné blízkosti kláštera. Při jeho budování se odehrávaly velice bouřlivé diskuse a na stránkách denního tisku docházelo ohledně tohoto projektu k mnoha střetům.⁶³ Soubor nebyl ve svém plném rozsahu nikdy dokončen, měl být přistaven ještě čtvrtý pavilon.⁶⁴

„Karel Prager celou koncepci charakterizoval takto: Architektonický koncept seskupuje volné stavební útvary, pět objektů do kompozice solitérního řešení s proporčními vztahy na celý tento prostor (Faustův dům, sv. Jana Na Skalce, Klášter emauzský a Hypšmanův areál budov pod Emauzy) a dokončuje tak celý tento významný městský prostor soudobým architektonickým projevem. Řeší architektonické a funkční dokončení prostoru pod Emauzy a na Moráni tak, aby tento významný městský prostor byl konečně dořešen. Současný stav periferního smetiště je této centrální městské poloze nedůstojný.“⁶⁵

Pro jeho tým bylo velkým úspěchem, když v roce 1966 vyhrál soutěž na rekonstrukci a dostavbu budovy Národního shromáždění, které v té době sídlilo v budově bývalé burzy nedaleko Václavského náměstí. V tehdejší době se ještě stále počítalo s výstavbou nové budovy pro Shromáždění na Letenské pláni. Rekonstrukce a dostavba budovy burzy měla sloužit pouze jako přechodné řešení maximálně po dobu 15-20 let.⁶⁶ Dostavba tedy měla být uzpůsobena tak, aby v budoucnu mohl nově vzniklý prostor sloužit kulturním a společenským účelům, buď v přímé souvislosti se Smetanovým divadlem, anebo jako samostatné zařízení národního výboru.⁶⁷

⁶¹ SEDLÁKOVÁ 2013, 94.

⁶² MERGLER, Jiří. Karel Prager a ateliér Gama. Earch [online]. 2011 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/karel-prager-atelier-gama>

⁶³ BENEŠOVÁ 1968—Marie BENEŠOVÁ: Staronové úvahy nad novým a starým. In: Československý architekt XIX, 1968, 1.

⁶⁴ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

⁶⁵ SEDLÁKOVÁ 2013, 66.

⁶⁶ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

⁶⁷ VOŽENÍLEK 1966—Jiří VOŽENÍLEK: Soutěž na přestavbu areálu u Národního muzea v Praze. In: Architektura ČSSR XXV, 1966, 455.

„Urbanistické podmínky, vydané hlavním architektem, se týkaly především vymezené plochy, která je k dispozici, vztahu k Národnímu muzeu, dopravního řešení a ujasnění budoucího účelu souboru.“⁶⁸

Většina soutěžních návrhů si neuměla poradit s místem, nedařilo se jim rozšířit objekt a přitom se udržet na jeho pozemku. Dva návrhy, se kterými přišly autorské kolektivy J. Albrecht, J. Kadeřábek, K. Prager a V. Machoninová s V. Machoninem, byly řešeny velice neotřelými způsoby usilujícími o jasnou formu solitérů.

Autoři k návrhu sami dodali, že vnímali, jak důležité je netvořit zde blokovou, ale solitérní zástavbu a současně upravit měřítko divadla a staré burzy ke vztahu měřítku budovy Muzea a tím vytvořit nový kompoziční celek.⁶⁹ Tato myšlenka pak dala námět pro vznik dvou studií, které vycházely z příbuzné idey rozvinout stavbu v další úrovni nad sálem bývalé burzy, čímž by vznikl jakýsi dům nad domem a budova by se vyrovnala do úrovně římsy Muzea. Později byla proti návrhu Pragerova týmu vznešena námítka, návrh působil výrazově přexponovaný, a proto požádalo předsednictvo Národního shromáždění k rozpracování další studie třetího týmu Fragner-Ružičková-Štanc. Tím bylo oddáleno konečné rozhodnutí v rozporu s jednoznačným stanoviskem poroty, která doporučila návrh Pragerova kolektivu k realizaci.⁷⁰

Nakonec porota opravdu vybrala trojici Albrecht-Kadeřábek-Prager, jejichž návrh ocenila především za to, že jasně vyjadřoval základní myšlenku, dociloval mohutného účinku a ve své jednoduchosti obsahoval rysy monumentálnosti a ničím nenarušoval panorama Prahy. Předností jimi navržené dostavby také byla rychlost samostatné realizace, která spočívala ve vztyčení ocelové konstrukce na čtyřech podporách bez větších zásahů do dosavadní budovy.⁷¹

Základním komponentem nové konstrukce se stal Vierendeelův nosník, který byl poprvé použit belgickým inženýrem na konci 19. století při stavbě mostů.⁷² Dalším

⁶⁸ VOŽENÍLEK 1966, 455.

⁶⁹ Radomíra SEDLÁKOVÁ—Budova Národního shromáždění. In: *Youtube* [online]. 8. ledna 2017 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UEwfNCs6WTM>. Kanál uživatele Matěj Louda.

⁷⁰ VOŽENÍLEK 1966, 455.

⁷¹ VOŽENÍLEK 1966, 455.

⁷² Karel Prager velmi obdivoval architekturu Miese van der Rohe, a to právě s jeho využitím oceli, která se hodně uplatnila na jeho stavbách v USA. „Ocelová konstrukce předpokládá a vyžaduje od projektanta odborné znalosti spojené s duchovní kázní, pomocí níž se dochází k volné a čisté formě prosté vši malichernosti a hračkářské schválnosti, ve výrobě a montáži pak precisní práci. Souhra návrhu a výroby na základě splněných podmínek a předpokladů, jež obojí činnost vyžaduje, dává hotovému dílu znaky technické dokonalosti, která podmiňuje estetickou kvalitu“. In: STORCH 1968—Karel STORCH: Od ocelových konstrukcí k ocelové architektuře. In: *Architektura ČSSR XXVII*, 1968, 299.

novým architektonickým prvkem byla úplně hladká skleněná fasáda⁷³, jež směřuje do Vinohradské ulice. Na konstrukci bylo zasazeno reflexní sklo, ve kterém se odráží Národní muzeum. Budova má skutečně unikátní fasádu, speciálně navrženou přímo pro Federální shromáždění. Velký důraz byl také kladen na výzdobu interiéru.

V 60. letech se v československé architektuře začala projevovat syntéza více druhů umění. Aby mohla stavba působit jako komplexní dílo, muselo být vše v dokonalém souladu, od fasády přes interiér až po jeho vybavení. Architekti si pečlivě vybírali mezi umělci, se kterými navazovali spolupráci a často také přátelství. Stejně tomu bylo i v případě Karla Pragera, který měl mezi umělci celou řadu dobrých přátel.

Umělecké dílo získalo v architektuře zcela nový význam, nemohlo fungovat samostatně, ani pouze jako dekorace, jednalo se o plnohodnotnou součást celého architektonického celku. „*K tomu vznikla v ateliéru Gama tzv. Huť, která chtěla po vzoru středověkých katedrál vytvořit ve spolupráci s architekty a výtvarníky jednotné dílo přímo pro daný prostor.*“⁷⁴ Vize Karla Pragera byla taková, že se podobné hutě budou seskupovat také při stavbě dalších objektů a jejich členové se tak budou moci volně střídat.

Technickou novinkou stavby byla vstupní skleněná stěna, která má velmi dobré akustické vlastnosti. Na střeše vznikla zahrada s moderní plastikou, která je orámována vierendeelovými nosníky. Budova měla být volně přístupná veřejnosti, ale vlivem politické situace koncem 60. let se vše radikálně změnilo. Parlament byl pro veřejnost uzavřen, jeho výtvarné pojetí bylo narušeno politickým tlakem v Československé socialistické republice, mnozí umělci, spolupracující na výzdobě, se stali politicky nepřijatelnými a jejich díla se nemohla stát součástí výzdoby. Vyvstaly obavy, že na místa těchto tvůrců budou vybráni režimní výtvarníci, jejichž díla nebudou dosahovat tak dobré úrovně, a to bylo pro Karla Pragera nepřijatelné.

Nakonec se pro budovu, díky dohodě s tehdejším ředitelem Národní galerie v Praze, podařilo získat díla klasiků moderního českého umění, originály i repliky z fondu galerie.⁷⁵ Před budovou stojí plastika *Atomový věk* od sochaře Vincence Makovského, toto sousoší bylo původně navrženo pro československý pavilon na světové výstavě EXPO v roce 1958 v Bruselu. Bohužel nově navržené plastiky výtvarníků Chlupáče, Zoubka, Uhra a Preclíka byly normalizační komisí vyloučeny.

⁷³ Tehdy zvaná terčová

⁷⁴ SEDLÁKOVÁ 2013, 80.

⁷⁵ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

Po okupaci Československa v roce 1968 došlo v životě Karla Pragera k mnohým změnám. Roku 1969 se konal mimořádný sjezd svazu architektů, kde svaz odsoudil srpnovou invazi vojsk varšavské smlouvy. Ani přes politický nátlak svaz neodvolal své prohlášení, což vedlo v roce 1971 k jeho zrušení.

Do nově založeného Svazu českých architektů byli přijati pouze ti, kteří souhlasili se vstupem spřátelených vojsk do Československa, proto mnoho skvělých architektů, včetně Karla Pragera, místa v nově vzniklém svazu nedostala.

Hned na počátku založení svazu roku 1971 došlo ke zpracování tzv. Analýzy činnosti předchozího svazu architektů, kde jim bylo převážně dáváno za vinu sebekritické publikování a napodobování některých koncepčních řešení ze západních zemí, při soustavném podceňování výsledků soudobé výstavby socialistického tábora.⁷⁶ Text této analýzy měl velmi negativní vliv pro další vývoj architektury u nás. Mnozí, kteří byli kritizováni, emigrovali, nebo jim byla znemožněna tvůrčí práce.

Sedmdesátá léta nebyla pro tvorbu architekta, tak jak ji vyznával Prager, příliš uspokojivá. Stavební soutěže se konaly jen zřídka a pouze pro vybrané autory. Pro Pragera to byla doba „zmařených“ projektů. Ačkoliv bylo nesnadné účastnit se soutěží, tak ještě v témže roce vyhrál s projektem na areál Slovenské televize v Košicích, ale ani k jeho realizaci bohužel nedošlo.

V polovině 70. let přichází Prager s projektem vysokoškolského Areálu matematicko-fyzikálního učiliště v Praze. O tento areál v blízkosti pražské Troje se Prager zajímal již od poloviny šedesátých let.⁷⁷ Z jeho původního záměru postavit takřka celé univerzitní městečko pro zhruba 3600 studentů se realizace nakonec dočkala pouze budova Matematicko-fyzikální fakulty a koleje, které navíc ani nebyly dokončeny podle původních plánů.⁷⁸

Další velice důležitou myšlenkou, kterou se ve své práci K. Prager zabýval, byl problém bytové výstavby. Poukazoval na fakt, že bydlení je jednou z nejdůležitějších a nejzákladnějších složek lidských potřeb. *„Způsob a úroveň bydlení ovlivňuje postoje, rozhodování a zvyklosti jednotlivců i celých rodin, strukturu i objem jejich spotřeby, působí na fyzický a psychický i morální stav obyvatel, působí na reprodukci pracovní síly, ovlivňuje náplň volného času a působí na rozvoj lidské osobnosti. Úroveň bydlení*

⁷⁶ SEDLÁKOVÁ 2013, 92.

⁷⁷ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

⁷⁸ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

vytváří podmínky pro lidskou aktivitu, jako je zvyšování kvalifikace, kulturní vyžití, společenská zájmová činnost, hobby, materiální i kulturní činnost k zajištění života rodiny, styky s přáteli, výchova dětí, odpočinek – nejsou-li vytvořeny vhodné předpoklady pro tuto aktivitu, může se způsob života zdeformovat.“⁷⁹

Právě tyto jeho úvahy daly v 70. letech vzniknout tzv. superstrukturám. Obdobnou myšlenkou se tehdy zabýval také Yony Friedman a japonští metabolisté. Růst populace a omezenost stavební plochy, to byl experimentální úkol bytové výstavby, která si měla umět poradit v obtížně zastavitelných terénech. Jednalo se vlastně o jakési „město nad městem“. Prager si pro tento úkol vybral území Košíř, kde mezi svahy zakreslil superstruktury. Jednalo se o masivní konstrukce, na nichž byly v několika úrovních zavěšeny vodorovné části, které měly sloužit především jako byty nejrůznějších velikostí od 1+1 až po velikosti celých domů 6+1, kanceláře, ale také o běžnou občanskou vybavenost, školy, školky, sportoviště atd.⁸⁰

Projekt byl opět propracován do nejmenšího detailu. Soubor budov měl mít charakter stavebnicové soustavy, ze které se budou vybírat jednotlivé prvky pro konkrétní účely. I v tomto projektu měla sehrát důležitou roli stavebnicová soustava Gama. V Československu se tento detailně rozpracovaný experiment bohužel výstavby nedočkal. Zmenšený projekt, který však Pragerovy superstruktury velmi připomíná, je gruzínské ministerstvo dopravy v Tbilisi. „V rámci bratrské spolupráce se na začátku 70. let plány (na projekt pro Košíře) pravděpodobně dostaly až do Tbilisi a tam bylo podle nich postaveno ministerstvo dopravy.“⁸¹ Nerealizací superstruktur se Československo připravilo o unikátní, futuristickou a urbanistickou zástavbu.

3.2. Pozdní tvorba Karla Pragera

Z této doby nejvíce vyniká Pragerova dostavba okolí Národního divadla, ve které se původně nechtěl vůbec angažovat. „Rekonstrukce a především zástavba sousední proluky po domech vybouraných v roce 1959 se měla provádět podle vítězného návrhu ze soutěže z roku 1964, jehož autorem byl Bohuslav Fuchs a jeho „rodinný“ kolektiv. Ovšem po zpracování studie v roce 1966 architekt Fuchs zemřel a zbytek týmu

⁷⁹ SEDLÁKOVÁ 2013, 127.

⁸⁰ SEDLÁKOVÁ 2013, 122.

⁸¹ <https://www.biggboss.cz/news/334>, vyhledáno 20.2.2017

*se práce vzdal.*⁸² Po architektově smrti přešla autorská práva na jeho zaměstnavatele, SÚRPMO. Celá dostavba měla být dokončena k 18. listopadu 1983, ke stému výročí otevření Národního divadla po jeho požáru. „SÚRPMO jako instituce nebyla na obdobně rozsáhlé investiční akce připravena. V květnu roku 1980 byl proto úkolem dovést rekonstrukci i dostavbu divadla do rychlého závěru pověřen vládní zmocněnc Ing. Otakar Ferfecký, na jeho popud byl novým generálním projektantem stavby určen kapacitně adekvátnější Projektový ústav Výstavby hl. m. Prahy.“⁸³

V roce 1980 byla mezi SÚRPMO a PH VHMP sepsána smlouva, dle které měla být dostavba divadla prováděna podle architektonického návrhu, který je považován za autorské dílo, a kterému měl nastupující projektant plně uznat práva autorského kolektivu. Za Projektový ústav hlavního města Prahy nabídl svou pomoc ateliér Gama.⁸⁴

Gama začala pracovat na interiérech restaurační budovy, jež je ukrytá uvnitř areálu a je postavena rovnoběžně s historickým Národním divadlem. Původním řešením budovy obrácené do Národní třídy neměla být divadelní scéna, mělo jít o stavbu společenského charakteru, jakési „společenské foyer“ města, kde by se konaly výstavy, koncerty a různá jiná oficiální setkání.⁸⁵ V době, kdy již byla hotová ocelová kostra nové budovy, město dostalo k využívání pro společenské akce Palác kultury a už nebylo zapotřebí stavět druhou podobnou stavbu.

Národní divadlo se proto opět začalo zabývat nápadem využít budovu jako druhou divadelní scénu. Myšlenku doplnit dostavbu divadla Novou scénou podporovalo nejen divadlo, ale také vládní zmocněnc Ing. Ferfecký.⁸⁶

*„Následovala závěrečná peripetie celého projektu – bylo vyhověno skupině vlivných divadelníků, která již delší dobu požadovala přeměnu třetí budovy na nové divadlo, a zároveň scénografu Janu Svobodovi, jehož experimentální divadlo Laterna Magika, kombinující hereckou akci a filmovou projekci, sídlilo od padesátých let v paláci Adria a tehdy hledalo novou scénu.“*⁸⁷ Došlo tedy k vypsání další soutěže s podmínkami použít již hotovou ocelovou konstrukci a dodržet termín otevření.

⁸² SEDLÁKOVÁ 2013, 154.

⁸³ BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010—Richard BIEGEL / Radomíra SEDLÁKOVÁ: Nová scéna Národního divadla, Praha 2010, 81.

⁸⁴ BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010, 81.

⁸⁵ SEDLÁKOVÁ 2013, 154.

⁸⁶ BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010, 82.

⁸⁷ BERAN, Lukáš. Dostavba okolí Národního divadla a Nová scéna. Archiweb [online]. 2010 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.archiweb.cz/buildings.php?action=show&id=2508&type>

K přeměně na divadelní budovu byly vypracovány tři návrhy. K realizování divadelního objektu byl 13. srpna 1981 schválen návrh od Karla Pragera a Stanislava Libenského. Vyhráli i díky tomu, že Prager jako jediný z architektů nepochyboval o tom, že se stavbu podaří dokončit do půldruhého roku.⁸⁸

Bez větších změn z původní urbanistické koncepce byly dokončeny provozní a restaurační budova a také zahrada při klášteře. Ale díky účelovým změnám musela být budova směřující do Národní třídy pozměněna. *„Vložení sálu do nejexponovanější pozice v místech mezi Národní třídou a historickou budovou divadla pochopitelně znamenalo naprostou změnu kompozičních principů, stanovených zprvu projektem Bohuslava Fuchse a poté zejména návrhem týmu Pavla Kupky.“*⁸⁹

Prager budovu zkrátil ve směru k historické budově o jedno pole a od úrovně druhého podlaží ji rozšířil do ulice o 40 cm a do piazzetty o 240 cm. Část s novým divadelním sálem vytvořil jako samostatný objekt, který je spojen s nižší částí Voršilského kláštera a utváří tím jakýsi mezistupeň mezi linií Národní třídy a dominantou historické budovy Národního divadla. Prager se snažil postavit novou budovu v co možná nejpříjemnější výšce pro východní průčelí Národního divadla, proto musel být snížen průchod mezi piazzettou a ulicí a horní část budovy zkosena, čímž navazuje na hmotovou kompozici restaurační a provozní budovy.⁹⁰

Největším problémem, se kterým se při stavbě Nové scény Prager potýkal, byla akustika. Dobrá zvuková izolace se musela udělat nejen pro hlediště s jevištěm, ale celkově bylo zapotřebí ztlumit hluk, který sem doléhal z ulice. Vestibul a foyer jsou skryty pod terčově uchyceným sklem, prostor sálu ale potřeboval lepší odhlučnění. Za tímto účelem byly v sázavských sklárnách vyrobeny speciální skleněné duté tvarovky, na nichž spolupracoval se sklářskými výtvarníky Jaroslavou Brychtovou a Stanislavem Libenským. Skleněné tvarovky prošly několika fázemi, než se podařilo najít ideální

⁸⁸ Razantní změna projektu měla bohužel i své velmi nepříjemné právní a osobní důsledky. Původní autorský tým pod vedením Pavla Kupky nebyl k jednání o změnách projektu přizván a nebyly s ním ani v průběhu prací autorsky konzultovány. Na základě porušení zmíněné dohody i svých autorských práv podal architekt Kupka v listopadu 1982 dovolání k Ochranné organizaci autorské při Českém fondu výtvarných umění, které dále projednalo předsednictvo Svazu architektů ČSR. Výsledkem bylo konstatování Kupkova nezpochybnitelného autorství urbanistického řešení celého areálu, přičemž autorská práva objektu provozní budovy, restaurační budovy, objektu podzemí i úprav parteru byla přiznána autorskému týmu ve složení Pavel Kupka, Ivo Loos, Jana Hrdličková, Bohumil Blažek a Markéta Lierová. Autorská práva tzv. Nové scény byla v návaznosti na změny projektu a vynechání původních autorů ze zpracování i provedení projektu přiznána Karlu Pragerovi a PÚ VHMP. Přes oprávněné námitky původních autorů k řešení situace nedošlo a dostavba byla dokončena pouze pod vedením architekta Karla Pragera. In: BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010, 83–84.

⁸⁹ BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010, 84.

⁹⁰ BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010, 94.

tvár, který by vyhovoval nejenom tvaru budovy, ale především potřebné akustice. „Už po rozhodnutí, že tvarovky budou připomínat „obrazovky“, se hledalo, jak je zakomponovat, aby stavba nebyla jen z jednoho typu, ale aby celá fasáda měla ve svém plášti ještě další výtvarnou rovinu, aby stavba dostala potřebnou a žádoucí proměnlivost.“⁹¹ Na zhotovení tvarovek bylo použito speciální sklo SIMAX, které má lehce nazelenalý nádech, proto byly kostky ještě následně upraveny zářením, aby jejich výsledná barva působila teplejším dojmem. Tímto speciálním pláštěm je zakryta pouze ta část budovy, kde se nachází divadelní sál, zbytek budovy je zakryt hladkým sklem.⁹²

Téměř jednu celou polovinu budovy zabírá sál, druhá polovina patří společenským prostorám, do nichž jsou vsunuty uzavřené bloky schodišť a malý technický blok. Stejně jako při řešení budovy Národního shromáždění se i zde snažil Karel Prager o propojení architektury s výtvarným uměním, především co se týče společenských a přestávkových míst. Chtěl, aby budova měla současný ráz a zároveň si zachovala slavnostní výraz.

Tím, že se při přestavbě muselo pracovat s již postavenou ocelovou konstrukcí, vznikly výškové rozdíly jednotlivých pater. Vstupní hala působí vzdušným dojmem a má prosklenou část do ulice i náměstí, první patro je jakousi podestou, využívající se jako výstavní prostor, a o patro výše se nachází šatna a kavárna, která má vcelku nízký strop, ale vzdušnost prostoru opět dodávají prosklené stěny.

Divadelní sál byl koncipován více účelně a komorně, původně pro Laternu magiku, má posuvný portál, posuvné praktikáble a doplňující sedačky.

Přestože byly vstupní podmínky pro vznik Nové scény nepříznivé, tak se Karlu Pragerovi podařilo ve velmi krátkém čase postavit plnohodnotnou divadelní budovu výrazného charakteru. Od exteriéru, který si udržuje důstojnou zdrženlivost, k historické budově, až po interiéry, které ukrývají rozmanité prostředí.⁹³

Pak následovalo mnoho dalších soutěžních návrhů, ve druhé polovině 80. let se začaly objevovat veřejné anonymní soutěže, ale téměř všechny byly pro Pragerův ateliér neúspěšné. Šlo o soutěž na areál Vysoké školy chemicko-technické v Praze na Jižním

⁹¹ BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010, 96.

⁹² MANN, Berthold. Skleněné tvarovky pro fasádu Nové scény Národního divadla v Praze vznikly před 25 lety. Glassrevue.com [online]. 2007 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: <http://www.glassrevue.com/news.asp@nid=5759&cid=6.html>

⁹³ BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010, 99.

Městě, hotel Rekrea či soutěž na Československý pavilon pro EXPO '92 ve španělské Seville.⁹⁴

Konec 80. let přinesl změnu politických poměrů a začala se rozvíjet soukromá sféra podnikání. Gama se stala první velkou soukromou projekční firmou v Praze.

Mimo projektování organizoval Karel Prager i jiná dění na architektonické scéně. Stal se členem Obce architektů i České komory architektů. V roce 1989 založil Blok architektů a výtvarníků, v tomto spolku se sdružili jeho dávní spolupracovníci a přátelé. „Členové Bloku uspořádali také několik zajímavých konferencí na palčivá témata, např. o bydlení, o současné pražské architektuře nebo o nových stavbách v historickém prostředí, z nichž byl vždy vydán sborník referátů.“⁹⁵

V devadesátých letech se Karel Prager zprvu více věnoval rekonstrukcím než nové tvorbě. Tou nejvýraznější se stala rekonstrukce Rudolfiny. Zpočátku ji měl na starosti Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů (SÚRPMO), roli zde stejně jako při přestavbě Nové scény hrál čas, proto i zde nabídl svou pomoc Karel Prager. Budova Rudolfiny měla v té době statické problémy a bylo zapotřebí vylepšit některé z jejích funkcí. Tehdejší funkční nároky naprosto přesahovaly její velikost.⁹⁶ Jednalo se o jakousi rehabilitaci původní novorenesanční Zítkovy a Schulzovy budovy. Nakonec se podařilo zachovat původní funkci, která měla sloužit především hudbě a výtvarnému umění.

Rekonstrukce probíhala od 3. června 1990 do 12. května 1992, smělo být vynecháno jen jedno Pražské jaro. Během těchto necelých dvou let město dostalo obnovenou stavbu s novou galerií výtvarných umění. Prager nechal Rudolfinum tak, jak jej jeho architekti navrhli s drobnými úpravami pro současné potřeby s technickou modernizací, nově pak vytvořil pokladnu přístupnou přímo z ulice a bezbariérový výtah.⁹⁷

Devadesátá léta znamenala pro ateliér Gama zásadní změnu, k projektování se začaly používat počítače a velký ateliér, ve kterém byly zastoupeny všechny profese, musel Prager velice nerad rozpustit. I nadále se účastnil nejrůznějších soutěží, ale jen málokdy se setkal s úspěchem.

⁹⁴ SEDLÁKOVÁ 2013, 174–175.

⁹⁵ SEDLÁKOVÁ 2013, 186.

⁹⁶ Sídly zde Česká filharmonie s nahrávacím studiem, Hudební fakulta Akademie múzických umění (HAMU) a konzervatoř. In: SEDLÁKOVÁ 2013, 187.

⁹⁷ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

Jednou z posledních prací se stal soubor 13 obytných domů U Kříže v Jinonicích, který byl postavený v letech 1996–1999. Komplex domů stojí v klidné lokalitě s výhledem na Prahu. V roce 2000 sem byla ještě dostavěna další budova, původně zamýšlena jako administrativní, dnes patřící Karlově univerzitě. V roce 1999 získal tento obytný soubor titul *Stavba roku*.⁹⁸

Karel Prager zemřel 31. 5. 2001 v Praze. Nejspíše se vždy najdou ti, kteří jeho stavby budou milovat a obdivovat, stejně jako ti, kteří je budou považovat za ohavné symboly totalitní doby.

Myslím, že mezi velikány české architektury je řazen naprostým právem. Jeho tvorba pokrývá celou druhou polovinu let minulého století, ne vždy se ji podařilo realizovat, nicméně návrhy jeho projektů zůstaly jen v té nejlepší kvalitě, vypracovány do sebemenšího detailu moderních úvah.

Byl zapáleným tvůrcem s vizí technologického i koncepčního pokroku. Ke své práci vždy přistupoval s plnou zodpovědností a nasazením a nejspíše i díky své houževnatosti se mu do jisté míry dařilo ignorovat politický režim, který jej obklopoval. Byla-li mu nabídnuta možnost projektovat, tak se pokaždé snažil o co nejdokonalejší výsledek, bez ohledu na to, kým byla zakázka zadána. A právě díky tomu někdy bývá označován za prorežimního architekta.⁹⁹

Byl jak velkorysým vizionářem, tak pečlivým praktikem, odhodlaným vůdčím duchem, ale i zapáleným diskutérem, který kolem sebe dokázal seskupit nejlepší tým odborníků.¹⁰⁰

Podařilo se mu překonat dobové problémy s materiály a objemovou typizací ve stavebnictví komunistické éry. Díky jeho péči a zarputilosti byly v Československé socialistické republice poprvé realizovány lehké závěsové skleněné panely, prostorové skříňové příčky, montované konstrukce parapetů a zavěšených podhledů, první strukturální a terčové fasády.¹⁰¹

Po zrušení Svazu architektů v roce 1969 se jeho jméno ocitá na černé listině a je mu zakázána jakákoliv veřejná činnost. Nadále směl projektovat, ale až do roku 1985 své stavby nemohl publikovat. *„Od osmdesátých let, s nástupem generace architektů oslovených postmodernou a snahou o „rehabilitaci města“, byly Pragerovy ryzé*

⁹⁸ SEDLÁKOVÁ 2013, 210.

⁹⁹ KOLMAN 2009/10—Jan KOLMAN: Karel Prager (seminární práce Fakulty Architektury ČVUT v Praze). Praha 2009/10, 7.

¹⁰⁰ SEDLÁKOVÁ 2013, 224.

¹⁰¹ PAVLÍK 2011—Miroslav PAVLÍK: Patenty a průmyslové vzory Karla Pragera. In: *Architektura III*, 2011, 63.

*modernistické vize označeny za výraz totalitní moci, která je agresivní vůči městu i jeho občanům, přehlížení jeho díla a odkazu pokračovalo i v době porevoluční.*¹⁰²

V roce 2011 byl in memoriál oceněn poctou České komory architektů. Většinou bývají mezi nominovanými kandidáty velikáni minulosti anebo architekti s pevnými morálními zásadami, kteří jsou pro tento obor velkou inspirací. Karel Prager byl oceněn jako architekt, který se nikdy nezpronevěřil svému svědomí a jehož denní potřebou byla architektonická tvorba. *„Oceňujeme ho jako architekta – člověka, který „představuje hodnoty, které jsou v našem oboru vrcholně důležité: individualismus, pracovní disciplína, pragmatický realismus, optimismus a osobní charisma.*“¹⁰³

Já osobně mám stavby Karla Pragera velice ráda, bez nich by centrum Prahy ztratilo pro mne podstatnou část svého kouzla. O jejich kvalitě také svědčí četné zahraniční publikace a zájem turistů. Dnes se na mnohých z těchto míst pořádají architektonické přednášky, které posluchačům představují historii a vznik této architektury a také se jim snaží přiblížit důvody, proč je důležité stavby chránit.

Na závěr bych citovala slova výtvarníka a hudebníka Vladimíra 518, člověka, který se snaží chránit právě tato místa: *„Paradoxně se v tomto období nesvobody postavilo mnoho kvalitní a svobodné architektury, díky tomu, že politický tlak té doby se nezaměřoval na formu budov, čili formálně jsou tyto stavby ve svém projevu neskutečně progresivní a vůči tomu měli tito tvůrci zakázanou publikaci, výjezdy nebo další stavění. Často byli perzekuováni v osobním životě. Zatímco dnes má sice architekt relativní svobodu, ale silící ekonomický tlak mu neumožňuje nadstandartní projev nebo výstřelek a také stát i město v současnosti příliš nepodporují stavbu veřejných budov, proto si myslím, že před revolucí se často stavělo líp, často za horších technických podmínek, ale výtvarně a umělecky byla architektura zajímavější.*“¹⁰⁴

Z obsáhlé tvorby Karla Pragera je pro moji práci důležitá budova Makromolekulárního ústavu, která byla již od svého vzniku považována za estetický a technický průlom v architektuře. V pozdějších letech nevynikala kulturním přesahem pouze budova sama, ale také akce v ní pořádané, kterým je věnována následující kapitola práce.

¹⁰² SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

¹⁰³ BITNAR 2011—Tomáš BITNAR: Karel Prager – velké téma. In: Architektura III. 2011, 2.

¹⁰⁴ VLADIMÍR 518: Za komunismu se stavělo mnohem odvážněji než teď, „nejošklivější“ stavby chci chránit. In: DVTV [online]. 26.9.2015 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vladimir-518-za-komunismu-se-stavelo-mnohem-lepe-nez-ted-nej/r~6370249c636211e5b6b20025900fea04/?redirected=1495224583>

4. Makromolekulární ústav ČSAV v Praze

Ústav makromolekulární chemie na Petřinách patří mezi nejvýznamnější stavební počiny Karla Pragera. Projekt vznikl již v roce 1958, k samotné realizaci došlo v letech 1960-1964. Pro budovu byl vyčleněn pozemek na konci sídliště Petřiny, směrem k oboře Hvězda.

Ústav makromolekulární chemie byl založen v roce 1959 profesorem Ottou Wichterlem, jeho zřizovatelem je Akademie věd ČR. Ústav se zabývá makromolekulární vědou se zaměřením především na syntetické polymery.¹⁰⁵

Výstavba ústavu byla jedním z hlavních úkolů k zajištění vědecké práce, na jejímž procesu se velkou měrou podílel i Otto Wichterle, jehož památku budova připomíná. *„Při řešení tohoto ústavu bylo třeba dbát, aby bylo dosaženo účelové dispozice vyhovujícím moderním požadavkům na provoz výzkumného chemického ústavu, dále, aby koncepce stavby co možná nejvíce urychlila výstavbu tohoto ústavu, tj. aby byla zkrácena doba výstavby a aby se docílilo technické kvality stavby a kulturní úrovně.“*¹⁰⁶ Za tímto účelem musel architekt prostudovat předchozí dokumentaci k budování jiných chemických ústavů a také se inspiroval literaturou, která mapovala zahraniční metody. Proto se rozhodl pro použití úplně nové koncepce, která by splňovala prvky stavebně technické s ekologií a vyspělým kulturním charakterem celé stavby. Bylo nutné stavbu promyslet do všech souvislostí, provozně technických zařízení laboratoří a technických pomocných provozů, tak i dořešit všechny interiéry společenské a administrativní prostory.

Konstrukce stavby si také vyžadovala nové stavební prvky, jejichž výrobu se Karlu Pragerovi podařilo prosadit, což byl v té době neskutečný úspěch. V 60. letech nebylo architektům dovolené dovážet stavební materiály z ciziny, zahraničí jim bylo přístupné pouze prostřednictvím časopisů.¹⁰⁷

Prager nebyl spokojen s tehdejší kvalitou úrovně stavitelství, které označoval za chybné, celkový nedostatek zajímavých materiálů a výrobků bral jako výzvu, kde zužitkoval své znalosti z technického učení. S tím však také přicházely nové problémy,

¹⁰⁵ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 128.

¹⁰⁶ PRAGER 1960—Karel PRAGER: Projekt ústavu makromolekulární chemie ČSAV. In: Architektura ČSR XIX, 1960, 528.

¹⁰⁷ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

řada nových konstrukcí a hmot se vymykala dosavadním stavebním a požárním předpisům.¹⁰⁸ Budova ústavu se skládá ze dvou částí, nízkopodlažního pavilonu do lehkého oblouku, k němuž je kolmo přisazena vyšší rovná deska. Základní nosná konstrukce je tvořena železobetonovou monolitickou bezprůvlakovou deskou, která je uložena na železobetonových sloupech. Šlo o její vůbec první použití na budově u nás.¹⁰⁹

V exteriéru budovy se poprvé objevily lehké závěsové panely¹¹⁰, které jsou vytvořeny z ocelových rámců a do nichž je jako výplň vložena skleněná deska. Spáry mezi panely byly zakryty aluminiovými lištami. Tento lehký obvodový panel o síle 8 cm, zavěšený na železobetonovou desku byl vyvinut ve Výzkumném ústavu stavební výroby Ing. Pařízkem a s. Borem za technické spolupráce Kovony Karviná a závodu v Boleticích.¹¹¹¹¹² Později se tyto tzv. boletické panely staly univerzálně používaným systémem opláštění skeletových betonových budov, zejména administrativních staveb, škol, poliklinik apod.¹¹³ Desky byly vyvinuty velice efektivním způsobem, mají dobrou zvukovou izolaci a jejich tepelná izolace se vyrovná cihlové zdi několikanásobné tloušťky. Jelikož byly tyto nové materiály neprobádané, tak zde vznikaly různé problémy. Například první fasáda ze závěsných panelů v zimě roku 1963/64 popraskala. V tomto boji se sklárnou pomohl architektovi Otto Wichterle, který svým laboratorním výzkumem prokázal, že zelené transparentní sklo uvnitř dosahovalo daleko vyšších hodnot vnitřního pnutí, místo 90 milimikronů až 450.¹¹⁴ „*Železobetonový štít, který pohledově uzavírá na východní straně hlavní petřínskou ulici, je v návrhu akademického malíře Martina Sladkého řešen skleněnou mozaikou z velkých skleněných prvků, osázených na železobetonovou stěnu. Na západním štítě je řešen akademickým sochařem J. Vackem plastický ornamentální vlys, který kryje nasávací otvory vzduchotechniky.*“¹¹⁵

¹⁰⁸ Vše musela schválit hygienická a požární inspekce a další složky. In: PRAGER 1960, 528.

¹⁰⁹ STARÝ 1965—Oldřich STARÝ: Přehledka pětiletého díla skupiny architektů. In: Architektura ČSR XXIV, 1965, 443.

¹¹⁰ „*K méně rozsáhlému použití závěsových stěn došlo již předtím na pražské restauraci Moskva architektů Jiřího Kadeřábka, K. Virgasa, F. Trmače (1960)*“ In: ŠEVČÍK/BENEŠ 2009, 130.

¹¹¹ PRAGER 1960, 531.

¹¹² Otto Wichterle pomáhal Karlu Pragerovi najít vhodné sklárny, které by byly schopny pro ústav vyrobit desky zavěšeného pláště. In: ŠVÁCHA 2003—Rostislav ŠVÁCHA: Průkopnická rekonstrukce průkopnické stavby. In: Stavba X., 2003, 50–51.

¹¹³ SEDLÁKOVÁ 2013, 36.

¹¹⁴ ŠVÁCHA 2003, 50–51.

¹¹⁵ PRAGER 1960, 532.

Je zde dobře čitelná snaha o co nejjednodušší a zároveň efektivní fasádu, které bylo docíleno za pomoci skla. „*Moderní architektura byla vždy spjata se sklem jako základním výtvarným i stavebním elementem.*“¹¹⁶

Původně mělo být výtvarné řešení štítu velkolepější, avšak těsně před dokončením budovy zmenšila Akademie věd rozpočet, a tak se muselo přejít k náhradnímu řešení.¹¹⁷

V interiéru ústavu byly použity montované skříňové příčky, které oddělují laboratoře a kanceláře od komunikačních prostor. V těchto příčkách byly umístěny kromě skříňové sestavy také instalační rozvody, umyvadla, digestoře atd. Skříňový systém je velice variabilní, lze jej otevřít z místností nebo přímo z chodeb a jeho největší předností je možnost libovolně jej přestavovat podle provozní potřeby. Autor stavby k tomu napsal: „*Přechází se na dílenské průmyslové formy sériových průmyslových výrobků a podstatně se snižuje váha stavby. Bylo dosaženo nákladu 340 Kčs za 1 m³ obestavěného prostoru (ve srovnání s provedenými obdobnými ústavu, jejichž cena je 480-540 Kčs za 1 m³).*“¹¹⁸

Ústav makromolekulární chemie tedy tvoří dvě části, k laboratorní části je připojeno křídlo pomocných technických, společenských a administrativních provozů. Hlavní vstup do ústavu je umístěn v tomto křídle a vede do vstupní haly, ze které je samostatně přístupná jídelna s bufetem, přednášková síň a klubová část, před níž je vytvořeno chodbové respirium jako společenský prostor, jímž se vstupuje do laboratorního křídla budovy.¹¹⁹ Právě v těchto místech Makromolekulárního ústavu později vznikla galerie „Makráč“. V roce 2000 byla budova z rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky prohlášena za kulturní památku.

4.1. Vznik alternativních výstavních míst

V této části práce bych se ráda zaměřila především na neoficiální místa, kde se v době komunismu pořádaly výstavy a jiné kulturní akce. Jednou z nich byla i výše zmíněná galerie *Makráč*, které ve své práci věnuji samostatnou kapitolu níže. Přízemní chodba ústavu sloužila jako výstavní galerie již od 70. let minulého století. Po jaru

¹¹⁶ PRAGER 1967, 136.

¹¹⁷ KOUKOLÍK 1965—Miloslav KOUKOLÍK: Ústav Makromolekulární chemie v Praze. In: *Architektura ČSR XXIV*, 1965, 653.

¹¹⁸ PRAGER 1960, 532.

¹¹⁹ PRAGER 1960, 529.

1968, kdy byl československý stát hlídán vojsky pěti států Varšavské smlouvy, a po nástupu násilné politiky – normalizace, se prostor „svobodného“ projevu opět ocitl pod dohledem státu. Následovaly politické čistky a postihy za prokázanou účast v pravicově-oportunistické a protisovětské politice ve všech institucích i oblastech veřejného života. To mělo za následek propouštění lidí z prací a škol, také publikační činnost byla pod neustálým dohledem a nežádoucí umělci nesměli veřejně vystavovat.¹²⁰ „*Vystavovat bez ideologického dohledu Ústředního svazu československých výtvarných umělců bylo zvláště v sedmdesátých a osmdesátých letech možné jen v alternativních prostorách.*“¹²¹

V průběhu 70. a 80. let směli své umění vystavovat pouze oficiální umělci, tedy ti, kteří nad sebou měli ochrannou ruku Svazu československých výtvarných umělců. Neoficiální anebo zakázané umění představovali spisovatelé se zákazem publikační činnosti a lidé, kteří pořádali ve svých bytech a jiných neveřejných místech semináře a sešlosti. Mezi legální místa k prezentování děl patřila „ideová výstavní síň“, to předpokládalo, že věci zde vystavené budou v souladu s tehdejší politikou Svazu. Dalšími výstavními prostory byly krajské pobočky svazu, národní výbory, domy kultury, galerie, kluby a mládežnické kluby.¹²²

Umění se ocitlo pod přísnou kontrolou a plánem. Zajímavé a víc progresivní sféry tvorby neměly šanci být na oficiálních místech k vidění. Proto se hledaly nové/alternativní prostory, kde by se neoficiální skupina umělců mohla scházet a vystavovat. Díky tomu se umění začalo dostávat na nápaditá a neotřelá místa, nejen ve městě. Začala doba happeningů a instalací. „*Akce související s touto neoficiální kulturou jsou spojeny s místy jako Mutějovice, Malechov a Malostranské dvorky.*“¹²³ Jedno z prvních neoficiálních symposií 80. let se odehrálo na venkově v Malechově, v bývalém zájezdním hostinci, který vlastnil sochař Čestmír Suška a jeho tehdejší žena Nad'a Rawová. Pro své přátele z řad výtvarných umělců, architektů či hudebníků zde uspořádali letní symposium. Umístěny zde byly nejrůznější instalace a také se zde konaly „herecké akce“. Mezi zúčastněnými byli například Adriena Šimotová, Ivan

¹²⁰ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 16.

¹²¹ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 16.

¹²² MIKEŠ 2013—Jiří MIKEŠ: Svaz českých výtvarných umělců v době normalizace (diplomová práce na Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně). Brno 201, 18.

¹²³ <http://www.culturenet.cz/aktuality/radka-schmelzova-site-specific-art-lekce-z-landartu-performance-a-konceptualniho-umeni/n:3480/>, vyhledáno 10.4.2017

Kafka, Magdalena Jetelová nebo Čestmír Kafka.¹²⁴ Událost v Malechově zaznamenala velký úspěch a o rok později se zde konalo její pokračování. Právě Čestmír Suška byl jedním z hlavních iniciátorů pražské akce s názvem *Malostranské dvorky*, která se konala v roce 1981. Akce převážně mladých umělců proběhla v malebných vnitroblocích a dvorcích, kde její návštěvníci mohli vidět zajímavé instalace. I tato událost se konala za hranicí tehdejší povolené kultury, ale podařilo se ji povolit na úřadech. Čestmír Suška o ní v jednom z rozhovorů hovoří takto: „*Vlastně šlo o záškodnickou akci v partizánském stylu. Celé to proběhlo tak, že jsme měli kamarády na odboru památkové péče, kde v té době působilo mnoho zajímavých lidí, mimo jiné Jiří Kotalík, syn ředitele Národní galerie, proto jsme využili stejnosti jmen a Jiří Kotalík se stal kurátorem této výstavy.*“¹²⁵ Akce měla nečekaný ohlas a dříve, než stihla zasáhnout státní bezpečnost, došlo k natočení krátkého dokumentu s názvem *Roztomilé odpoledne*, jehož autorem je Petr Zrno. Film se pak promítal několik dní v kinech před hlavními filmy. StB se akce nelíbila, ale díky tomu, že se jednalo o oblast téměř poloviny Malé strany, tak ji bylo obtížné rychle potlačit, proto její průběh pokračoval „načerno“ dalších čtrnáct dní. „*Na každém dvorku, kde akce probíhala, byl zmenšený plakát akce, jež představovala silueta v 3D prostoru. Státní policie tyto plakáty strhávala, aby díla nebyla tak dobře poznat.*“¹²⁶ Zázemí Malostranským dvorkům tehdy také poskytla tehdejší ředitelka divadla v Nerudově ulici Jarmila Šerá. Divadlo v Nerudovce bylo v 70. letech prvním a vlastně jediným místem v Praze, kde se pravidelně vystavovalo současné umění. V divadle byl k dostání plánek akce, podle kterého mohli návštěvníci putovat. Pro divadlo v Nerudově ulici znamenala tato akce definitivní tečku v jeho působení, kdy uprostřed akce *Malostranských dvorků* tajná policie divadlo uzavřela.

Malostranské dvorky přilákaly nejen veřejnost, ale i řadu dalších umělců, zejména pak fotografů, kteří ji zdokumentovali. V roce 1982 se umělci pokusili o akci podobného rázu, která měla proběhnout na Staroměstských dvorcích, ale režimní benevolence se tentokrát nedočkali a akce byla zakázána.

Jiné alternativní prostory postupně vznikaly při některých ústavech Akademie věd. Nejčastěji byly využívány jako „galerie“ a vděčí za svou existenci především

¹²⁴ SCHMELZOVÁ 2010—Radoslava SCHMELZOVÁ: Divadlo v netradičním prostoru, performance a site specific. Praha 2010, 26.

¹²⁵ Malostranské dvorky. In: Youtube [online]. 20.3.2016 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=6F8D1ss0Jp0>, kanál uživatele Podpruhon TV.

¹²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=6F8D1ss0Jp0> vyhledáno 17.3.2017

zaměstnancům jednotlivých ústavů, kteří je většinou iniciovali jako aktivity závodních rad ROH. O úřední povolení museli zažádat odbor školství a kultury národních výborů jednotlivých městských částí.¹²⁷

Výstavní místa se často zrodila z jednoduché myšlenky zpříjemnit pracovní prostředí, avšak jejich úloha se stala velice potřebnou a žádanou, jelikož suplovala funkci oficiálních galerií. Využívalo se mnohých částí budov, jako např. chodby, respiria, atria. Prezentovaly se zde díla nejrůznějších charakterů i úrovní, od lidovějšího umění až po práce autorů, jejichž jména dnes patří k tomu nejlepšímu, co u nás v druhé polovině minulého století vzniklo, a kteří neměli za socialismu oficiální povolení vystavovat.

Velká část budov jednotlivých ústavů Akademie věd se nacházela na periferiích města či za městem, největší návštěvnosti se tak autoři dočkali převážně v den zahájení výstav. Lidé se při těchto vernisážích rádi potkávali, byly to pro ně svobodné chvíle v nesvobodné době.

S ukončením normalizace po roce 1989 dochází k zrušení cenzury a kontroly Svazu výtvarných umělců. V následujících letech vzniká řada nových nezávislých galerií, které umožňují vystavovat práce doposud „nevyhovujícím“ autorům. A tak pomalu končí úloha těchto alternativních míst a jejich důležitá role, kterou za doby normalizace měly. Některé z těchto alternativních výstavních sálů ukončily svou činnost, jiné stále pokračují a staly se dnes legendárními. To je i příklad galerie Makráč/Makrokoule v Ústavu makromolekulární chemie na Petřínách, kterému je věnována následující podkapitola.

4.2. Makráč

Ústav makromolekulární chemie stojí na Heyrovského náměstí v Praze 6, v těsné blízkosti obory Hvězda. Budova ústavu byla dokončena v roce 1964 a o sedm let později započala svůj provoz zdejší výstavní síň, která letos slaví své 45. výročí. Galerie představovala za doby normalizace mnohé z nejprogresivnějších umělců u nás. Jako jeden z důvodů, proč se tyto výstavy směly konat a nebyly zakázány, se zmiňuje

¹²⁷ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 17.

svobodná atmosféra na akademické půdě a také fakt, že pro Akademii věd bylo výtvarné umění jen okrajovou záležitostí.¹²⁸

Výstavní činnost na ústavu byla zahájena v roce 1972, kdy byl místní pracovník RNDr. Miroslav Raab požádán kolegou, aby v přízemní chodbě uspořádal výstavu jeho příтели, malíři Rudolfu Zichovi.¹²⁹ RNDr. Miroslav Raab měl vždy kladný vztah k umění, proto tuto nabídku přijal a Rudolfovi Zichovi výstavu uspořádal. První výstava představila obrazy – barevné kompozice. Druhá výstava v roce 1972 byla nabídnuta přítelkyni RNDr. Raaba, paní Marii Mertové, která zde vystavovala barevné tapiserie *Art protis*.¹³⁰ V průběhu 70. let vystřídal RNDr. Raaba v čele kulturní komise RNDr. Ivan Havlíček.¹³¹ Později od 80. let se na přípravách podílela Ing. Eva Knižáková, která se velkou měrou zasadila o rozvoj galerie. Nejprve sháněla zájemce o výstavy v uměleckých kruzích, kde znala mnoho umělců a měla řadu přátel. Jméno Ing. Evy Knižákové jako odpovědné pracovnice zaručující se za vystavovatele, se objevuje v dokumentech až do roku 1986. Do roku 1989 zůstávala práce na RNDr. Ivanu Havlíčkovi, ke kterému se v témže roce připojil RNDr. Zbyněk Pientka, jenž se na chodu galerie spolupodílí dodnes.

O tom, jaká výstava se bude v galerii konat před rokem 1989, rozhodovala výhradně kulturní komise závodní rady ROH. Předseda komise pak tento sestavený program předkládal ke schválení odboru školství a kultury ONV v Praze 6. Z rozhovoru s RNDr. Raabem vyplynulo, že toto schvalování bylo nutné až po roce 1979, kdy se v ústavu konala výstava Ladislava Nováka, předního českého představitele surrealismu. Ladislav Novák zde měl 5. března 1979 vernisáž své specifické techniky, tzv. frosáže, na které úvodní slovo přednesl dr. František Šmejkal a k výstavě se také vyjádřil Jaroslav Kořán¹³². Po této vernisáži byl RNDr. Raab vyslýchán příslušníkem StB. Po výslechu se ukázalo, že Jaroslav Kořán byl důležitou postavou při formování *Charty 77*. Chartisté se totiž v roce 1976 sešli i v jeho vinohradském bytě.¹³³ Ačkoli po tomto incidentu hrozilo, že by kulturní program v *Makráči* mohl být zakázán, nestalo se tak,

¹²⁸ HŮLA/SCHMELZOVÁ ŠPIČÁKOVÁ 2015, 16.

¹²⁹ Rozhovor s RNDr. Miroslavem Raabem, popularizátor vědy. Praha 18.5.2017.

¹³⁰ Rozhovor s RNDr. Miroslavem Raabem, popularizátor vědy. Praha 18.5.2017.

¹³¹ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 128.

¹³² Jaroslav Kořán je významnou osobností české literatury, hlavně díky své překladatelské práci. Do češtiny přeložil více jak 70 děl od Vonneguta, Dahla, Bukowského atd. V roce 1973 byl společně s Ivanem Jirousem zatčen v hospodě při zpívání písně *Bijte Rusy*. Ve vězení si odseděl jeden rok a pak pracoval jako strojník Pražských kanalizací a vodních toků. Po revoluci se angažoval v politice, spoluzakládal Občanské fórum a v roce 1990 se stal pražským primátorem.

¹³³ http://www.lidovky.cz/vse-o-charte-77-00y-/zpravy-domov.aspx?c=A070108_153710_ln_domov_vvr, vyhledáno 18.5.2017

ale výstavy byly kontrolovány a musely být schváleny. Schválení výstav podléhalo inspektorovi z odboru školství a kultury ONV v Praze 6.

Předkládaný program obsahoval jednotlivé termíny výstav, jména umělců a povětšinou také o nich dostupné informace s lehkou charakteristikou tvorby. Některé z těchto programů dokonce obsahovaly i jména případných náhradníků.[7]

Kulturní akce zde směly probíhat především díky tomu, že se jednalo o aktivitu závodního výboru ROH, ale nesmělo se o nich psát do novin ani veřejně propagovat, jednalo se o vnitřní věc ústavu. V roce 1984 se novým ředitelem Ústavu stal prof. Vladimír Kubánek, člen ústředního výboru KSČ. Za jeho vedení navštívila Makromolekulární ústav velká komunistická delegace z Francie, která byla z místní myšlenky propojení umění a vědy natolik nadšena, že se pro zavedení podobného nápadu rozhodla také na jejich pracovišti. Pochvala od zahraniční delegace měla dostatečně silnou váhu proto, aby byly zdejší výstavy „podporovány“.

4.2.1. Podmínky pořádání výstav

Pro pořádání výstav ZV ROH Ústavu makromolekulární chemie ČSAV byla dána pravidla, která musela být autorem výstavy dodržena. Jedním z často uváděných důvodů bylo tímto způsobem přiblížit různé formy a žánry výtvarného umění odborářům – pracovníkům ústavu. Jejich plán sestavovala kulturní komise ZV ROH na několik měsíců dopředu a předkládala ke schválení závodním výborům a agitačně propagačnímu štábu ústavu. Dále s programem a organizováním besed s výtvarníky spolupracoval kroužek přátel výtvarného umění při kulturní komisi. Umělci museli šest týdnů před zahájením jejich výstavy vyplnit se zástupcem kulturní komise (což byl RNDr. Raab nebo RNDr. Havlíček a Ing. Knižáková) formulář pro odbor školství a kultury ONV Prahy 6. Ve formuláři bylo nutné, aby autor předložil svůj seznam vystavovaných děl a opatřil jej kolkem v hodnotě 5 Kčs. V případě, že by žádost ONV neschválila, tak se výstava nesměla konat. Pokud však ONV Prahy 6 výstavu doporučil, tak ji ještě musel schválit ZV ROH a vedení ústavu. Výstavy byly zdarma přístupné pro veřejnost ve všedních dnech od 8 do 18 hodin, návštěvníci se směli pohybovat v prostoru chodby a někdy zasahovala expozice i do přednáškového sálu B, kde se většinou konaly jen vernisáže a besedy.

Výtvarník tedy nejprve musel kulturní komisi seznámit s charakterem vystavených prací a předem se domluvit na způsobu její instalace, vernisáže i případné

besedy. Dále byl autor povinen zabezpečit instalaci titulního panelu s těmito údaji: jméno (ev. fotografie), název výstavy, životopisná data, umělecký vývoj, dřívější výstavy, zaměření tvorby, charakteristika vystaveného souboru, inspirace, technika atd. Tento text a zároveň i text samotné pozvánky na výstavu, kterou si vystavující museli vytvořit na vlastní náklady, musely být včas předloženy ke schválení kulturní komisi. Při instalaci a likvidaci výstavy museli výtvarníci zajistit, že nedojde k poškození stěn, z toho důvodu bylo zakázáno používat lepidlo, izolepu a hřebíky, a následně bylo nutné uvést vstupní chodbu do pořádku. V podmínkách také stálo, že nebude odcizen inventář ústavu a v případě jakéhokoliv poničení či škody jej autor uhradí. Vystavovatel se musel zaručit za spořádaný průběh vernisáže, kdy v celém objektu ústavu platil přísný zákaz konzumace alkoholických nápojů. S těmito podmínkami a pravidly pro pořádání výstav v Makromolekulárním ústavu musel autor stvrdit svůj souhlas podpisem.[7]

Mezi prvními se zde odehrály výstavy autorské i skupinové představující keramiku, sklo, malbu, fotografie a textil. Postupně bylo o zdejších akcích víc slyšet a rostla prestiž galerie.

Časem se zde podařilo organizovat výstavy i umělcům, kteří nebyli členy Svazu výtvarného umění. Svá díla zde například směli představit osobnosti, jakými byli Karel Nepraš, Olga Karlíková, Adriena Šimotová, Alena Kučerová, Viktor Pivovarov, Olbram Zoubek, Václav Boštík, Milan Knížák, Věra Janoušková nebo Václav Cigler atd.¹³⁴

Díky velkému zájmu uspořádat zde vlastní výstavu rostl počet instalací a tím se začala zkracovat doba trvání jednotlivých výstav. Z počátku trvaly výstavy dva měsíce, postupně měsíc, pak tři týdny a nakonec jen čtrnáct dní. Téměř celá 80. léta byla velmi produktivní, od roku 1980 do roku 1989 se zde uspořádalo průměrně 16 až 24 výstav za rok. V pozdějších letech se jejich počet ustálil na 8 – 13 instalacích ročně.¹³⁵

O významu tohoto místa svědčí právě fakt, že postupem let se umělci sami hlásili o možnost prezentace jejich děl. Někteří z nich zde svou tvorbu představili vícekrát. Především z konce 80. let jsou v archivu dochovány žádosti, které umělci posílali členům kulturní komise. Součástí povětšinou byly katalogy jejich předešlých výstav s ukázkami prací.

Veřejnost i pracovníci přijímali tyto akce velice kladně, ale dle slov doktora Raaba se párkrát stalo, že díla vzbuzovala v divácích pocity nelibosti a pohoršení, a to

¹³⁴ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 137–149.

¹³⁵ HRUŠKA/PŘEROST 2017—Jiří HRUŠKA / Miloslav PŘEROST: Umění zde vždy bylo svobodné. In: Veleslavín 39 XVII, 2017, 18.

pak mělo za následek to, že se některé soudružky v ústavní organizaci KSČ proti fungování galerie ohradily.¹³⁶ Jejich námitky byly naštěstí zamítnuty a výstavy se směly pořádat dál. V archivu Masarykova ústavu AV ČR jsem narazila na dopis podepsaný ředitelem Karlem Frimlem¹³⁷, který v něm reaguje na výtku týkající se jedné z výstav uskutečněné nejspíš v roce 1982, kdy se v *Makráči* objevila jména jako Jiří Mrázek, Olbram Zoubek, Vladimír Janoušek, Viktor Kolář či Čestmír Kafka. Bohužel v dopise Karla Frimla není přesně uvedeno konkrétní jméno výtvarníka, jehož výstava zde neměla být povolena. Z dopisu ale jasně vyznívá, že se tehdejší ředitel postavil na stranu zdejších pracovníků, kdy hájí jejich kulturní činnost. V dokumentu z roku 1983 se píše: „*Výstavy výtvarného umění v přízemní hale ÚMCH ČSAV jsou pořádány ZV ROH. Schvalování autorů, jejich děl i odborníka pro úvodní slovo při vernisáži provádí inspektor pro kulturu ONV v Praze 6 od r. 1979. Písemné potvrzení souhlasu ONV s konáním výstavy je podmínkou vedení ústavu k organizování výstavy ZV ROH. Bez zmíněného povolení ONV v Praze 6 se žádná výstava v ÚMCH nekonala. Předpokládali jsme, že kádrové a odborné posouzení nemůže být v kompetenci ZV ROH a že kádrovou stránku navrhovaných výtvarníků posuzuje a ověřuje schvalovací místo, tj. inspektor pro kulturu, včetně stanoviska příslušné organizace výtvarných umělců. Je pro nás trpkým poučením, že došlo ke zneužití snahy ústavu o umožnění výstav pravicovými exponenty. Požádali jsme inspektora pro kulturu ONV v Praze 6 soudruha Miloslava Kopeckého o zpřísnění posuzování žadajícího výtvarníka o výstavu předně z politického hlediska ve spolupráci s příslušnými orgány. Inspektor pro kulturu ONV v Praze 6 sdělil, že připravuje posudkovou komisi pro povolování výstav, aby byla záruka komplexního hodnocení žadatele–výtvarníka a tak se zabránilo vystavovat nežádoucím výtvarníkům i úvodním slovům nežádoucích odborníků.*“ [11]

Dále chtěl v 80. letech získat nad místní činností galerie kontrolu Svaz výtvarných umělců, a proto nabízel ústavu, aby galerie začala působit pod jeho hlavičkou. „*To už jsme věděli, „která bije“*, a odmítli jsme to s poukazem, že by se to křížilo s odborářskou činností a nemuselo by se to líbit všem pracovníkům, proto to necháme radši tak, jak to je.“¹³⁸ Svou pozici si ZV ROH musel uhájit, a proto opět v roce 1983 předložil svá pravidla a předpisy, ve kterých stálo, že náměty k programu získává jednou ročně od pracovníků ústavu a od umělců samotných. „*Pak si kulturní*

¹³⁶ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 130.

¹³⁷ loajální člen KSČ

¹³⁸ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 130.

komise vyžádá od jednotlivých umělců ukázky prací, informaci o tom, jsou-li amatéry, začínajícími výtvarníky, jsou-li členy Svazu výtvarných umělců anebo Fondu výtvarných umění a také se dotazuje na společenskou angažovanost příslušného výtvarníka.“ [11]

Výběr odborníka s úvodním slovem při vernisáži byl ponechán v rukou výtvarníka, jelikož inspektor ONV Prahy 6 se jejich zahájení účastnil jen ojedinele. Předseda ZV ZO ROH, RNDr. Stejskal, společně s předsedou kulturní komise ZV ZO ROH, RNDr. Havlíčkem, hájili zdejší funkci galerie tím, že Petřiny nemají jiného kulturního zařízení a tak vítají možnost výstav i místní pobočka Svazu žen či zdejší občanské výbory. Svou činností chtěli umožnit výstavy mladým a začínajícím umělcům a výtvarníkům-amatérům.

Na svou obhajobu taktéž napsali, že oni nejsou ve styku se Svazem výtvarných umělců ani s Českým fondem výtvarných umění a že tedy vycházejí z předpokladu, že tato starost patří ONV a jeho školskému kulturnímu odboru. [11]

4.2.2. „Zakázání“ umělci

V této podkapitole bych ráda uvedla pár umělců, kteří na české výtvarné scéně dosáhli mnohých ocenění, ačkoliv doba, ve které vznikaly jejich práce, nebyla pro jejich tvorbu příliš nakloněna, a kterým bylo umožněno vystavovat v Makromolekulárním ústavu i za minulého režimu. Václav Boštík, Věra Janoušková i Adriena Šimotová byli členy výtvarné skupiny *UB 12*, kterou krátce představím.

Ke vzniku skupiny *UB 12* dala podnět politická situace po roce 1948, kdy zahájil svou činnost Svaz československých výtvarných umělců, který se hlásil ke kulturněpolitickému programu KSČ a zakázal všechny umělecké spolky a skupiny. Větší část české scény ale tvořili umělci a teoretici, kteří nesouhlasili s praktikami režimu ani se socialistickým realismem. Začaly mezi nimi vznikat velké rozdíly, mnozí z těch, kteří do nově vzniklého svazu nevstoupili, přesto přijímali státní zakázky, jiní se díky svým antikomunistickým názorům ocitli ve značné umělecké i společenské izolaci.¹³⁹ Později na nátlak mladých umělců byl zrušen zákaz uměleckých skupin, který umožnil nový vznik a veřejné vystoupení dosavadních tajných uměleckých uskupení. V 50. letech pak proběhly výstavy skupin *Máj 57* či *Trasa 54* a dalších. Na začátku 60. let přichází další vlna nových uměleckých skupin mladší generace, jejichž postoje

¹³⁹ SLAVICKÁ 2006—Milena SLAVICKÁ: *UB 12*. České Budějovice 2006, 20.

byly radikálnější, a kteří se chtěli úplně vymanit z uměleckých bojů na půdě Svazu. Vývoj českého umění byl v této době také výrazně ovlivněn a proměněn s nástupem konstruktivistických tendencí a akčního umění. Na scénu vstupují skupiny *Křížovatka*, *Aktuál* a právě *UB 12*, která byla založena v roce 1959 v okruhu Václava Boštíka a Václava Bartovského¹⁴⁰.

Skupina *UB 12* byla velmi volným uskupením různorodých uměleckých osobností, často z dost odlišného prostředí. Byli zde členové komunistické strany společně s politicky diskriminovanými lidmi, dále byli jejími členy i katolicky smýšlející umělci a představitelé, jež vyrůstali v rodinách s humanistickými a demokratickými zásadami první republiky.¹⁴¹ Což jen dokazuje, že ve skupině vládla mezi umělci tolerance a vzájemný respekt. Mezi její členy patřili: Václav Bartovský, Václav Boštík, František Burant, Vladimír Janoušek, Věra Janoušková, Jiří John, Stanislav Kolíbal, Alena Kučerová, Jiří Mrázek, Daisy Mrázková, Vlasta Prachatická, Oldřich Smutný, Adriena Šimotová, Alois Vitík a teoretikové umění Jiří Šetlík a Jaromír Zemina.

Za jejich první veřejné vystoupení se považuje výstava umělců Kolíbala, Mrázka, Mrázkové, Johna a Šimotové, která proběhla v roce 1953 v ateliéru Václava Boštíka. Oficiálně se poprvé představili v roce 1962 v Galerii Československého spisovatele v Praze.¹⁴² Oproti jiným výtvarným skupinám mohla *UB 12* působit nevýrazně a ambivalentně, protože její členové neměli jednoznačně společné názory a nikdy nevydali žádný společný programový text ani manifest. Spoluzakladatel *UB 12* Václav Boštík napsal: „*Nejsem obdivovatelem uměleckých programů a manifestů a nemám v úmyslu rozmnožovat je o další. (...) Nepracuji podle programu, a proto i když moje práce sleduje určitý cíl, mohu mluvit jen o tom, čemu věřím a co mám rád. (...) Život nelze žít podle předpisů a právě tak se podle návodů a předpisů nedá dělat umění.*“¹⁴³ Skupina představovala spíše sdílení určitého okruhu hodnot, které byly v dané době pro přátelský okruh uměleckých osobností svého druhu záchranným

¹⁴⁰ Václav Bartovský pocházel z proletářské rodiny, a proto nemohl vystudovat malbu. Na výtvarnou scénu ale přesto vstoupil. Obdivoval francouzské moderní umění, důležitou roli u něj sehrál Matisse se svou barevnou prostorovou kompozicí. Tento samotář a celoživotní outsider se se svými postoji a zájmy stal v atmosféře nekompromisního sorealistického brainwashingu velice důležitou osobností, inspirací a útočištěm pro mladší umělecké osobnosti. Jádrem budoucí skupiny *UB 12* se kolem jeho osobnosti začalo formovat již v průběhu 50. let. In: VLADÍKOVÁ 2007, 58.

¹⁴¹ VLADÍKOVÁ 2007—Simona VLADÍKOVÁ: Skupinový portrét *UB 12*. In: *Art + Antiques* V, 2007, 58.

¹⁴² ŠEVČÍK/MORGANOVÁ/DUŠKOVÁ 2001—Jiří ŠEVČÍK / Pavlína MORGANOVÁ / Dagmar DUŠKOVÁ: *České umění 1938 – 1989/ programy/ kritické texty/ dokumenty/*. Praha 2001, 227.

¹⁴³ VLADÍKOVÁ 2007, 57.

kruhem.¹⁴⁴ Společně uspořádala čtyři výstavy. Na první výstavě pouze uveřejnili společné prohlášení o UB 12: „*Naše skupina se formovala v letech, kdy byla ve výtvarném umění porušována rovnováha mezi rozumem a citem, kdy se zdálo, že není třeba poetického myšlení a vidění, kdy bylo proto obtížné dát svým zážitkům umělecký výraz a zachovat si nedeformovanou tvář. Většina z nás se setkala v Umělecké besedě. Pomalu a váhavě jsme se sblížovali, skeptičtí k vytyčování nových uměleckých programů a tvoření skupin. Spojovalo nás přátelství i pokrokové tradice Umělecké besedy. Ne náhodou nás přitahovala síla lidské prostoty Václava Bartovského i jeho umělecká odpovědnost. Připravil v únoru 1958 v Alšově síni výstavu několika z nás. Tato výstava i další veřejná vystoupení jednotlivců potvrdily příbuznost našich uměleckých snah. Ani v životě, ani v umění nelze být sám. Lidé i názory se o sebe opírají, k láskám i nenávimem se hledají spojenci. Mnohé nás spojuje, mnohé nás může zítra rozdělovat. Jedno je však neměnné a vždy nám zůstane společné: nevidíme svět bez poezie a jsme o její nutnosti přesvědčeni. A proto vyslovujeme naději, že jako tvorba básníků bude i naše činnost považována za práci užitečnou pro společnost.*“¹⁴⁵

„Neoficiálním“ koncem skupiny se stal rok 1970, kdy po událostech roku 1968 opět následoval zákaz uměleckých skupin, avšak její členové se nadále setkávali a udržovali mezi sebou přátelské vazby.

Václav Boštík (1913–2005) byl malířem a grafikem patřícím k nejvýraznějším představitelům lyrického proudu české poválečné abstrakce. Ve své tvorbě směřoval k meditativně-minimalistickému výrazu, pro který byla vždy důležitá filosofická a teologická východiska. Rozhodující událostí byl příchod z Litomyšle do Prahy, kde v roce 1933 nastoupil ke studiu kreslení a deskriptivní geometrie na Českém vysokém učení technickém, které nejspíše zapříčinilo jeho pozdější silný vztah ke geometrickému řádu ornamentu, stejně jako k dekorativní stránce uměleckého díla.¹⁴⁶ Později studoval na Akademii výtvarného umění v Praze.

Matematika s astronomií se v pozdějších letech staly jeho velkou vášní, která v kombinaci s jeho vírou vytvářela magičnost a jakýsi duchovní náboj, který vyzařuje z jeho obrazů. U malby se snažil docilovat zbavení jí všeho nedůležitého, zjednodušit ji pouze na její základní prvky. Neustále si kladl otázky po podstatě závěsného obrazu,

¹⁴⁴ VLADÍKOVÁ 2007, 58.

¹⁴⁵ SKUPINA UB 12, Katalog výstavy Tvůrčí skupiny UB 12, 1962

¹⁴⁶ SRP 2011—Karel SRP: Václav Boštík 1913...2005. Praha 2011, 9.

zajímal se o jeho předpoklady a ideální velikost rámu (které si sám vyráběl), jaká technika se má použít a čím se odlišuje malba od kresby.¹⁴⁷ Dále hledal ideální tvar či linie, plochy a barvy. Umělečtí kritikové se shodují v tom, že jeho nesmírně obsáhlé dílo v sobě skloubí tři pro něj důležité zdroje inspirace, kterými tehdy byla již zmíněná astronomie či fyzika, francouzské moderní umění, zejména od impresionismu po surrealismus a umění přírodních národů.

Jeho abstrakční projev dospěl až do zlomu, jenž znamenal rozpor s přijetím vnější skutečnosti. Svou formu si tehdy musel obhájit nejen mezi nejbližším okruhem přátel, ale také před představiteli socialistického realismu, kteří nedovolili, aby byla jeho práce řádně vystavována. Geometrické tvary, jako kruh a čtverec, zasazené doprostřed plochy, se staly Boštíkovi nositeli jeho názorů o obecnosti a celkovosti. Dále se v jeho tvorbě odrážel jeho dobový zájem o město či zoomorfní motivy, ale i o lidskou postavu, především pak lebku.

Václav Boštík byl členem několika výtvarných spolků, například *Umělecké besedy*, jejímž členem se stal v roce 1942, a na konci 50. let byl spoluzakladatelem skupiny *UB 12*.

Jeho první samostatná výstava se konala v roce 1957 v Alšově síni Umělecké besedy. V následujících desetiletí se mu podařilo vystavovat v Itálii či Francii. Před rokem 1989 nebylo téměř možné se s jeho tvorbou setkat, a když už, tak se jednalo o neoficiální místa, jakým byla právě galerie *Makráč*, kde v roce 1984 proběhla výstava jeho obrazů a kreseb pod názvem *Kresby*, které představovaly především pastely z let 1981–1984.¹⁴⁸ Jako zodpovědný pracovník byla pod jeho výstavou podepsána Ing. Eva Knižáková. O výstavu bylo zažádáno 27. ledna 1984, samotný průběh se pak uskutečnil ve dnech od 5. 3. – 16. 3. 1984. Úvodní slovo na vernisáži přednesl Dr. Jaromír Zemina¹⁴⁹. Dle přiloženého protokolu k jeho žádosti zde bylo vystaveno pětadvacet geometrických kompozic.

¹⁴⁷ SRP 2011, 5.

¹⁴⁸ http://www.imc.cas.cz/cz/umch/vyst_v198x.htm, vyhledáno 1.5.2017

¹⁴⁹ Jaromír Zemina (1930) je historik a teoretik umění. V letech 1949-53 studoval dějiny umění a klasickou archeologii na FF MU v Brně. Z počátku 60. let pracoval v Ústavu teorie a dějin umění ČSAV v Praze. Byl teoretikem tvůrčích skupin *Brno 57* a *UB 12*, mezi jejichž členy měl vynikající přátele, kterými byli Václav Boštík, Jiří John a Adriana Šimotová. V letech 1965-70 pracoval jako vedoucí sbírky moderního umění. Byl kurátorem řady výstav významných osobností českého umění, za jeho výstavní aktivitu mu byla v 60. letech udělena cena Antonína Matějčka. V 70. letech se ale pro práci v NG stal nevhodným členem, bylo mu také zakázáno pořádat oficiální výstavy, proto i jeho osobnost se stala velice důležitou na undergroundové scéně. Před rokem 1989 mu vyšla pouze jedna publikace, kterou napsal o umělci, jehož si dle vlastních slov vážil nejvíce, a sice o Jiřím Johnovi. Je odborným poradcem státní galerie ČR a jako externí pedagog vyučuje dějiny umění na DAMU. ŠEVČÍK/MORGANOVÁ/DUŠKOVÁ 2001, 495–496.

Od 80. let začal ve své tvorbě více používat pastely, které mu umožnily lepší proniknutí do nepopsatelných barevných odstínů.¹⁵⁰ V revolučním roce 1989 připravila Galerie hlavního města Prahy jeho první souhrnnější retrospektivu, díky které se jeho tvorba dostala do popředí zájmu veřejného života. Václav Boštík zemřel v roce 2005 jako oceněný umělec od ministra kultury a prezidenta republiky.

Věra Janoušková (1922–2010) patří k výrazným představitelům poválečné umělecké tvorby u nás. Věnovala se především sochařině a papírovým kolážím. Nejprve vystudovala Odbornou školu sochařsko-kamenickou v Hořicích v Podkrkonoší. Během druhé světové války nastoupila ke studiu na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, kterou dokončila v letech 1948 pod vedením Josefa Wagnera. V letech 1948–1949 se jí podařilo získat zahraniční stipendium na Akademii výtvarných umění v Sofii.

Inspiraci pro svou tvorbu nacházela v dílech Otty Gutfreunda, Rogera Bissiera, Jeana Debuffeta, Pablo Picassa či Alberta Giacomettiho. Její sochařská práce se vyvíjela ve dvou relativně souběžných a někdy i spojujících proudech. Některé sochy vznikly modelováním tradičním způsobem, ale za použití nového, netradičního materiálu azbestu, někdy smíšeného s cementem. A na druhé straně vznikala díla, která její tvorbu proslavila asi nejvíce, což jsou sochy stmelované, později svařované z věcí, které Věra Janoušková sbírala na skládkách. Nejčastěji se jednalo o smaltované nádoby. *„Ale i tyto plechové „koláže“, provázené kolážemi papírovými, pojímá v pravdě sochařsky, s důrazem na oblost a objemovost.“*¹⁵¹ Právě díky tomuto způsobu práce o sobě autorka sama často hovořila jako o „smetištní sochařce“. *„Objevovala v nich stopy svých současníků, kdy je hektický způsob života odsoudil k zahlazení, zatímco pro sochařku se v těchto předmětech zrcadlil svět doby, v níž žila.“*¹⁵²

Na velice podobném principu byly založeny i její papírové koláže, pro které se staly stěžejními barva, tvar a citlivost, které nacházela v odložených časopisech, z nichž vystrihovala koláže. V pracovním i soukromém životě byl pro ni velikou oporou její manžel, sochař Vladimír Janoušek.

V 60. letech byla Věra Janoušková zakládající členkou skupiny *UB 12*. Ve stejné době se také konala její první samostatná výstava ve výstavní síni Lidové demokracie v Praze. Bohužel i v případě Věry Janouškové nebyla její další tvorba, hlásící se k tradici moderního umění, komunistickými ideology přijímána, a proto se její práce

¹⁵⁰ SRP 2011, 25.

¹⁵¹ ZEMINA/JANOUSKOVÁ 2001—Jaromír ZEMINA / Věra JANOUŠKOVÁ: Já to dělám takhle. Praha 2001, 2.

¹⁵² JANOUŠKOVÁ/ŠETLÍK 2007—Věra JANOUŠKOVÁ / Jiří ŠETLÍK (ed.): Věra Janoušková nové koláže. Praha 2007, 1.

daly zhlédnout pouze na periferních místech umění. O její výstavu v Makromolekulárním ústavu s názvem *Hlavy a těla* bylo na odboru školství a kultury Prahy 6 zažádáno 4. listopadu 1986. K vernisáži došlo záhy, a sice 17. listopadu, úvodní slovo přednesl Dr. Jiří Šetlík¹⁵³. Pod výstavou Věry Janouškové byla jako odpovědný pracovník podepsána Ing. Eva Knižáková. Dle přiloženého seznamu vystavených věcí stálo v chodbě sedm soch a šest zavěšených koláží.

Po revoluci v roce 1992 se dočkala nejrozsáhlejší výstavy svého díla, kterou jí uspořádala Národní galerie v Praze. Od 90. let se také významně podílela na činnosti obnovené Umělecké besedy.

Adriena Šimotová (1926–2014) patří se svými pracemi k tomu nejlepšímu z poválečného avantgardního umění. Vystudovala střední grafickou školu a později Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, kterou dokončila v roce 1950. V její tvorbě se objevuje mnoho vlivů, v prvních letech čerpala z děl předválečných avantgard, zejména ve francouzském umění od Marcela Prousta. V roce 1950 byla přijata za členku do Střediska Umělecké besedy a později byla taktéž spoluzakladatelkou skupiny *UB 12*.

60. léta jsou pro tvorbu Adrieny Šimotové ve znamení příklonu k tzv. nové figuraci, kdy obrací svou pozornost k všedním lidským situacím, jakými jsou česání či mytí. Po roce 1968 byla v Československu oficiálně zakázána činnost uměleckých skupin.¹⁵⁴ V 70. letech dochází v její tvorbě ke změně zapříčiněné předčasným úmrtím jejího muže, výtvarníka Jiřího Johna. Od techniky malby přechází k pracím s textilem, později papírem, a celkově se výraz jejího umění dostává do surovějších poloh. Nové materiály jí díky své křehkosti a měkkosti pomáhaly lépe vyjádřit pocity. Stěžejním námětem její tvorby se stala figura jako nositel zobrazení člověka vystaveného mezním životním situacím. Do papíru otiskovala různé části lidského těla, svého či přátel. Papír se pro ni stal nejen plochou k tvořivosti, ale také tvárným prostředkem, se kterým často

¹⁵³ Jiří Šetlík (1929) je historik, kritik a teoretik umění. V letech 1948-52 vystudoval dějiny umění a estetiky na FF UK v Praze, kde jej učil například Antonín Matějček nebo Josef Mukařovský. Od konce 50. let byl také členem skupiny *UB 12*. V letech 1964-68 byl šéfredaktorem časopisu *Výtvarná práce* a v letech 1969-72 zastával post ředitele Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. V době normalizace měl zakázanou odbornou činnost, ale od poloviny 70. let vydával samizdatové sborníky a spolupodílel se na organizaci neoficiálních výstav a setkání výtvarných umělců. Po revoluci působil tři roky na československém velvyslanectví v USA a po návratu působil jako prorektor a profesor na VŠUP v Praze. Od roku 1996 až 2001 vedl katedru dějin umění a architektury Fakulty architektury Technické univerzity v Liberci. V roce 2014 byl ministrem kultury vyznamenán medailí *Artis bohemiae amicis* (Přátelé českého umění) za celoživotní práci v oblasti výtvarného umění. In: ŠEVČÍK/MORGANOVÁ/DUŠKOVÁ 2001, 493.

¹⁵⁴ HVÍŽĎALA 2005—Karel HVÍŽĎALA: *Stopy Adrieny Šimotové*. Praha 2005, 101.

pracovala velmi netradičně. Hlavně proto, že je to hmota, jež se dá trhat, lepit, vrstvit, skládat, propichovat a pokud je navlhčená, tak i plasticky modelovat. Mimo tyto výtvarné techniky se také věnovala ilustraci, a to již od střední školy. Od roku 1977 začíná po sedmileté přestávce opět vystavovat své práce v Československu, ale jen v neoficiálních prostorách.

V letech 1979–1980 pracovala Adriena Šimotová na ilustracích k básním Vladimíra Holana a další ilustrační tvorbě, v níž vyzdvihuje zejména dialogický rozměr svého setkání s autory literárních textů, k nimž se pravidelně vrací i v dalších letech. Své knižní kresby věnovala například tvorbě F. Kafky, R. M. Rilkeho, S. Becketta či E. Dickensové.¹⁵⁵

O její výstavu v Makromolekulárním ústavu bylo požádáno 8. 7. 1980 a k její realizaci došlo v říjnu téhož roku. Vernisáž proběhla 13. října a úvodní slovo na ní přednesl Dr. Jiří Šetlík. Pod touto výstavou s názvem *Ilustrace, koláže* byl jako odpovědný pracovník podepsaný předseda kulturní komise RNDr. Raab. Josef Kroutvor o této události napsal: „*Ti nejlepší dnes žijí mimo, někde na okraji, a zde také vystavují. Česká kultura se přestěhovala na periferii a periferie se pro změnu objevila v centru. Za dobrou výstavou musíte jet až na okraj Prahy a někdy ještě dál.*“¹⁵⁶ Adriena Šimotová zde představila soubor ilustrací k osmému dílu sebraných spisů Vladimíra Holana s názvem *Nokturnál*, jehož vstupním motivem jsou zdi. Její výstava byla nepochybně velmi dobře a rafinovaně koncipována. „*Pokud by Šimotová chtěla uplatnit ilustraci jako součást své vlastní tvorby, určitě by neuspěla. Jenže o to právě běží, to je vlastní koncepce výstavy. Považujeme tedy ilustraci k Holanovi spíše za motto, které uvádí celé dílo, zde aspoň ve zkratce, protože Šimotová nevystavuje jen několik obrázků k básnickému textu, ale demonstruje divákovi principy své tvorby. Vedle hotových ilustrací leží za sklem studie, pracovní postupy, skici, matrice, zkušební tisky a další varianty tématu.*“¹⁵⁷ Těchto 44 ilustrací a studií bylo pro výstavu zapůjčeno z Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze. [12] Tehdejší výstava se dočkala skvělých ohlasů, a to nejen ze strany kritiků umění.

Po revoluci se ve své práci opět vrací k barvám a začíná pracovat s pigmenty, které přenáší na papír pomocí šablon. O své tvorbě autorka sama hovořila jako o rozhraní mezi obrazem a sochou. Za svou uměleckou práci získala mnoho ocenění

¹⁵⁵ HVÍŽĎALA 2005, 101.

¹⁵⁶ KROUTVOR 2001—Josef KROUTVOR: Suterény, vybrané kritické texty 1963–2000.

Jinočany 2001, 225.

¹⁵⁷ KROUTVOR 2001, 225.

světového významu. V roce 1991 jí byl udělen Řád rytíře umění a literatury, v roce 1997 byla oceněna Medailí za zásluhy I. stupně prezidentem ČR a v roce 2003 jí byl udělen francouzský Řád důstojníka umění a literatury. I přesto, že byla v pozdějším věku upoutána na invalidní vozík, tak až do své smrti v roce 2014 nepřestávala tvořit.

Olbram Zoubek (1926) je sochař, který patří k silné generaci umělců, jejichž tvorbu výrazně ovlivnila poválečná léta a komunistická éra u nás. Absolvoval kamenosochařskou praxi u sochaře Otakara Velinského a poté začal studovat na Vysoké škole uměleckoprůmyslové u profesora Josefa Wagnera. Při studiích se seznámil se svou ženou, neméně známou českou sochařkou Evou Kmentovou. V jeho sochařské tvorbě je hodně citelný vliv řeckého umění. Vychází z tradičního okruhu námětů zaměřených k figuře a inspiraci nacházel v řeckých, starozákonních, ale i krétských mýtech. Jeho plastiky zpodobňují přátele, konkrétní osoby či příslušníky jeho rodiny, ale i vysněné figury v podobě Žen, Múz, Chodců, Strážců, Bojovníků a Herců. Tvoří díla civilní i mýtická.¹⁵⁸ Rozsah prací Olbrama Zoubka je velmi různorodý, od malých reliéfních plastik až k monumentálním dílům. Své plastiky modeluje v hlíně a většinou odlévá do olova, cínu a cementu.¹⁵⁹ Od 80. let pak některé z jeho děl začíná polychromovat.

V padesátých letech byl Olbram Zoubek přijat do Svazu umělců, dařilo se mu hodně cestovat a také vystavovat v zahraničí. 60. léta byla pro jeho tvorbu šťastným obdobím, kdy se střídala jedna jeho výstava za druhou a za svou tvorbu byl také oceňován. Mezi jeho nejznámější činy 60. let patří sejmutí posmrtné masky upáleného Jana Palacha, na jehož hrob sochař osadil bronzový náhrobek, ten ale StB nechala odstranit a zničit. Zoubek vytvořil náhrobek také pro Jana Zajíce, který byl další zápalnou obětí režimu, ale opět mu nebylo dovoleno jej instalovat. A právě tím začaly jeho problémy s tehdejšími režimem. Byla rozpuštěna umělecká skupina *Trasa 54*, ve které působil, a on sám odešel ze Svazu umělců. Poté následovala dlouhá řada výslechů na StB. Během 70. let, kdy nesměl vystavovat vlastní tvorbu, se věnoval restaurování, kdy spolupracoval například s malíři Václavem Boštíkem a Stanislavem Podhrázkým na restauraci renesančního zámku v Litomyšli.¹⁶⁰ V 80. letech dochází k mírnému uvolnění nad kontrolou jeho osoby a bylo mu umožněno uspořádat pražskou výstavu v ÚKD Železničářů na Vinohradech. O jeho další výstavu s názvem *Sochy a reliéfy* pro

¹⁵⁸ ŠETLÍK 1996, 90.

¹⁵⁹ ŠETLÍK 1996, 91.

¹⁶⁰ <http://www.ceskatelevize.cz/lide/olbram-zoubek/>, vyhledáno 2.5.2017

Makromolekulární ústav bylo zažádáno 11. ledna 1982 a jako odpovědní pracovníci pod ní byli podepsáni Eva Knižáková a Ivan Havlíček. Vernisáž proběhla 8. března 1982 a výstava trvala deset dní. Bylo zde představeno pětadvacet soch z let 1976–1982, které spojovalo intimní vyznání jeho ženě, sochařce Evě Kmentové. Dr. Jiří Šetlík, který zahajoval tuto výstavu, v katalogu k ní píše: „*Její předčasné umírání a smrt naplnila toto období úzkostmi a nadějemi, které se vtiskly do tvorby bránící se osudové hrozbě. Pocta Evě naplnila tuto sochařskou práci. Přetrvává okamžik posledního vydechnutí a zůstává žít jako umělecké svědectví hlubokého lidského vztahu.*“¹⁶¹

V roce 1989 podepsal Olbram Zoubek *Několik vět* a stal se členem akčního výboru Svazu českých výtvarných umělců. V 90. letech byl jedním ze zakládajících členů obnovené Umělecké besedy a dočkal se udělení Národní ceny ČR za bustu Jana Palacha. V roce 2000 začal pracovat na Pomníku obětem komunismu, který byl na Újezdě odhalen v roce 2002. Za svou práci získal mnoho ocenění a v roce 2015 mu byl udělen titul *Rytíř české kultury*.

K výše zmíněným autorům se mi bohužel v archivu Masarykova ústavu AV ČR nepodařilo dohledat víc než jejich listiny s žádostmi a seznamy příložených prací. U Olbrama Zoubka je jako u jediného z nich přiložena pozvánka k jeho tamní výstavě.[10] Další archivní dokumenty a žádosti dalších umělců pouze potvrzují důležitost Makromolekulárního ústavu v kulturní sféře Prahy, kterou zastával před revolucí. Řada výtvarníků se zde představila hned několikrát, jiní se pro velký zájem se svými žádostmi museli připomínat.

Ze srovnání vystavujících umělců na jednotlivých ústavech ČSAV v době 70. a 80. let se ukazuje, že se jména výtvarníků často opakují. V archivních materiálech galerie *Makráč* jsou občas uloženy i jiné předchozí žádosti o výstavy schválené od Obvodních národních výborů Prahy, které tvůrcům mohly pomoci znovu vystavovat. Pokud zde výtvarníci se svou žádostí neuspěli, nemuselo to vždy mít politické pozadí, ale zájemců bylo v některých letech opravdu mnoho a ne všem se dalo vyhovět.¹⁶²

Jak jsem zmínila na začátku kapitoly, tak jedním z důvodů ke vzniku galerie mělo být přiblížení umění výzkumným pracovníkům. Při hledání v archivu jsem našla zprávu od bývalého vědeckého pracovníka Jaroslava Kříže, který o svou vlastní výstavu zažádal ve zlomovém roce 1990. „*Dovoluji si požádat o možnost vystavit své malířské práce ve foyer našeho ústavu. Nejsem, jak víte, původním povoláním výtvarník. Malovat*

¹⁶¹ ŠETLÍK 1996, 95.

¹⁶² Rozhovor s RNDr. Miroslavem Raabem, popularizátor vědy. Praha 18.5.2017.

jsem začal někdy po svém propuštění z tohoto ústavu, přibližně v roce 1978–79. Nemohu se pochlubit nějakou bohatou výstavní činností. Mé obrazy jsou v řadě soukromých sbírek, dokonce ve více zemích a kontinentech, nevím však, jak závažné místo v nich zaujímají. Osobně nepřeceňuji objektivní význam své malířské tvorby a přirozeně pochopím jakoukoliv prioritu, která bude v dalším plánování dána některému profesionálnímu umělci přede mnou. Závěrem bych chtěl říci, že jakožto přítel řady našich předních výtvarníků jsem v minulých letech o neformální galerii v našem ústavu slyšel mluvit s uznáním. To jistě potěší ty, kteří se této záslužné činnosti v ústavu věnují, a možná je pohne k tomu, aby v budoucnosti příliš nesnižovali kvalitativní nároky na vystavující. Mluvím tím vlastně proti své žádosti, ale je správné to říci. “[13] Žádosti pana Jaroslava Kříže bylo vyhověno a jeho výstava obrazů proběhla v dubnu roku 1991.¹⁶³

4.3. Makráč po roce 1989

V roce 1981 proběhla v *Makráči* výstava budoucího kurátora galerie, sochaře Kurta Gebauera, který se jejího vedení ujal v roce 1989. Těsně před revolucí se zde ještě konaly výstavy, které by se jinde prezentovat nesměly, např. v roce 1987 zde proběhla *Mega módní přehlídkou* Milana Knížáka.¹⁶⁴ Pak ale o galerii opadl zájem a vyvstala otázka, co se zdejším programem. Chvíli se uvažovalo o zpoplatnění místa, aby se zde mohly konat komerční výstavy, další možností bylo ponechat chod v rukou vědců ústavu a program zde tvořit podle toho, koho najdou oni. Nakonec po revoluci přijal nabídku zdejšího kurátorství prof. ak. sochař Kurt Gebauer¹⁶⁵, který chtěl *Makráč* pozdvihnout na reprezentativní úroveň. Na začátku 90. let začal učit sochu na VŠUP v Praze a přišel s myšlenkou pojmout galerii jako možnost a zároveň místo, kde si

¹⁶³ http://www.imc.cas.cz/cz/umch/vyst_v199x.htm, vyhledáno 12.5.

¹⁶⁴ „Výstava pana Knížáka byla velmi zajímavá, řekl, že uspořádá módní přehlídku. Komponoval ji směrem k textilní tvorbě, byly tam dvourozměrné výtvořiny vystřižené z látek. V jídelně ústavu za pomoci mladých lidí svázal stoly do dlouhého mola. Bál jsem se, aby se to nerozjelo a někdo nespádl. Vystoupily modelky, jejichž róby byly svým způsobem zajímavé, protože tam byly otvory v místech, která byla zvláště pozoruhodná. Na hrudi byl vystřižený kroužek úplně přesně tam...Co bylo zvláště výjimečné a co mě zaujalo, bylo obrovské množství mladých lidí, kteří přišli. Jídelna byla plná, a ještě se někteří lidé nevešli. Byl o to obrovský zájem.“ In: HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 131.

¹⁶⁵ Prof. a ak. soch. Kurt Gebauer studoval v 60. letech na AVU u Vincence Makovského a Karla Lidického. Jeho tvorba je řazena do rámce české grotesky a nové figurace, které jeho tvorba dalece přesahuje. V tvorbě experimentuje s mnohými materiály, pracuje s technikou tzv. měkké plastiky z textilií, umělých hmot, drátů atd... Převážně se zaměřuje na volný prostor, mezi jeho poslední práce patří instalace velkého srdce na náměstí Václava Havla.

studenti z jeho ateliéru mohou vyzkoušet, co všechno obnáší pořádat vlastní výstavu. Nejprve se na jeho nápad hledělo s lehkou nedůvěrou. Oproti dnešním tendencím, kdy jsou studenti výtvarných škol podporováni k prezentaci vlastní tvorby už v průběhu studia, byla 90. léta k něčemu podobnému kritická. Zdálo se to být příliš troufalé, aby student, který ještě nebyl brán za „umělce“, měl vlastní výstavu. Nakonec jeho ideu prosadil a tak od roku 1995 byla zahájena série představení studentů a absolventů VŠUP a AVU v Praze.

V roce 2001 zde vystavovala absolventka VŠUP z ateliéru vedeného Kurtem Gebauerem, paní Dagmar Šubrtová¹⁶⁶, která přišla i s dalšími podněty k výstavní činnosti a postupně přebrala roli kurátora nad místní galerií, o kterou se stará dodnes. Pod jejím vedením zde byli uvedeni studenti VŠUP i pražské Akademie a mnozí další absolventi či jinak zajímavé osobnosti.

4.4. Makráč dnes

Prostor galerie se nachází napravo od vstupních dveří v přízemní chodbě. Chodba je dlouhá cca 23 metrů a 5 metrů široká. Celá jižní strana je prosklená a na opačné zdi jsou umístěny dveře vedoucí do přednáškového sálu B. Na konci této chodby jsou velké dveře vedoucí do laboratorní části budovy.

Protože budova ústavu je památkově chráněna, tak se výstavy musí prostoru přizpůsobit. Podlaha je tvořena původním černým linem, navrženým architektem Karlem Pragerem, které je zde rozděleno do sedmi pruhů. Stěny pokrývá světlá, krémová barva, taktéž původní odstín, a podél oken stojí čtyři černé sloupy.

V prvních letech chodba sloužila jako odpočinkový a zároveň reprezentativní prostor s vitrínami, opět navrženými architektem Pragerem, ve kterých byly umístěny výzkumy makromolekulární chemie. Pro odpočinek zde byla umístěna sedadla, směřující k oknům, a květiny. Výstavní vitríny i sedadla byly časem odstraněny a jejich místo zaujaly na chodbě palmy. Dle slov nynější kurátorky Dagmar Šubrtové trvalo dlouho, než se vedení ústavu podařilo přesvědčit o odstranění této flóry.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Sochařka MgA. Dagmar Šubrtová studovala pražskou UMPRUM v ateliéru Kurta Gebauera a působila zde osm let jako asistentka. Vedla Galerii Mayrau v hornickém skanzenu ve Vinařicích u Kladna, od roku 2000 vede výstavní program v Ústavu makromolekulární chemie v Praze.

¹⁶⁷ *Slovo o designu, výtvarném umění a architektuře* [rozhlásový pořad]. Radio, ČRo – Vltava, 21. května 2015, 7.59. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3388319>

Ač se to na první pohled nemusí zdát, tak prostor nabízí široké spektrum instalace s jedinou podmínkou, kterou je zachování průchodnosti. Mimo obrazy a objekty zde byly vystaveny také tapiserie, kresby, keramika, sklo, fotografie, ilustrace, grafika, loutky, reliéfy, knižní grafika, šperky, návrhy mladých architektů, urbanistické studie a projekty, hračky a mnoho dalších výtvarných metod.

Od roku 2001 se o zdejší kulturní program stará Dagmar Šubrtová, která osm let působila jako asistentka v atelieru Kurta Gebauera na VŠUP v Praze. V současné době příležitostně instaluje různé výstavy a vymýšlí další projekty, nejen pro zdejší galerii, které se věnuje z vlastní iniciativy, ve volném čase. Také ona podporuje práce mladých výtvarníků z VŠUP, AVU i FAMU a tak se i dnes galerie prezentuje převážně moderními pracemi. Od 90. let zde také existuje spojení galerie s dětskou tvorbou. Nejprve to byla lidová škola umění z Břevnova a posledních zhruba 10 let zde dostávají prostor žáci ze Základní školy Petřiny sever, která má na druhém stupni třídy zaměřené na výtvarnou výchovu. Na každý rok žáci dostávají jedno téma, na které připravují nejrůznější artefakty, jež na konci školního roku vytavují v *Makráči*.¹⁶⁸

Dříve se zde každý měsíc představil jiný autor, ale z důvodu náročnosti celé práce se od letošního roku paní Šubrtová rozhodla pro prodloužení trvání výstav na měsíce dva. Makromolekulární ústav se na chodu galerie podílí tím, že poskytuje prostor, platí energie, ostrahu a zajišťuje publicitu ve vědecké oblasti na svých webových stránkách. Finanční dotace sem přichází díky grantové politice Prahy 6. Každoročně se musí dopředu vymyslet celý program s konkrétními umělci, na který se pak snaží získat grant. Získání grantu komplikuje nejen to, že se nejedná o plně fungující galerii, ale velkou roli bohužel hraje i samotný výběr autorů. „*Když se na mnou sestaveném programu neobjeví jména umístěná v první stovce nejúspěšnějších českých umělců, tak komise, která hodnotí granty, je nemusí shledat natolik atraktivními a může se stát, že my pak nedostaneme grant v plné výši.*“¹⁶⁹ Paní Šubrtová si již zvykla, že se stále jedná spíše o formu undergroundu, kdy při nezískání finančních dotací si autoři musí výstavy hradit na své vlastní náklady, galerie jim může alespoň zajistit propagaci, kdy místní PR oddělení zhotoví plakáty a pozvánky, které v případě potřeby také tvoří paní Šubrtová. Na vlastní náklady autorů jde i přeprava děl a jejich instalace.

¹⁶⁸ Rozhovor s RNDr. Zbyňkem Pientkou, Místopředseda Dozorčí rady. Praha 16.5.2017.

¹⁶⁹ *Slovo o designu, výtvarném umění a architektuře* [rozhlasový pořad]. Radio, ČRo – Vltava, 21. května 2015, 12.13. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3388319>

O výstavách, vernisážích a dalších akcích jsou podávány informace na oficiálních webových stránkách ústavu, na facebookových stránkách galerie, v ArtMap a na stránkách centra současného umění. Po skončení výstavy zůstává na webu fotografická dokumentace, pozvánka, tisková zpráva a jiné mediální záznamy.¹⁷⁰ Přibližně posledních pět let je výstavám z galerie *Makráč* věnována zmínka v měsíčníku Prahy 6 *Veleslavín* 39.

Galerie je veřejnosti zdarma přístupná od pondělí do pátku v čase od 8 do 18 hodin. O víkendech, kdy by možná měla vzhledem k blízkosti obory a letohrádku Hvězda, kam při krásném počasí proudí mnoho lidí, zatím zůstává zavřena. Ale i to se zdá být logické a pochopitelné, přeci jen se jedná o technickou budovu, která má především sloužit vědě.

V současné době jsou prezentovaná díla zhlédnuta zejména pracovníky ústavu a rodinným či přátelským okruhem daného autora. „*Beru to jako úžasnou věc, že se tady s uměním skoro povinně setkávají vědci, chodí okolo do práce nebo na oběd. Dřív, kdo byl vědec, doktor nebo intelektuál, měl přehled o divadle, většinou i o literatuře, hudbě, o všech oborech, které patřily ke kultuře.*“¹⁷¹ Podle paní Šubrtové je symbióza mezi vědou a uměním přínosná pro obě strany. „*Snažím se, aby se zde objevovali autoři, kteří ve své tvorbě sledují nějaké propojení vědy a umění. Zkoumají různé technologie, nové poznatky ve výzkumu, takže vědce obohacuje, jak jinak se dá na věci nahlížet. Vědci a umělci mají odlišný náhled na svět a zároveň si jsou v něčem podobní, mají zúžené spektrum toho, co je zajímavé, čemu věnují veškerý čas.*“¹⁷²

Letos v březnu zde proběhla výstava Jiřího Kobra s názvem „*Ejhle...domorodé kultovní sochařství v Čechách*“. Jiří Kobr je uměleckým řezbářem, narozeným v roce 1974 ve Dvoře Králové nad Labem. Vystudoval střední uměleckoprůmyslovou školu a Vyšší odbornou školu v Praze a později absolvoval pražskou Akademii výtvarných umění. Jeho řezbářské práce jsou dlouhodobě spjaté s křesťanskou ikonografií. „*V symbolických barvách a tvarech vypovídá o vztahu mezi vnitřním a vnějším, uvádí nás do prostoru profánního i posvátného.*“¹⁷³ Tato výstava a tvorba autora mne zaujala pro svou lehkost a nápaditost, s jakou lze tvořit objekty sakrálního charakteru.

Galerie v Makromolekulárním ústavu je velmi zajímavým místem, které nabízí

¹⁷⁰ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 136.

¹⁷¹ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 135.

¹⁷² HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 135–136.

¹⁷³ MLADIČOVÁ, Iva. [Jiří Kobr „Ejhle...“] In: Facebook [online]. 27. února 2017 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/makrokoule/posts/628451907346871>

převážně současnou tvorbu. Díky prodloužení metra linky A došlo k výraznému zlepšení dostupnosti tohoto místa, což by do galerie mohlo přivést více návštěvníků. Přesto zůstává faktem, že o kulturní program místa se nejvíce zajímají lidé, kteří si galerii pamatují z dob komunismu, kdy představovala ostrůvek svobodného umění, či lidé, kteří měli možnost místo poznat skrz umělce, již zde prezentovali svou práci. Na reklamu a přilákání nových návštěvníků zatím nezbyvá galerii dostatek financí ani sil. I díky tomu si toto místo udržuje punc jakési undergroundové alternativy k standartním výstavním prostorům a galeriím. Nicméně kvalitou místní program rozhodně nezůstává pozadu. Po celých 45 let působení galerie se nikdy nestalo, že by došlo k předčasnému ukončení některé z výstav, a to ani z důvodu zásahu komunistické strany, případně jiných událostí. Což se nedá říci o jiných výstavních místech při ústavech AV ČR. Tuto zásluhu mnozí přikládají umístění galerie na periferii města a svobodné akademické půdě. Jak jsem ale zmínila, místní činnost, ale i její tvůrci¹⁷⁴, byli kontrolováni téměř po celou dobu.

¹⁷⁴ Rozhovor s RNDr. Miroslavem Raabem, popularizátor vědy. Praha 18.5.2017.

5. Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České republiky

Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského dnes sídlí ve vlastní budově v Praze 8 - Ládví v Dolejškově ulici, kam se v roce 1988 přestěhoval. Současný ústav fyzikální chemie J. Heyrovského vznikl při založení Československé akademie věd v roce 1952 jako Laboratoř fyzikální chemie ČSAV.

Laboratoř se otevřela 1.1. 1953 a jejím prvním ředitelem byl prof. Rudolf Brdička.¹⁷⁵ Díky rostoucímu počtu zdejších pracovníků vznikl v roce 1955 z Laboratoře Ústav fyzikální chemie ČSAV. Jeho původním sídlem byla Univerzita Karlova na Albertově a v roce 1957 se ústav přestěhoval na Vinohrady, na místo zrušeného Úřadu pro věci církevní.

V 50. letech dále vznikl i Ústřední ústav polarografický, jehož ředitelem byl do roku 1963 Jaroslav Heyrovský. O důležitosti osobnosti Jaroslava Heyrovského pro naši vědu se rozepíší níže.

V roce 1972 po smrti prof. Brdičky se Ústav fyzikální chemie spojil s Polarografickým ústavem ČSAV pod názvem Ústav fyzikální chemie a elektrochemie Jaroslava Heyrovského. Novým ředitelem byl jmenován prof. Antonín A. Vlček.¹⁷⁶ Pracoviště spojených ústavů byla rozptýlena po celé Praze, hlavní budova bývalého Ústavu fyzikální chemie zůstala v Máchově ulici na Vinohradech a bývalý Polarografický ústav měl hlavní budovu se sídlem ředitele ve Vlašské ulici na Malé straně.

V dubnu 1988 se ústav přestěhoval do nové šestipatrové budovy ústavu areálu ČSAV v Ládví. Pod jednou střechou se zde ocitl ještě s několika dalšími ústavu, převážně fyzikálně-matematického zaměření, jakými jsou Fyzikální ústav, Ústav fyziky plazmatu, Ústav termomechaniky, Ústav teorie informace a automatizace a Ústav informatiky a výpočetní techniky.

¹⁷⁵ Prof. Rudolf Brdička byl (1906–1970) řádný člen Akademie věd a profesor fyzikální chemie Univerzity Karlovy.

¹⁷⁶ Prof. A. Vlček byl tehdejší ředitelem Polarografického ústavu

Po rozpadu Československé republiky a ČSAV se stal ústav od 1. 1. 1993 součástí Akademie věd České republiky a byl přejmenován na Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České republiky.¹⁷⁷

5.1. Jaroslav Heyrovský

Profesor Jaroslav Heyrovský je naším jediným laureátem Nobelovy ceny za chemii, kterou obdržel v roce 1959. Narodil se 20. prosince 1890 v Praze v činžovním domě Na Kocandě,¹⁷⁸ stojícím na rohu Kaprovy a Křížovnické ulice. Jeho otec Leopold Heyrovský byl profesorem římského práva na Karlově univerzitě a později se stal rektorem Univerzity Karlovy.

Jaroslav Heyrovský vystudoval Akademické gymnázium v Praze. Po maturitě se nejprve rozhodl pro pražská studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde se věnoval především přednáškám z matematiky, chemie a fyziky. V Rakousku-Uhersku tehdy neexistovala žádná významnější fyzicko-chemická škola, fyzikální chemie se v té době hodně rozvíjela ve Francii, Anglii či Německu, a proto se Jaroslav Heyrovský rozhodl pro studium v zahraničí. V roce 1911 nastoupil na tříleté studium v Londýně na University College.¹⁷⁹ Zahraniční studium bylo přerušeno první světovou válkou, svá studia dokončil velice úspěšně v Čechách, v roce 1918 promoval na doktora filozofie. Později se mu podařilo dokončit také studium v Anglii, kde mu k jeho dizertační práci posloužily výsledky z let 1913–1920, a roku 1921 získal hodnost Doctor of Science.¹⁸⁰ Téhož roku podal B. Brauner návrh na jmenování J. Heyrovského mimořádným profesorem fyzikální chemie a první schůze profesorského sboru se pak Heyrovský účastnil 4. června 1922.¹⁸¹

¹⁷⁷ ČERNÝ/HERMAN 2015, 551–585.

¹⁷⁸ Budovu postavil v roce 1886 pro svou potřebu pražský stavitel Václav Sigmund, autor více než čtyřiceti různých činžovních domů. Jedná se o novorenesanční stavbu se zvýšeným přízemím, suterénem a třemi patry. Své jméno dům zdědil po stavení, které stálo na jeho místě dřív. In: KORÁBKOVÁ, Kateřina. Rodný dům Jaroslava Heyrovského už neslouží za hnízdiště ptactvu. Oprava je ale daleko. Reflex [online]. 1011 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/44347/rodny-dum-jaroslava-heyrovského-uz-neslouzi-za-hnizdiste-ptactvu-oprava-je-ale-daleko.html>

¹⁷⁹ Z anglických vědců byl Heyrovského vzorem sir William Ramsay, který byl profesorem chemie na University College a objevitelem vzácných plynů neonu, argonu, kryptonu a xenonu, za což v roce 1904 obdržel Nobelovu cenu za chemii. In: DUFEK 2016—DUFEK Luboš: Jaroslav Heyrovský – významná osobnost světové vědy a techniky (diplomová práce na Filozofické fakultě Západočeské Univerzity v Plzni). Plzeň 2016, 9.

¹⁸⁰ KORYTA 1990—Jiří KORYTA: Jaroslav Heyrovský. Praha 1990, 25.

¹⁸¹ KORYTA 1990, 26–27.

V roce 1924 sestrojil se svým žákem M. Shikatou přístroj pro automatický záznam křivky závislosti proudu na napětí při elektrolýze roztoku vzorku, který nazvali polarograf. „Název *polarograf Heyrovský a Shikata* zvolili proto, že při vkládání elektrického napětí se kapková elektroda elektrochemicky polarizuje.“¹⁸² Vědci si nejprve tento vynález nenechali patentovat a pozdější pokusy komplikoval zdejší patentní úřad, proto je chráněn pouze jeho název. Polarograf zahájil celou řadu nových automatických aparatur, které umožňovaly a urychlovaly fyzikální a chemická měření.¹⁸³

Aby mohla jeho vědecká práce pronikat do světa, založil prof. Heyrovský s prof. Votočkem roku 1929 časopis *Collection*, který byl překládán do anglického a francouzského jazyka. Práce s vydáváním se podařila a brzy začali do Prahy přijíždět zahraniční vědci i studenti z celého světa, aby se učili nové metodě. Skoro všechna střediska polarografie ve světě byla založena právě těmito zahraničními vědci, kteří se ve 30. letech 20. století seznamovali s polarografií v Heyrovského laboratoři na Albertově.¹⁸⁴

5.2. Galerie 4P

Galerie 4P se nachází ve foyer fyzikálního ústavu a pro výstavní účely dále slouží velké respirium, jak je nazýván prostor před přednáškovým sálem ústavu. Interiér vestibulu a předsíně i s jejich zařízením navrhli Ing. architekti František Příborský, Soběslav Macas a Milan Košar.¹⁸⁵

Výstavy se zde pořádají od roku 2005 a o chod akcí se stará Ing. Květoslava Stejskalová, která působí v Ústavu fyzikální chemie od roku 1989. Nejprve pracovala jako vědecká pracovnice, dnes je tajemnicí ředitele.¹⁸⁶ V ústavu má jako PR manažerka a tisková mluvčí na starost organizaci celé řady akcí od vzdělávacích programů přes workshopy, jejichž cílem je popularizovat vědu, a dále se

¹⁸² KORYTA 1990, 39.

¹⁸³ Některé přístroje vůbec nepotřebovaly obsluhu laboratorními pracovníky, proto byl o tento směr velký zájem zejména ve Spojených státech, kde chtěly firmy ušetřit na poměrně vysokých platech technického personálu. In: KORYTA 1990, 45.

¹⁸⁴ https://www.jh-inst.cas.cz/heyrovsky/data/dokument/soubor/presentace_j_heyrovsky.pdf, vyhledáno 5.4.2017

¹⁸⁵ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017. Z architektonických plánů

¹⁸⁶ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 186.

stará i o zdejší kulturní program. „*Popularizovat fyzikální chemii je ale těžký oříšek, protože náš obor není moc známý ani populární, natož mediálně atraktivní.*“¹⁸⁷

Z její iniciativy se místní vestibul v dubnu roku 2015 přejmenoval na *Galerii 4P*. Při vstupu do budovy dominuje foyer dřevěná-javorová plastika o rozměrech 275 x 740 cm s názvem *Praha polarografická*, jejímž autorem je akademický sochař Lumír Čmerda¹⁸⁸ a která visí před výstavním prostorem. A právě proto jsou v názvu ta 4P, jež symbolizují „*před plastikou Praha polarografická*“. Plastika je součástí ústavu již od jeho otevření v roce 1988. Na její zpracování byla vypsána soutěž, kterou vyhrál již zmíněný pražský sochař Lumír Čmerda, který na ní pracoval od roku 1984, ale souběžně se věnoval také jiným zakázkám. Při jejím zpracování se sochař inspiroval krásou Pražské architektury a zároveň chemie. Zobrazil na ní nové i staré památky města, celý jeden pás je věnován Heyrovského polarografii a vtipným způsobem se zde objevují značky chemických prvků, které autor pojal jako zkratky pro pražské památky (např. Pb – olovo – Pražská brána, Cl – chlor – Klementinum, O – kyslík – Orloj atd). Od otevření provozu ústavu nebyla plastika nijak opravována a její javorové dřevo, které neustále pracuje, získalo díky slunečním paprskům nádherné zlato-hnědé zbarvení. Součástí místního galerijního fondu jsou také čtyři grafické listy *Prahy polarografické*, které sloužily jako předloha k jejímu zhotovení a které se podařilo získat v roce 2015. Listy byly ústavu nejprve zapůjčeny a posléze i zakoupeny díky financím, které Ing. Stejskalová získává pro galerii z popularizace ústavu. „*Chtěla jsem, aby listy zůstaly nablízku plastice v celém počtu. Byla by velká škoda, kdyby byly po autorově*

¹⁸⁷ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 188.

¹⁸⁸ Lumír Čmerda se narodil 13. listopadu 1930 v Plzni. Na otcovo přání a také z politických důvodů vystudoval teologickou fakultu. Po vojenské službě u pomocných technických praporů působil jako farář na Ostravsku. Na podzim roku 1963 za vykonstruované pobuřování ztratil státní souhlas k výkonu duchovenské služby. Pak nachází místo výtvarníka v ostravském Parku kultury a oddechu. Stává se členem tvůrčí skupiny Kontrast Ostrava a od roku 1967 řádným členem Svazu československých výtvarných umělců. V roce 1967 přechází na pozici výtvarníka do Útvaru hlavního architekta města Ostravy a získává první zakázky do veřejného prostoru, vznikají tak jeho první dřevěné plastiky. Po srpnové okupaci roku 1968 „byly zrušeny všechny umělecké komise, později i Svaz československých výtvarných umělců. Tím skončil i Kontrast“, proto Čmerda opouští Ostravu a vrací se do Prahy, kde se od roku 1971 začal živit jako umělec ve svobodném povolání. „Od roku 1965 jsem nemusel shánět práci. Díky přátelům z řad architektů jsem pořád měl co dělat. V pracovních letech jsem měla třeba i pět hotových, velkých reliéfů. Budovy, pro které vznikaly, ještě nebyly dostavěny, proto jsem mohl v roce 1982 usprádat v pražské Nové síni výstavu „Dřevěné reliéfy Lumíra Čmerdy“, vzpomíná na normalizační léta, v Praze přece jen příznivější než jaká byla v té době v „rudé“ Ostravě. Jeho tvorba zahrnuje 24 plastik, které vytvořil pro architekturu. V 90. letech se začíná více věnovat malbě a grafice, v únoru roku 2004 se navrácí ke své původní profesi faráře v husitském kostele sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí, kde působil 7 let. V současné době se opět věnuje výtvarné tvorbě, pastelové technice. In: BENÁK, Jiří. Staří mistři: Režimu vadil jako farář, tak se Lumír Čmerda chopil dřeva. Idnes.cz [online]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/stari-mistri-vytvarnik-lumir-cmerda-dvn-/vytvarne-umeni.aspx?c=A170218_165630_serialy_skr

smrti např. rozprodány, protože tím by dílo ztratilo svou hodnotu.“¹⁸⁹ Grafiky jsou zasazeny do černých rámců, visících vedle plastiky ve foyer. Kromě těchto grafických listů visí v ředitelně ústavu zasklený, dřevěný model Prahy polarografické v měřítku 1:5, který Lumír Čmerda zhotovil jako soutěžní návrh.

Foyer je 6 metrů dlouhé a 8 metrů široké, pro návštěvníky jsou v něm umístěny pohodlná křesla a gauče z ohýbaných trubek, jedná se o původní nábytek z výroby Kovotechny. Chodba před přednáškovým sálem, které se říká „velké respirium“, je 14 metrů dlouhá a 3 metry široká. Stejně jako v Makromolekulárním ústavu, je i zde celá jižní strana prosklená, v důsledku čehož získává místnost především v dopoledních hodinách příjemné osvětlení. Na opačné straně je zeď s dveřmi vedoucími do přednáškového sálu, která je částečně obložená dřevem a mramorem. Stěna v chodbě je taktéž využívána pro prezentaci fotografií, plakátů či obrazů a dále jsou podél ní umístěny gauče a skleněné vitríny s exponáty.

Ve svém vlastním rozhovoru s paní Stejskalovou jsem se ptala, zdali se v pořádání výstav v jejich ústavu nechala inspirovat například Makromolekulárním ústavem a jeho historií. *„O akcích, které se v minulých letech děly v Makráči, jsem věděla, ale neřekla bych, že by to spolu nějak souviselo. Pohybuji se v prostorách ústavu velmi často, protože v přízemí také učíme, přednášíme a pořádáme různé workshopy, zdálo se mi, že prostory jsou jinak dost nevyužité, a tak mě napadlo přijít s myšlenkou výstav. Když sem nainstalujete nějakou výstavu, tak se lidé na chvíli zastaví, potkají a mají možnost si popovídat i o něčem jiném než jen o vědecké práci. Líbí se mi, že tím dům ožije.“*¹⁹⁰ Oproti Makromolekulárnímu ústavu se zde liší i výběr programu, většina výstav zde uspořádaných měla a má více naučné a vědecké vyznění. Vůbec první výstava zde pořádaná vznikla velice spontánně pod názvem *Nejen prací živ je vědec*. *„Dalo se nás dohromady asi dvanáct z ústavu, co něco výtvarně tvoříme, keramiku, obrazy, šperky, hodně vědců fotí, protože jezdí po světě, a tak dále. Mělo to úspěch, a tak z toho vznikla naše tradice, každoročně si tu v prosinci před Vánoci uspořádat naši výstavu.“*¹⁹¹

Výstavní program zde nemá přesně daný časový harmonogram. Každoročně se snaží uspořádat alespoň šest výstav. Paní Stejskalová sama říká: *„Ve výběru výstav*

¹⁸⁹ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

¹⁹⁰ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

¹⁹¹ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017. pozn. Tyto každoroční výstavy organizuje Alena Vondrová.

a jejich načasování máme celkem volnou ruku, ale ústav nám na jejich pořádání nedává žádné finance, proto je pro nás důležité vyměňovat naše výstavy za jiné.“¹⁹² Vlastní výstavy Chemicko-fyzikálního ústavu krátce představím níže. Zmíněná výměnná spolupráce hodně funguje s Matematicko-fyzikálním ústavem sídlícím na Karlově náměstí, kde docent Valenta také vede tzv. *Malou galerii vědeckého obrazu*. Jedná se o menší chodbu před jejich knihovnou. Jejich spolupráce začala v roce 2009, kdy pan Valenta požádal o zapůjčení vlastní výstavy z Ústavu fyzikální chemie, která nese název *Příběh kapky* a věnuje se životu a vědecké práci Jaroslava Heyrovského.

Stejně jako v případě Makromolekulárního ústavu, tak i zde ústav zdarma poskytuje místo, energie a částečně ostrahu v podobě pana vrátného. Na veškerý inventář galerie si paní Stejskalová vydělává popularizační činností. Zdejší popularizace zahrnuje různé výukové programy, na které sem jezdí převážně žáci základních a středních škol. Některé z těchto programů a projektů se také konají ve foyer budovy. Placená výuka trvá obvykle dvě hodiny, přičemž její účastníci platí korunu za minutu. *„Z těchto financí nakupuji pomůcky, platím studenty, kteří mi s programem pomáhají, a odvádím DPH. Co se mi podaří ušetřit, postupně investuji do lepšího vybavení galerie.*“¹⁹³

Galerie 4P se zatím prezentuje spíše jako galerie, která láká víc obdivovatele vědy než výtvarného umění. Z našeho rozhovoru ale vyplynulo, že by se změně paní Stejskalová určitě nebránila. *„Pokud by se nám někdo sám ozval s nabídkou jeho děl, tak se můžeme zkusit na spolupráci domluvit, já sama, ale žádné kontakty nemám a vím, že jejich hledání a případné oslovování by mi zabralo dost času.*“¹⁹⁴

První náznakem takovéto spolupráce s laickou a ryze uměleckou tematikou byla v roce 2013 výstava žáků Střední uměleckoprůmyslové sklářské školy v Železném Brodě. Ing. Květoslavu Stejskalovou tehdy oslovil tamní profesor, kterého zaujal právě *Příběh kapky*. Nejprve se jednalo o odbornou spolupráci mezi jejich laboratořemi a posléze se domluvili na uspořádání výstavy uměleckých oborů v ústavu. *„Musím říci, že*

¹⁹² Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

¹⁹³ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

¹⁹⁴ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

výstava studentů měla opravdu velký úspěch a to nejen u našich pracovníků. Vidělo ji i pár základních škol, kterým jsem na skleněných výrobcích prezentovala výrobu skla.“¹⁹⁵

5.2.1. Vlastní výstavy Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského

Díky Ing. Květoslavě Stejskalové se může ústav pochlubit vlastními výstavami převážně vědeckého charakteru, které nyní krátce představím.

Na podzim roku 2014 zde uvedla paní Stejskalová svou autorskou výstavu s názvem *Jak se dnes dělá věda u Heyrovských*. Jednalo se o fotografie s povídáním, které humornou cestou představovaly žákům základních a středních škol vědeckou práci.

Dále na její popud vznikla instalace *Nanosvět očima mikroskopů*, na které se podílelo více vědců z ústavu. „Každého, kdo se u nás zabývá prací s mikroskopy, jsem požádala o zajímavou sérii fotografií, které jsem následně softwarově probarvila a nově pojmenovala. Chtěla jsem, aby snímky měly „lidské“ názvy, co by to mohlo být, když se na to člověk dívá.“¹⁹⁶ Tato výstava zaznamenala velký úspěch a putovala pak na další místa.

Největším a nejúspěšnějším projektem, o který se místní pracovnice zasadila, je však *Příběh kapky* pojednávající o Jaroslavu Heyrovském. Výstava mapuje jeho život a následně se věnuje jeho největšímu objevu, kterým byla polarografie. Nápad na uspořádání této výstavy se zrodil v roce 2009, kdy se slavilo 50. výročí od udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Heyrovskému. Rok před výročím objevila paní Stejskalová v ústavu sadu Heyrovského přístrojů, což ji přivedlo k myšlence uspořádat našemu jedinému nobelistovi v oblasti vědy výstavu. Proto se rozhodla obrátit se s tímto nápadem na syna pana Heyrovského, doktora Michaela Heyrovského. „Nejprve mě od této myšlenky zrazoval, říkal, že budu mít se vším moc práce a stejně zájem nebude, protože polarografie je dnes již překonaná.“¹⁹⁷ Na uspořádání této výstavy se nakonec

¹⁹⁵ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

¹⁹⁶ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 188. pozn. Jedna fotografie byla například srostlice dvou krystalů tvořící kříž, na jehož povrchu ještě navíc vykrystalizovala látka, která vypadala jako krajka. Nazvala jsem snímek krajka na kříži a probarvila jej kardinálskou purpurovou barvou.

¹⁹⁷ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

podíleli oba dva ještě s další pomocí Roberta Kovaldy, který je žákem prof. Heyrovského.¹⁹⁸

Výstava ukazuje Jaroslava Heyrovského především jako vědce, který svůj život zasvětil bádání v oblasti fyzikální chemie a po objevení polarografie vybudoval na Karlově univerzitě polarografickou školu. V rámci Československé akademie věd později vedl Polarografický ústav a díky tomu se Československo stalo centrem výzkumu v polarografii pro celý svět. Polarografie přinesla široké využití v oborech jako zdravotnictví, hutnictví, těžká chemie, potravinářství či životní prostředí.¹⁹⁹

Většina těchto výstav a projektů z Fyzikálně-chemického ústavu neustále putuje po České republice ať už po kulturních centrech, domech mládeže anebo základních školách. O jejich přepravu a instalaci se taktéž stará Ing. Stejskalová.

Nejnáročnější expozicí pro přepravu je právě výstava o prof. J. Heyrovském. „*S touto výstavou se mnou vždy jezdí a pomáhá řidič a technik, jezdíme ve třech v našem nákladáku, kam musíme uložit všechny přístroje, jejichž váha se pohybuje kolem 5-15 kg, skleněné vitríny a sebou musíme vozit i desky a stojany. Většinou již dopředu vím, kam jedeme, anebo nám zašlou fotografie prostoru, kde budeme instalovat, abych si mohla koncepci v daném místě naplánovat. Vždy je příjemné, když jedeme do muzea, které nám může zapůjčit jejich příslušenství.*“²⁰⁰

V letošním roce se *Příběh kapky* podíval poprvé za hranice, jeho 22. zastávkou se stala Bratislava. Zájem o výstavu ze zahraničí je velký, česká centra by chtěla mít možnost prezentovat našeho slavného nobelistu, ale paní Stejskalová tomu zatím není nakloněna. „*Pokud by se jednalo o blízké zahraničí, jako je Slovensko, Polsko, Německo atd., tak bych o tom uvažovala, ale zatím nechci nic přepravovat letecky. Víím, že Japonsko by mělo o výstavu z hlediska polarografie veliký zájem, protože M. Shikata byl žákem Heyrovského a společně sestavili první polarograf, proto tam existuje určitá*

¹⁹⁸ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 188.

¹⁹⁹ „...10. února 1922 byla poprvé v jedné z laboratoří Karlovy university v Praze zaznamenána polarizační křivka se rtuťovou kapkovou elektrodou a téhož roku v „*Chemických listech*“ vyšla práce „*Elektrolysa se rtuťovou kapkovou katodou*“. První křivky závislosti elektrolytického proudu na napětí vkládaném na elektrody byly zaznamenávány ručně, v roce 1924 pak byl sestaven přístroj k jejich automatickému fotografickému záznamu. Přístroj byl nazván „*polarograf*“, protože byl určen k zápisu polarizačních křivek; podle něj pak dostala název i nová metoda.“ In: <http://www.jh-inst.cas.cz/heyrovsky/>, vyhledáno 5.4.2017

²⁰⁰ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

*skupina vědců, kteří na polarografii vyrostli. Ale velkou komplikací by pro nás momentálně byly i náklady spojené s cestou, zahrnující pojištění všech exponátů.*²⁰¹

Ideální vizí Ing. Stejskalové do budoucna je pokusit se získat prostor, kde by mohl být *Příběh kapky* prezentován jako stálá expozice. „*Velký úspěch by například byl, pokud by se výstavu podařilo umístit do jeho rodného domu, jde o krásnou lokalitu v centru Prahy, jenže ten je momentálně v havarijním stavu.*“²⁰²

Letos na jaře se do *Galerie 4P* přestěhovala z Matematicko-fyzikální fakulty UK výstava s názvem *Otto Wichterle – vědec a vynálezce*. Výstava o profesoru Otto Wichterlovi vznikla v roce 2011 za podpory Českého centra ve spolupráci s Ústavem makromolekulární chemie AV ČR k 50. výročí vynálezu měkkých kontaktních čoček. Výstava se také dotýká společenského života pana profesora, jako byl jeho podíl na vzniku politického manifestu *2000 slov* nebo jeho poslanecký mandát v České národní radě.²⁰³ Svým pojetím tato výstava přesně zapadá do kulturního programu Fyzikálně-chemického ústavu.

Galerie 4P je velice zajímavým místem, které láká veřejnost na originální a poučné projekty. Její umístění sice není v centru města, ale dopravně je dobře dostupné. Zdejší přístup a iniciativa paní Stejskalové jsou velmi sympatické. Zdá se, že prostor pro prezentaci vlastní tvorby zde může dostat kdokoli, kdo se nebude bát oslovit zdejší představitelku ústavu. Výstavy pořádané v *Galerii 4P* jsou prezentovány na webových stránkách ústavu, facebookových stránkách a internetovém portálu Kudy z nudy. I zde je galerie volně přístupná od pondělí do pátku v pracovní době. V nejbližším okolí budovy ústavu není *Galerii 4P* věnována žádná reklama. Návštěvy jsou zde jistě vítány, ale je nutné si opět uvědomit, že místní půda slouží především k vědeckým a výzkumným účelům a místní galerie má pouze doplňkovou roli.

²⁰¹ Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

²⁰² Rozhovor s Ing. Květoslavou Stejskalovou, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017. V současné době je tato kulturní památka, která dlouho chátrala a sloužila jako squat, v rekonstrukci. Oprava novorenesančního domu od Václava Sigmunda by podle plánu měla být dokončena v květnu roku 2017. In: LUDVÍK, Matěj. Ruina v centru ožívá, oprava za sto milionů korun skončí za rok. Pražský deník.cz [online]. 2016 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: http://prazsky.denik.cz/zpravy_region/ruina-v-centru-oziva-oprava-za-sto-milionu-korun-skonci-za-rok-20160405.html

²⁰³ <http://prague.czechcentres.cz/novinky/otto-wichterle-vedec-a-vynalezce3/>, vyhledáno 29.4.2017

6. Filosofický ústav Akademie věd České republiky

Filosofický ústav vznikl v roce 1990 obnovením původního Filosofického ústavu ČSAV, který byl v 70. letech minulého století z politických důvodů zrušen.

Ústav je výzkumným pracovištěm neuniverzitního typu, jehož hlavním cílem je přispět k rozvoji světového bádání v oblasti filosofie a příbuzných vědních oborů. V rámci Akademie České republiky patří filosofický ústav k největším pracovištím v oblasti humanitních a společenských věd.

6.1. Knihovna a klub

Knihovna filosofického ústavu se nachází na Starém městě v Praze 1 v ulici Jilská 1. Knihovna je veřejně přístupná se zaměřením na filozofii a příbuzné humanitní obory. Od roku 1953 fungovala jako příruční knihovna Kabinetu pro filosofii ČSAV a v roce 1957 se stala knihovnou Filosofického ústavu ČSAV.²⁰⁴ V roce 2002 byly zdejší prostory poškozeny při povodních a rekonstrukce trvaly až do roku 2004. Další úpravy týkající se především interiéru proběhly v roce 2009. Při rekonstrukci došlo ke vzniku místního klubu, který byl vybudován na místě bývalého výpůjčního protokolu, a od roku 2010 se v něm konají výstavy.

O výstavní činnost klubu se stará ředitel knihovny AVU v Praze, výtvarník a sochař Mgr. Tomáš Pergler. S nápadem pořádání výstav přišla Mgr. Simona Chlumská, vedoucí knihovny, která po dokončení rekonstrukce oslovila právě Mgr. Perglera a požádala jej, aby zde představil svou uměleckou tvorbu. První výstava s názvem *Setkání v lese* se konala v únoru roku 2010.²⁰⁵ Akce měla úspěch a rok na to na ni navázala jeho druhá autorská výstava. Jako další zde představili své práce převážně přátelé a umělci z okruhu právě pana Perglera. Knihovní klub dále nabízí možnost prezentace práce studentů akademie a výjimečně i amatérských umělců. Svůj prostor zde dostali i zahraniční autoři, se kterými se místní kurátor setkává na svých zahraničních cestách. U příležitosti zahraničních symposií a workshopů, kterých se pan

²⁰⁴ <https://ikaros.cz/exkurze-do-knihovny-filosofickeho-ustavu-av-cr-v-v-i>, vyhledáno 25.3.2017

²⁰⁵ HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015, 193.

Pergler jako sochař účastní, je možné domluvit se na spolupráci a případné výměně výstav.

Program výstav bývá připraven zhruba s ročním předstihem. Prostor klubu slouží pro badatele knihovny jako odpočinková místnost, kde si v klidu mohou vypít kávu, a také se zde pořádají menší semináře filosofů, při kterých se jim zdejší výstavy snaží zpříjemnit atmosféru. Jak říká sám Tomáš Pergler: *„Při výběru výstav přihlížím k tomu, aby se návštěvníkům a čtenářům dílo líbilo a nerušilo je od jejich činnosti.“*²⁰⁶ Zároveň se také snaží, aby byl zdejší program pestrý, od všeho trochu. *„Možnost zde vystavovat nabízím například lidem, se kterými jsem ve výtvarném spolku. Jde mi o to, aby se zde točily různé výtvarné projevy, ale klasického umění, jako je malba, grafika, fotografie a sochařina. Nemůžeme si zde dovolit žádné experimentální projevy jako promítání, protože zde nemáme jak zajistit tyto technické věci. Musí se jednat o bezúdržbový provoz bez kustoda, knihovníci tady sice neustále jsou, ale do klubu chodit nemusí a především to není v náplni jejich práce.“*²⁰⁷

Knihovní klub je celkem nevelkých rozměrů, jedná se o místnost o velikosti cca 30 m² se stolkou a pohovkami, uprostřed je místnost předělena jedním sloupem a celá její jedna strana je tvořena okny s výhledem do ulice. Prostor pojme od 12 do 24 artefaktů. Tvůrcům je ponechána relativně volná ruka v rozmístění děl, ale nesmí se vrtat do zdí. Stejně jako v předchozích případech, ani zde nenese ústav za vystavená díla větší zodpovědnost. Místnost je monitorována kamerovým systémem a na většinu exponátů umisťuje Mgr. Pergler ze zadní strany stříbrnou pásku, jelikož při vstupu do knihovny i klubu musí návštěvník projít detekční branou.

O kulturní program se zde Mgr. Pergler, ale i další, starají ve svém volném čase. V prvních letech se zde konalo šest výstav ročně, nyní z časových důvodů a celkové náročnosti příprav se jejich počet snížil na čtyři. Každá výstava tedy trvá po dobu tří měsíců a lidé si ji mohou přijít prohlédnout v otevírací době knihovny, která je od pondělí do pátku, přes víkend je prostor uzavřen. Škoda jen, že knihovna neponechává osvětlená alespoň okna klubu, která by se v tomto případě krásně nabízela jako window gallery. Program na sebe navazuje s minimální týdenní přestávkou.

I zde se výstavy konají bez finančních nároků na honorář pro autory. Akademie věd platí čtyři vernisáže do roka a celkově přispívá částkou 2000,- Kč, která pokryje náklady na občerstvení. Vernisáže se zde snaží pořádat v klasickém rázu se čtením

²⁰⁶ Rozhovor s Mgr. Tomášem Perglerem, sochařem a kurátorem Filosofického klubu. Praha 7.2. 2017.

²⁰⁷ Rozhovor s Mgr. Tomášem Perglerem, sochařem a kurátorem Filosofického klubu. Praha 7.2. 2017.

a hudebním doprovodem, a pokud si nic nepřipraví samotní autoři, tak hovoří pan Pergler. Sám k tomu dodává: „*Je pro mne důležité, aby se lidé v této digitální době také občas sešli a měli možnost si o věcech popovídat.*“²⁰⁸ Pozvánky a letáky zajišťuje kurátor na Akademii výtvarného umění, dále se stará o facebookový profil klubu, který v tomto případě slouží jako obrazový archiv událostí, a knihovna představuje výstavy i na svých webových stránkách, kde jsou dohledatelné v kalendáriu kulturních akcí. U vystavených děl visí obvykle i jejich ceny, a pokud má někdo zájem o koupi, tak pan Pergler předává kontakt a pak už se jedná jen o vztah mezi výtvarníkem a kupujícím. Na mou otázku, jak často k prodeji dochází, pan Pergler odpověděl, že téměř vždy. Ačkoliv by to některým lidem mohlo připadat jako málo atraktivní místo, kde vystavovat, tak pravdou nejspíš zůstane, že knihovna i klub jsou stále víc navštěvované nežli menší galerie. Což určitě ocení především mimopražští výtvarníci.

Samotné instalace probíhají za plného knihovního provozu, proto musí být vše předem řádně připravené. Klub poskytuje pouze nejnnutnější materiály pro instalace, jakými jsou hřebíky a lanka či sokly na sochy. Díky tomu, že místnost má velká okna a sousedí s ulicí, tak nabízí lákavou ukázkou i kolemjdoucím. Dříve byly výstavy umístěny také v prostoru knihovny, ale nyní se snaží, aby její zdi byly zdobeny stálými dobovými fotkami tohoto místa a budovy.

Pro mou práci jsem měla možnost zeptat se na zkušenosti s vystavováním ve zdejším klubu studentky architektury AVU, slečny Ivety Čermákové, která zde vystavovala na jaře v roce 2011 společně s dcerou pana Perglera, Eliškou Perglerovou, která se také věnuje soše. „*Možnost uspořádat naši výstavu ve zdejším klubu jsme dostaly ve druhém ročníku našeho studia na AVU. Tehdy jsme ve vystavování ještě nebyly moc zkušené a braly jsme to jako dobrou příležitost. Předem jsme si zjistily, jak místo vypadá a pak jsme pracovaly s jeho kontextem.*“²⁰⁹ Iveta Čermáková zde představila malé kresby různých bytových zátiší a Eliška Perglerová postavila do prostoru objekt – stoleček, který v sobě ukrýval různé časopisy a vyhovoval tím klubové atmosféře. „*Nemůžu se úplně vyjádřit k produkčním věcem ze strany knihovny, protože to tenkrát za nás řešila Eliška, ale myslím, že nám vycházeli hodně vstříc. Samozřejmě, že čistý galerijní prostor je pro výtvarníky lepší variantou, ale na druhou*

²⁰⁸ Rozhovor s Mgr. Tomášem Perglerem, sochařem a kurátorem Filosofického klubu. Praha 7.2. 2017.

²⁰⁹ ŠANDOVÁ, Nela. *Výstava ve Filosofickém klubu* [elektronická pošta]. Message to: ive.cermakova@gmail.com 16. dubna 2017 15:43 [cit. 2017-19-04]. Osobní komunikace

*stranu se mi také líbila ta možnost pracovat se specifickým místem a především ukázat tvorbu lidem, kteří by do klasické galerie nezašli.*²¹⁰

Mně osobně se zdejší místo velice líbí a oproti galerii v Makromolekulárním anebo Chemicko-fyzikálním ústavu je jednou z jeho největších předností umístění v centru Prahy, kudy každý den projde mnoho lidí. Zdejší program sice nenabízí nejžádanější současné umění, ale právě v tom je jeho půvab. Čtenáři knihovny mají možnost setkat se s aktuální uměleckou tvorbou a studentům je na oplátku nabídnuta možnost uspořádat vlastní výstavu.

²¹⁰ ŠANDOVÁ, Nela. *Výstava ve Filosofickém klubu* [elektronická pošta]. Message to: ive.cermakova@gmail.com 16. dubna 2017 15:43 [cit. 2017-19-04]. Osobní komunikace

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala výstavní činností probíhající na ústavech Akademie věd České republiky. O zdejších akcích jsem se dozvěděla díky výstavě s názvem *I cesty mohou býti rozličné*, která byla uspořádána v Národní technické knihovně v roce 2015. Tato výstava se vztahovala k programu v rámci významného jubilea Akademie věd České republiky připomínajícího 125 uplynulých let od založení České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Výstava i její sborník mě zaujaly, jelikož jsem se do té doby s kulturním programem konajícím se na půdě jednotlivých ústavů nesešla.

Jsem si vědoma toho, že zmapování celkového přehledu historie a vzniku těchto míst do jejich dnešní podoby by si zasloužilo samostatnou publikaci. Zatím byl přehled těchto míst shrnut pouze ve sborníku z roku 2015 *I cesty mohou býti rozličné*, který odkazuje ke stejnojmenné výstavě. Sborník vyšel za finanční podpory AV ČR a podává přehled jedenácti míst, kde se v minulé době výstavy pořádaly, a zároveň také uvádí soupis míst současných. V současné době jde opravdu o jedinou větší publikaci, která čtenáře seznamuje s nynější podobou a zaměřením těchto alternativních galerií.

Má práce nejdříve podala stručný přehled historie vzniku AV ČR. Především jsem se věnovala snahám Josefa Hlávky o založení české Akademie. Celá řada významných představitelů české vědy, literatury, hudby a výtvarného umění byla členy akademie, což dokládá důležitost vztahu mezi uměním a vědou. V této části práce jsem se také zaměřila na historický kontext a potřebu vzniku alternativních výstavních míst na různých ústavech od 70. let minulého století do současnosti.

Zvolila jsem si tři ústavy, které podporují výstavní činnost a nabízejí prostory ve svých budovách sloužících jako galerie, na jejichž srovnávání jsem ukázala různorodost jejich vzniku a současný rozdíl v jejich programech.

Jako první místo jsem vybrala Ústav makromolekulární chemie s jeho galerií *Makráč*, který je ze všech těchto míst veřejnosti nejvíce známý. Druhé místo představuje Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského s *Galerií 4P* a poslední galerií je *Filosofický klub* v knihovně Filosofického ústavu. Dále jsem v práci uvedla stručný výčet dalších čtyř míst při AV ČR, kde se dnes s výstavami můžeme také setkat.

K porovnávání zmíněných tří galerií jsem při rozhovorech s kurátory vždy volila stejný typ otázek. Nejvíce mě zajímal samotný nápad nebo podnět na vznik galerie,

výběr jejího programu, kurátor galerie, finanční dotace, podmínky, za kterých se v těchto místech výstavy pořádají, a také samotné místo, které jako galerie slouží, jelikož se vždy jedná o dost netradiční prostory, jakými jsou např. chodby, respiria či atria.

Galerie *Makráč* má ze všech těchto míst nejbohatší historii. Chodba v přízemí ústavu zde jako výstavní síň slouží nepřetržitě od roku 1972. O místní program se nejprve starali zaměstnanci ústavu a po revoluci v roce 1989 se jejími kurátory stali lidé z oboru, sochaři, prof. Akad. soch. Kurt Gebauer a MgA. Dagmar Šubrtová. Za normalizace představovala tato galerie jedno z mála míst, kde mohli vystavovat neoficiální a často také politicky nežádoucí výtvarní umělci. Bývala připodobňována k ostrůvku svobody v nesvobodné době a společnosti. V průběhu psaní této práce se ukázalo, že k historii tohoto kultovního místa se váže jen málo literárních pramenů, se kterými jsem mohla pracovat. Před rokem 1989 se o zdejších akcích psát nesmělo. Za totalitního režimu byly tiskoviny pod velkou kontrolou a cokoliv by se k výstavám vydalo, mohlo být bráno za trestný samizdat. Převážně jsem proto vycházela z různých recenzí a velká část této kapitoly je založena na rozhovorech s místními pracovníky a nynější kurátorkou MgA. Dagmarou Šubrtovou. Z archivní dokumentace galerie z let 1972–1991 se dochovaly listiny, které představovaly pravidla pro pořádání výstav v Makromolekulárním ústavu, plány výstav a žádosti podávané odboru školství a kultury v Praze 6. Dále materiály obsahovaly převážně drobné ukázky prací výtvarníků a jejich předchozí katalogy či pozvánky k výstavám konajícím se na jiných místech než v Makromolekulárním ústavu. V této kapitole jsem také lehce představila jména čtyř českých významných umělců - Václava Boštíka, Věru Janouškovou, Adrienu Šimotovou a Olbrama Zoubka, kterým zde během 70. – 80. let bylo umožněno představit své práce.

V rámci průkopnické budovy Makromolekulárního ústavu, jejíž vznik jsem v práci popsala, jsem celou jednu kapitolu věnovala jejímu architektovi Karlu Pragerovi. Karel Prager je autorem významných pražských staveb, jakými jsou například budova Národního shromáždění či Nová scéna Národního divadla. Na jeho osobě a tvorbě prezentuji příklad umělce, který ačkoliv nikdy nebyl za doby normalizace členem Svazu československých výtvarných umělců, tak dokázal prosadit své novátorské myšlenky i metody. Při bližším seznámení s jeho tvorbou se ukázalo, že mezi jeho návrhy patří celá řada úžasných stavitelských nápadů, které ale nesměly být

kvůli tehdejší době povoleny a Praha tím dle mého názoru přišla o řadu zajímavých staveb, jež by dnes byly řazeny k stavbám světového významu.

Zbylé dvě galerie v budovách AV ČR, *Galerie 4P* a *Filosofický klub*, se podobně dlouhou historií, jako je tomu v případě *Makráče*, pochlubit nemohou. Obě dvě vznikly až po roce 2000. Zde mě zajímalo, zdali byl jejich vznik ovlivněn a inspirován historií kulturního programu Makromolekulárního ústavu, ale ani u jednoho z těchto míst se o zřejmou návaznost nejedná.

Galerie 4P se nachází ve foyer Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského v Kobylicích a svůj současný název dostala v roce 2015. Výstavy se zde pořádají od roku 2005 a na starosti je má místní pracovnice Ing. Květoslava Stejskalová. Zdejší program nepředstavuje tradiční pojetí výtvarných výstav. V současné době nabízí *Galerie 4P* především vědecké a naučné instalace, na které z velké části zve zejména žáky základních a středních škol. Oproti zbylým dvěma galeriím jsou zdejší výstavy často tvořeny přímo pracovníky ústavu a v rámci vzdělávacího programu putují po různých místech České republiky.

Filosofický klub má největší výhodu v umístění galerie. Její prostor je součástí knihovny Filosofického ústavu, který sídlí v centru Starého města. S kulturním programem se začalo po rekonstrukci knihovny, která byla poničena během povodní v roce 2002. Jako kurátor zde působí výtvarník a sochař Mgr. Tomáš Pergler, který v roce 2010 místní program zahájil svou výstavou. Ve zdejším programu nalezneme různé výtvarné projevy klasického umění, jakými jsou malba, grafika, fotografie či socha. Možnost prezentovat se zde je veskrze dána studentům Výtvarné akademie v Praze a umělcům z okruhu přátel Mgr. Perglera.

Srovnáním těchto galerií jsem došla k závěru, že ačkoliv jsou tato místa různého stáří i zaměření, tak zde přesto nalezneme mnoho společných prvků. O chod galerií se starají či starali vědečtí pracovníci, ale i umělci. Prvotním záměrem většinou bylo uspořádat jednu výstavu, ale díky pozitivním reakcím se v akcích stále pokračuje. Výběr vystavujících tvůrců je ovlivněn samotnými kurátory, ale šanci mohou dostat i amatérští umělci, pokud jsou ochotni na místo počkat, jelikož většina programů je připravována s minimálně ročním předstihem.

Ve většině případů se jedná o dobrovolnou, neziskovou činnost, které se její tvůrci věnují ve volném čase. Finanční prostředky pro chod galerií si každý z kurátorů zajišťuje vlastním způsobem, od popularizační činnosti až po grantovou politiku jednotlivých městských částí. Ústavy finančně nepřispívají, případně jen minimálním

způsobem, zajišťují však výstavní prostory a s nimi spojené energie. Pro veřejnost jsou místa přístupná zdarma v otevíracím čase jednotlivých ústavů. Délka trvání výstav se na většině míst pohybuje od jednoho do dvou měsíců a za rok se v nich průměrně představí šest autorů. V Makromolekulárním ústavu a *Filosofickém klubu* jsou v současné době prezentovány práce studentů uměleckých škol a jiných tvůrců, zatímco program *Galerie 4P* se věnuje vědeckým a jinak naučným expozicím. Díky tomu, že se nejedná o plnohodnotné galerijní prostory, tak se jen málokdy můžeme setkat s inzercí jejich programů v některém z kulturních přehledů. Většina programů těchto galerií je prezentována na webových stránkách ústavů a na jejich vlastních facebookových stránkách. Na větší reklamu prozatím schází finance i čas.

Z velké části tato alternativní místa prožila svou největší slávu před rokem 1989, kdy suplovala nedostatek galerií a prezentovala díla umělců, se kterými se dnes běžně setkáváme v Národních galeriích po celém světě. Po revoluci jako by jejich úloha ztratila na důležitosti a právě to byl důvod, proč řada míst ukončila své působení. Místa, která ve výstavní činnosti stále pokračují, ale i nově vzniklé prostory dnes rozhodně nenabízejí méně kvalitní program. Často sice došlo k přeměně jejich zaměření, ale i tak se zde dnes můžeme setkat s velice zajímavým a kvalitním programem. Tyto alternativní galerie, které dříve nabízely útočiště umělcům z důvodu nedostatku politické svobody vystavovat oficiálně, dnes nabízejí prostor mladým a začínajícím tvůrcům, kteří by si výstavy v placených galeriích nemohli dovolit. Výstavní místa při ústavech AV ČR stále zůstávají více na okraji Prahy, ale dopravní dostupnost se výrazně proměnila k lepšímu. Přesto jsou stále pro širší veřejnost skrytá, ale odborná umělecká komunita jejich působnost dobře zná a oceňuje. Příkladem je především galerie *Makráč*, která má díky své historii i umístění, velký potenciál. Zásluha na galerijní činnosti při ústavech AV ČR patří především jejich kurátorům, kteří se tato místa snaží zajímavě prezentovat a přilákat i laickou veřejnost. Propojení vědy a umění je zajímavou symbiózou, která čerpá z dlouhé tradice a stále nabízí nové a neotřelé možnosti prezentace výstav.

Seznam použitých zkratek

AV ČR	Akademie věd České republiky
AVU	Akademie výtvarných umění v Praze
ČAVU	Česká akademie věd a umění
ČR	Česká republika
ČSAV	Československá akademie věd
ČSR	Československá republika
ČVUT	České vysoké učení technické v Praze
DAMU	Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze
DPH	Daň z přidané hodnoty
EXPO	Světová výstava průmyslu a designu
FAMU	Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze
FF MU	Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
KČSN	Královská česká společnost nauk
KSČ	Komunistická strana Československa
NG	Národní galerie v Praze
ONV	Obvodní národní výbor
PÚ VHMP	Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy
ROH	Revoluční odbojové hnutí
SPA	Sdružení projektových ateliérů
StB	Státní bezpečnost
SÚRPMO	Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů
UK	Univerzita Karlova v Praze
ÚKD	Ústřední kulturní dům
ÚMCH	Ústav makromolekulární chemie
UMPRUM	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
USA	Spojené státy americké
VŠUP	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
ZO	Závodní organizace
ZV	Závodní výbor

Seznam literatury

Prameny

- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, pravidla pořádání výstav ÚMCH ČSAV 1979–1991, karton I.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, přehled výstav ÚMCH ČSAV 1979–1991, karton I.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, žádosti a povolení uspořádat výstavu ÚMCH ČSAV 1979–1991, karton I.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, fotografie výstav ÚMCH ČSAV 1979–1991, karton I.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, vyjádření k pořádání výstav ÚMCH ČSAV 1979–1991, karton I.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, pozvánky na výstavy 1972–1987, karton II.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, informační materiály o výtvarnicích + ukázky tvorby 1988–1989, karton IV.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, informační materiály o výtvarnicích + ukázky tvorby 1984–1992, karton V.
- Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Galerie Makráč, žádosti výtvarníků o umožnění výstavy 1984–1992, karton V.

Literatura

- BENEŠOVÁ 1968—Marie BENEŠOVÁ: Staronové úvahy nad novým a starým. In: Československý architekt XIX, 1968, 1–3
- BIEGEL/SEDLÁKOVÁ 2010—Richard BIEGEL / Radomíra SEDLÁKOVÁ: Nová scéna Národního divadla, Praha 2010
- BITNAR 2011—Tomáš BITNAR: Karel Prager – velké téma. In: Architektura III. 2011, 2
- ČECHOVÁ 2013—Dora ČECHOVÁ: Život a sochy Olbrama Zoubka. Praha 2013
- ČERNÝ/HERMAN 2015—Slavoj ČERNÝ / Zdeněk HERMAN: Ohlédnutí za více než šedesátiletou historií ústavu fyzikální chemie Akademie věd (1953–2015). In: Chemické listy 109, 2015, 551–585, Bulletin

- DUFEK 2016—Luboš DUFEK: Jaroslav Heyrovský – významná osobnost světové vědy a techniky (diplomová práce na Filozofické fakultě Západočeské Univerzity v Plzni). Plzeň 2016
- FRANC/MÁDLOVÁ 2013—Martin FRANC / Vlasta MÁDLOVÁ: Dějiny Akademie věd ČR v obrazech. Praha 2013
- HROCH 1999—Miroslav HROCH: Na prahu národní existence. Praha 1999
- HRUŠKA/PŘEROST 2017—Jiří HRUŠKA / Miloslav PŘEROST: Umění zde vždy bylo svobodné. In: Veleslavín 39 XVII, 2017, 18
- HŮLA/SCHMELZOVÁ/ŠPIČÁKOVÁ 2015—Jiří HŮLA / Radoslava SCHMELZOVÁ / Barbora ŠPIČÁKOVÁ: Cesty mohou být rozličné. Kostelec nad Černými lesy 2015
- HVÍŽDALA 2005—Karel HVÍŽDALA: Stopy Adrieny Šimotové. Praha 2005
- JANKO/ŠTRBÁŇKOVÁ 1988 – Jan JANKO / Soňa ŠTRBÁŇKOVÁ: Věda Purkyňovy doby. Praha 1988
- JANOUŠKOVÁ/ŠETLÍK 2007—Věra JANOUŠKOVÁ / Jiří ŠETLÍK (ed.): Věra Janoušková nové koláže. Praha 2007
- KOLMAN 2009/10—Jan KOLMAN: Karel Prager (seminární práce Fakulty Architektury ČVUT v Praze). Praha 2009/10
- KORYTA 1990—Jiří KORYTA: Jaroslav Heyrovský. Praha 1990
- KOUKOLÍK 1965—Miloslav KOUKOLÍK: Ústav Makromolekulární chemie v Praze.
- In: Architektura ČSR XXIV, 1965, 653–658
- KOULA 1958—Jiří E. KOULA: Polské a informační středisko. In: Architektura ČSR II, 1958, 72–73
- KROUTVOR 2001—Josef KROUTVOR: Suterény, vybrané kritické texty 1963–2000.
- LODR 1988—Alois LODR: Josef Hlávka - český architekt, stavitel a mecenáš. Praha 1988
- MIKEŠ 2013—Jiří MIKEŠ: Svaz českých výtvarných umělců v době normalizace (diplomová práce na Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně). Brno 2013
- NOVOTNÝ 1954—Jiří NOVOTNÝ: K soutěži na ústřední dům armády v Dejvicích. In: Architektura ČSR XIII, 1954, 114
- PAVLÍK 2011—Miroslav PAVLÍK: Patenty a průmyslové vzory Karla Pragera. In: Architektura III, 2011, 63

- POKORNÝ 2005—Jiří POKORNÝ: Odkaz Josefa Hlávky. Praha 2005
- POKORNÝ/NOVOTNÝ 1993—Jiří POKORNÝ / Jan NOVOTNÝ (ed.): Česká akademie věd a umění 1891–1991. Praha 1993
- PRAGER 1953—Karel PRAGER: Poznámky k přípravě první konference architektů v ČSSR. In: *Architektura ČSR XII*, 1953, 26
- PRAGER 1958—Karel PRAGER: Polské a informační středisko. In: *Architektura ČSR II*, 1958, 69–73
- PRAGER 1960—Karel PRAGER: Projekt ústavu makromolekulární chemie ČSAV. In: *Architektura ČSR XIX*, 1960, 528
- SEDLÁKOVÁ 2013—Radomíra SEDLÁKOVÁ: Karel Prager. Praha 2013
- SCHMELZOVÁ 2010—Radoslava SCHMELZOVÁ: Divadlo v netradičním prostoru, performance a site specific. Praha 2010
- SLAVICKÁ 2006—Milena SLAVICKÁ: UB 12. České Budějovice 2006
- SRP 2011—Karel SRP: Václav Boštík 1913...2005. Praha 2011
- STARÝ 1965—Oldřich STARÝ: Přehledka pětiletého díla skupiny architektů. In: *Architektura ČSR XXIV*, 1965, 443
- STORCH 1968—Karel STORCH: Od ocelových konstrukcí k ocelové architektuře. In: *Architektura ČSSR XXVII*, 1968, 299
- ŠETLÍK 1996—Jiří ŠETLÍK: Cesty po ateliérech. Praha 1996
- ŠEVČÍK/BENEŠ 2009—Oldřich ŠEVČÍK / Ondřej BENEŠ: *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha 2009
- ŠEVČÍK/MORGANOVÁ/DUŠKOVÁ 2001—Jiří ŠEVČÍK / Pavlína MORGANOVÁ / Dagmar DUŠKOVÁ: *České umění 1938–1989/ programy/ kritické texty/ dokumenty/*. Praha 2001
- ŠVÁCHA 2003—Rostislav ŠVÁCHA: Průkopnická rekonstrukce průkopnické stavby. In: *Stavba X*, 2003, 50–51
- ULRICH 2006—Petr ULRICH: *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha 2006
- VLADÍKOVÁ 2007—Simona VLADÍKOVÁ: Skupinový portrét UB 12. In: *Art + Antiques V*, 2007, 58–59
- VOŽENÍLEK 1966—Jiří VOŽENÍLEK: Soutěž na přestavbu areálu u Národního muzea v Praze. In: *Architektura ČSSR XXV*, 1966, 455

- ZEMINA/JANOŠKOVÁ 2001—Jaromír ZEMINA / Věra JANOUŠKOVÁ: Já to dělám takhle. Praha 2001
- ZOUBEK 1996—Olbram ZOUBEK: Olbram Zoubek, Brno 1996
- ZOUBEK 2013—Olbram ZOUBEK: Olbram Zoubek, Praha 2013

Internetové články

- BENÁK, Jiří. Staří mistři: Režimu vadil jako farář, tak se Lumír Čmerda chopil dláta. Idnes.cz [online]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/stari-mistri-vytvarnik-lumir-cmerda-dvn-/vytvarne-umeni.aspx?c=A170218_165630_serialy_skr
- BERAN, Lukáš. Dostavba okolí Národního divadla a Nová scéna. Archiweb [online]. 2010 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.archiweb.cz/buildings.php?action=show&id=2508&type>
- KORÁBKOVÁ, Kateřina. Rodný dům Jaroslava Heyrovského už neslouží za hnízdiště ptactvu. Oprava je ale daleko. Reflex [online]. 1011 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/44347/rodny-dum-jaroslava-heyrovskeho-uz-neslouzi-za-hnizdiste-ptactvu-oprava-je-ale-daleko.html>
- LUDVÍK, Matěj. Ruina v centru ožívá, oprava za sto milionů korun skončí za rok. Pražský deník.cz [online]. 2016 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: http://prazsky.denik.cz/zpravy_region/ruina-v-centru-oziva-oprava-za-sto-milionu-korun-skonci-za-rok-20160405.html
- MANN, Berthold. Skleněné tvarovky pro fasádu Nové scény Národního divadla v Praze vznikly před 25 lety. Glassrevue.com [online]. 2007 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: <http://www.glassrevue.com/news.asp@nid=5759&cid=6.html>
- MERGLER, Jiří. Karel Prager a ateliér Gama. Earch [online]. 2011 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/karel-prager-atelier-gama>

Internetové zdroje

- <http://www.avcr.cz/cs/o-nas/historie/historie/>, vyhledáno 15.4. 2017
- <http://www.ssc.cas.cz/o-nas/index.html>, vyhledáno 19.5.2017
- <http://www.starysmichov.cz/rservice.php?akce=tisk&cislocclanku=2011070006>, vyhledáno 27.1.2017
- <https://www.biggboss.cz/news/334>, vyhledáno 20.2.2017

- <http://www.culturenet.cz/aktuality/radka-schmelzova-site-specific-art-lekce-z-landartu-performance-a-konceptualniho-umeni/n:3480/>, vyhledáno 10.4.2017
- http://www.lidovky.cz/vse-o-charte-77-00y-zpravy-domov.aspx?c=A070108_153710_In_domov_vvr, vyhledáno 18.5.2017
- http://www.imc.cas.cz/cz/umch/vyst_v198x.htm, vyhledáno 1.5.2017
- <http://www.ceskatelevize.cz/lide/olbram-zoubek/>, vyhledáno 2.5.2017
- http://www.imc.cas.cz/cz/umch/vyst_v199x.htm, vyhledáno 12.5.
- https://www.jh-inst.cas.cz/heyrovsky/data/dokument/soubor/presentatione_j_heyrovsky.pdf, vyhledáno 5.4.2017
- <http://www.jh-inst.cas.cz/heyrovsky/>, vyhledáno 5.4.2017
- <http://prague.czechcentres.cz/novinky/otto-wichterle-vedec-a-vynalezce3/>, vyhledáno 29.4.2017
- <https://ikaros.cz/exkurze-do-knihovny-filosofickeho-ustavu-av-cr-v-v-i>, vyhledáno 25.3.2017

Rádiové nahrávky

- *Slovo o designu, výtvarném umění a architektuře* [rozhlasový pořad]. Radio, ČRo – Vltava, 21. května 2015, Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3388319>

Youtube

- Radomíra SEDLÁKOVÁ – Budova Národního shromáždění. In: *Youtube* [online]. 8. ledna 2017 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UEwfNCs6WTM>. Kanál uživatele Matěj Louda.
- Malostranské dvorky. In: *Youtube* [online]. 20.3.2016 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=6F8D1ss0Jp0>, kanál uživatele Podpruhon TV.
- VLADIMÍR 518: Za komunismu se stavělo mnohem odvážněji než teď, „nejošklivější“ stavby chci chránit. In: DVTV [online]. 26.9.2015 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vladimir-518-za-komunismu-se-stavelo-mnohem-lepe-nez-ted-nej/r~6370249c636211e5b6b20025900fea04/?redirected=1495224583>

Facebook

- MLADIČOVÁ, Iva. [Jiří Kobr „Ejhle...“] In: Facebook [online]. 27. února 2017 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z:
<https://www.facebook.com/makrokoule/posts/628451907346871>

Přednášky

- SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Provokativní architektura Karla Pragera [přednáška]. Praha: Ústřední knihovna, 25. ledna 2017

Vlastní korespondence

- ŠANDOVÁ, Nela. *Výstava ve Filosofickém klubu* [elektronická pošta]. Message to: ive.cermakova@gmail.com 16. dubna 2017 15:43 [cit. 2017-19-04]. Osobní komunikace

Rozhovory

Téma: *Výstavy v Makromolekulárním ústavu*

- Rozhovor s RNDr. Miroslavem RAABEM, popularizátor vědy. Praha 18.5.2017.
- Rozhovor s MgA. Dagmar ŠUBRTOVOU, kurátorka Makráče. Praha 27.3.2017.
- Rozhovor s RNDr. Zbyňkem PIENTKOU, místopředseda Dozorčí rady. Praha 16.5.2017.

Téma: *Výstavy ve Filosofickém klubu*

- Rozhovor s Mgr. Tomášem PERGLEREM, sochařem a kurátorem Filosofického klubu. Praha 7.2. 2017.

Téma: *Galerie Věda a umění*

- Rozhovor s Terezou KOPECKOU, kurátorka Galerie Věda a umění. Praha 19.5.2017.

Téma: *Výstavy Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského*

- Rozhovor s Ing. Květoslavou STEJSKALOVOU, tajemnice ředitele a kurátorka Galerie 4P. Praha 15.2.2017.

Seznam vyobrazení

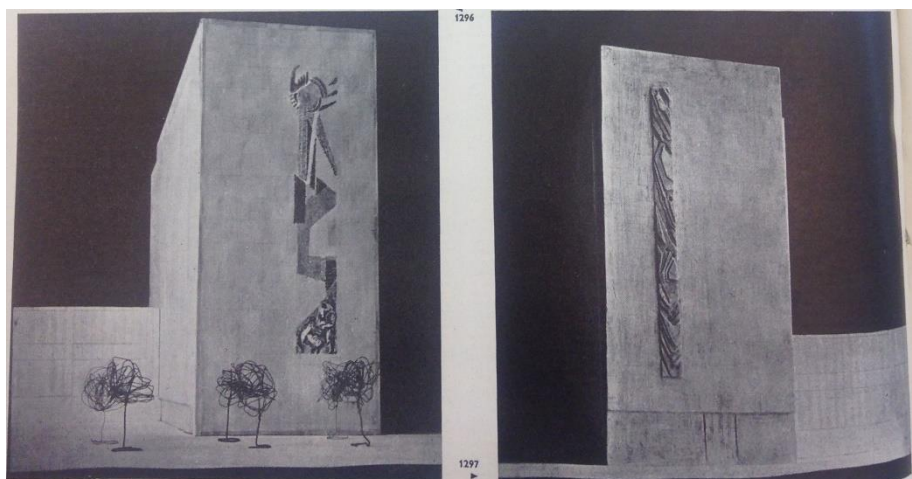
1. **Makromolekulární ústav AV ČR**, hlavní vstup a laboratorní část budovy. Rok 2017. Autor: Nela Šandová.
2. **Makromolekulární ústav AV ČR**, model výtvarného zpracování průčelí. Rok 1960. Foto In: Architektura ČSR XIX, 1960, 532
3. **Makromolekulární ústav AV ČR**, výstavní chodba. Rok 2017. Autor: Nela Šandová.
4. **Makromolekulární ústav AV ČR**, dobová fotografie výstavy. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
5. **Makromolekulární ústav AV ČR**, dobová fotografie výstavy. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
6. **Makromolekulární ústav AV ČR**, výstava Jiřího Kobra. Rok 2017. Autor: Nela Šandová.
7. **Makromolekulární ústav AV ČR**, dokumenty. Rok 1984. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
8. **Makromolekulární ústav AV ČR**, dokumenty. Rok 1980. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
9. **Makromolekulární ústav AV ČR**, dokumenty. Rok 1982 a 1984. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
10. **Makromolekulární ústav AV ČR**, pozvánka k výstavě Olbrama Zoubka. Rok 1982. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
11. **Makromolekulární ústav AV ČR**, dokumentace. Rok 1982 a 1983. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
12. **Makromolekulární ústav AV ČR**, Vypůjčení revers. Rok 1980. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
13. **Makromolekulární ústav AV ČR**, dokumentace – žádost. Rok 1990. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
14. **Makromolekulární ústav AV ČR**, ukázky uměleckých prací. Bez datace. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.
15. **Makromolekulární ústav AV ČR**, ukázky uměleckých prací. Rok 1989. Foto: archiv Masarykův ústav a Archiv AV ČR.

16. **Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR**, průčelí budovy. Rok 2017.
Autor: Nela Šandová.
17. **Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR**, Galerie 4P. Rok 2017. Autor:
Nela Šandová.
18. **Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR**, plastika Praha polarografická.
Rok 2017. Autor: Nela Šandová.
19. **Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR**, Galerie 4P. Rok 2017. Autor:
Nela Šandová.
20. **Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR**, Galerie 4P – Velké respirium.
Rok 2017. Autor: Nela Šandová.
21. **Knihovna Filosofického ústavu AV ČR**. Rok 2017. Autor: Nela Šandová.
22. **Knihovna Filosofického ústavu AV ČR**, Filosofický klub. Rok 2017. Autor:
Nela Šandová.
23. **Knihovna Filosofického ústavu AV ČR**, Filosofický klub. Rok 2017. Autor:
Nela Šandová.
24. **Architekt Karel Prager**. Bez datace. Foto:
<http://stavebniforum.com/en/article/22697/karel-prager-architekt-stavitel-vizionar/>, vyhledáno 3.6. 2017
25. **Budova Národního shromáždění**. Rok 1967. Foto:
http://www.lidovky.cz/federalni-shromazdeni-by-bylo-mozne-zbourat-pripusti-svoboda-psc-/zpravy-domov.aspx?c=A110304_124418_ln_domov_mev,
vyhledáno 3.6. 2017
26. **Budovy Sdružení projektových ateliérů**. Rok 2017. Foto:
<http://ehitusmaaruse.bststroy.ru/pazc-boxy-pronjem-cena/>, vyhledáno 3.6. 2017
27. **Budova Nové scény Národního divadla**. Rok 2017. Foto:
[http://www.wikiwand.com/cs/Nov%C3%A1_sc%C3%A9na_\(Praha\)](http://www.wikiwand.com/cs/Nov%C3%A1_sc%C3%A9na_(Praha)), vyhledáno
3.6. 2017

Přílohy

Obr.1. Makromolekulární ústav. Hlavní vstup s chodbou a laboratorní část budovy.
Rok 2017.

Obr. 2. Výtvarné zpracování jižního a západního průčelí na fotomodelu
Makromolekulárního ústavu. Rok 1960.

Obr.3. Chodba Makromolekulárního ústavu – galerie Makráč. Rok 2017 a 1965

Obr. 4. Archivní fotografie z výstavy. Rok neuveden.

Obr. 5. Archivní fotografie z výstavy. Rok neuveden.

Obr. 6. Autor Jiří Kobr a jeho výstava „Ejhle...“ – domorodé kultovní sochařství v Čechách. Rok 2017.

Příloha č. 2

PROHLÁŠENÍ AUTORA VÝSTAVY POŘÁDANÉ ZV ROH V ÚNĚCH ČSAV

Jméno a příjmení : telefon

Adresa (PSČ) :

Termín výstavy :

Žádost o schválení výstavy vyplněna :
(vyplní do :)

Z a v a z u j í s e d o d r ž e t t a t o p r a v i d l a :

1. Včas oznámit kulturní komisi ZV ROH a ředitele útstav s charakterem vystavených prací, dohodnout způsob instalace a případně vernisáž nebo besedu.
2. Šest týdnů před začátkem výstavy vyplnit se zástupcem kulturní komise žádost o schválení výstavy pro odbor školství a kultury ČNV v Praze 6, přiložit seznam vystavených prací ve trojnásobném otisku a doručit ČNV Praha 6. Bez schválení ČNV nelze výstavu uskutočnit!
3. Současně s výstavou zabezpečit instalaci titulóvního panelu s těmito údaji : jméno (event. fotografie), název výstavy, životopisná data, umělecký výkon, dřívější výstavy, zaměření tvorby, charakteristika vystaveného souboru, inspirace, technika, apod.
4. Text informace na panel a text pozvánky včas předat kulturní komisi (lze použít vzorové pozvánky obsahující jen základní údaje).
5. Zajistit, aby při instalaci a likvidaci výstavy nedošlo k poškození sálů (nelze používat lepidla, šroubky nebo hřebíčky) nebo k náhodnému odvezení inventáře. Případné škody odstranit na vlastní náklady!
6. Usadnit orientaci diváka názvy vystavených děl (např. připravenými sešady na ráma). Po instalaci a likvidaci výstavy uvést vstupní chodbu do pořádku.
7. Zajistit společný průběh vernisáže. V celém objektu útstavu platí přísný zákaz konzumace alkoholických nápojů!
8. Dbát pokynů členů kulturní komise a členů závodní stráže.

Stvrzuji souhlas s těmito pravidly svým podpisem.

Datum : Čitelný podpis :

VÝSTAVY VE VSTUPNÍM PROSTORU ÚNĚCH ČSAV V ROCE 1984

9.1.-19.1. Dr. Bronislav Lesnický, středníškolský profesor výtvarné výchovy, ČVU (8120), poslední sm. výstava v Plzni 1982

23.1.-2.2. Václav Malina, studoval PF Plzeň, FF UK Praha, ČVU, vystavoval v Plzni 1981 a jinde 1982

6.2.-16.2. Alena Čechová, studovala Školský ústav umělecké výroby v Praze, návrhářka
Světlana Dudková, UPRUM Praha, ČVU, samostatná výtvarnice
Eva Janáková, UPRUM Praha, ČVU, návrhářka, společně vystavovaly v Chotěboři 1982

20.2.-1.3. Jan Štrup, studoval VŠE Praha, poslední výstava Praha 1982

5.3.-15.3. Václav Bošík, studoval ČVUT, AVU Praha, od 1942 člen Umělecké besedy, od 1960 člen UBLZ. Společně s J. Johnem realizoval Památník 77 298 židovským obětím v Píňkosově synagoge.

19.3.-29.3. Tvořící skupina SČP "Hard" Frontistéek Hanický, Jan Koňas, akad.arch.Petr Kovář, ing.arch.Ladislav Krátký, MUDr. Frant. Kyjenka, ing.Petr Lubomír Nedbal, Bašek Pokorný, Ladislav Salab, ing.Omilfaj Šik, ing.arch.Jaroslav Tachesi, Stan. Vrtiška, ing.arch.Petr Žižala, všichni již se skupinou Hard vystavovali, zabývají se různými druhy fotografie

2.4.-12.4. Viktor Pivovarov, nar. v Moskvě, od r.1982 žije trvale v Praze, studoval VŠU v Moskvě. Ilustrátor - mnoho medailí. Řada výstav v Moskvě a v Paříži.

16.4.-26.4. Marie Vlková, studovala VŠCHT Praha, amatérka, poslední sm. výst. Liblice 1980, účast na Salonech mladých výtvarníků v Bruselském pavilónu 1981 a 1982

30.4.-10.5. Ctibor Bayer, ČVU(6779), 26 výstav, 30 děl realizovaných jako společenské zakázky

Obr. 7. Pravidla pro pořádání výstav v Makráči a seznam vystavujících tvůrců. Rok 1984.

Národní výbor školství a kultury ČNV v Praze 6, č. armády 23

Datum: 17. 10. 1980

Žádost o povolení uspořádat výstavu výtvarných děl (uměleckých fotografií)

Podatel: /jméno, příjmení, pracovní adresa, telefon, odpovědný pracovník/	Závodní výbor ROH útstavu makroekonomického československého národního výboru, tel. 350 341
Vystavující: /jméno, adresa, telefon, profesionální síť amatér, tvůrčí skupina či klub/	Adriena Šimotová
Vstupní síň: /Místo instalace výstavy/ vstupní chodba útstavu	Trvání výstavy: od 13. 10. do 23. 10. 1980 úvodní slovo přednese: do 17. 10. hodina: 18.30 do 19. 10. hodina: 19.30
Umělecký návod vernisáže /aktivující a program/	ILUSTRACE, KOCÁŘE
Název výstavy	ILUSTRACE, KOCÁŘE
Druh výstavy	VÝSTAVA ILUSTRACÍ KE SPISU V. HOLANA - NOKTURNÁL (ORIGINÁLNÍ DOKUMENTA NEJEDNÁ PAPIROVÁ KOLÁŽ)

Přílohy 1 /úplný seznam vystavovaných prací ve dvojici vyhotovení/ 2/

V Praze dne 8. července 1980. Og. č. 23.0021-4006

z/ Uspornění bez seznamu děl nelze říci Základní výbor ROH
Ředitelstvo - podpis, pečat státního ústavu ČNV

Ve smyslu vyhlášky č. 99/1959 č.l.
a) se považuje za těchto podmínek
b) se nepožaduje z těchto důvodů:

čj. 7-1780 20 čno
24. 9. 80 MUDr. Kocourek
Inspektor pro kulturu ČNV 6

Proti touto rozhodnutí je možno se odvolat prostřednictvím odboru školství a kultury ČNV 6 k MIP do 15 dnů ode dne doručení /odbor školství MIP, Staroměstská náb. 4, Praha 1/.
Toto odvolání musí obsahovat důvody, takže výstavu nelze uspořádat, pokud nebude o odvolání kladně rozhodnuto. Žádat nutno podst. nejméně 4 týdny před jejím zahájením.

Adriena Šimotová

Seznam vystavených prací:

45 ilustrací a studií k ilustracím ke knize Vladimíra Holana, Nocturnal/vydal Odeon, Praha, 1980/ - z majetku Památníku národního písemnictví v Praze

46-53 - 8 papírových koláží z cyklu Torna I. - VIII./, 1979-1980

Adriena Šimotová

Obr. 8. Žádost o výstavu Adrieny Šimotové a seznam prací. Rok 1980.

Odbor školství a kultury ONV v Praze 6, Úsarmády 23

Místo pro kolekt: **Žádatel**
o povolení uspořádat výtavní výstavu výtavných děl /uměleckých fotografií/

Pobadatel: Ústav makromolekulární chemie ČSAV
/Místov-jáno, přesná adresa, telefon, odpovědný pracovník/ Praha 6, Heyrovského nám. 2, vnp. E. Kravčákova, 301341 1 012

Vystavující: Václav Boštík
/Osoba, adresa, telefon, profesionální či amatér, tvůrčí skupina či klub/ Všeňská 4, Praha 7, tel. 232679, profesionální, ČFVU č. 4973

Výstavní síň: U NCH
/Místo instalace výstavy/

Termín výstavy: od 8. 3. do 18. 3.
/číslo sálka přednášky, jméno, adresa, telefon, dne, hodina/ 17

Uplněný pořad vystavení /účinnosti a program/

Název výstavy: Krosky

Druh výstavy:

Přílohy: 1 /úplný seznam vystavených prací ve dvojnásobném vyhotovení/ x/ V Praze dne 9. 3. 1982

x/ Uspořádání bez seznamu děl nelze řídit výstavu.

Ve smyslu vyhlášky MŠK č. 99/1996 ř.l.
a) se povoluje za těchto podmínek:
b) se nepovoluje z těchto důvodů:

čj. 9. 3/84 ze dne 1. 11. 1982

Inspektor pro kulturu ONV 6

Obvodní národní výbor v Praze 6, Úsarmády 23

Místo pro kolekt: **Obvodní národní výbor v Praze 6, Úsarmády 23**
o povolení uspořádat výtavní výstavu výtavných děl /uměleckých fotografií/

Období: 13. 1. 1982

Řídící:

Profubstace: Ústav makromolekulární chemie
/Místov-jáno, přesná adresa, telefon, odpovědný pracovník/ Praha 6, Heyrovského nám. 2, 15. Lmžákova) J. Pavlíček

Vystavující: Olbram Zoubek
/Osoba, adresa, telefon, profesionální či amatér, tvůrčí skupina či klub/ Praha 3, T. Běhouna 15, 20420, profesionální

Výstavní síň: U NCH
/Místo instalace výstavy/

Termín výstavy: od 18. 3. do 27. 3.
/číslo sálka přednášky, jméno, adresa, telefon, dne, hodina/ 17 00

Uplněný pořad vystavení /účinnosti a program/

Název výstavy: Olbram Zoubek - Sochy a reliéfy

Druh výstavy: Sochy a reliéfy

Přílohy: 1 /úplný seznam vystavených prací ve dvojnásobném vyhotovení/ x/ V Praze dne 11. 1. 82

x/ Uspořádání bez seznamu děl nelze řídit výstavu.

Ve smyslu vyhlášky MŠK č. 99/1996 ř.l.
a) se povoluje za těchto podmínek:
b) se nepovoluje z těchto důvodů:

čj. 4. 1/82 ze dne 20. 1. 1982

Inspektor pro kulturu ONV 6

Proti tomuto rozhodnutí je možno se odvolat prostřednictvím odboru školství a kultury ONV 6 k JNF do 15 dnů ode dne doručení /odbor školství JNF, Staroměstské nám. 4, Praha 1/.

Toto odvolání musí obsahovat důvody, takže výstavu nelze uspořádat, pokud nebude o odvolání kladně rozhodnuto. Žádatel může podat nejpozději 4 týdny před jejím zahájením.

Obr. 9. Žádosti o výstavu Václava Boštíka a Olbrama Zoubka. Rok 1984 a 1982.

ZV ROH Ústavu makromolekulární chemie ČSAV si Vás dovoluje pozvat na výstavu

Olbram Zoubek
sochy a reliéfy

kterou zahájí 8. března 1982 v 17 hodin
 Jiří Šetlík ve výstavní síni ústavu
 v Praze 6 - Petřiny, Heyrovského náměstí 2

Výstava potrvá do 19. března 1982
 a bude přístupná pondělí až pátek
 od 8 do 18 hodin

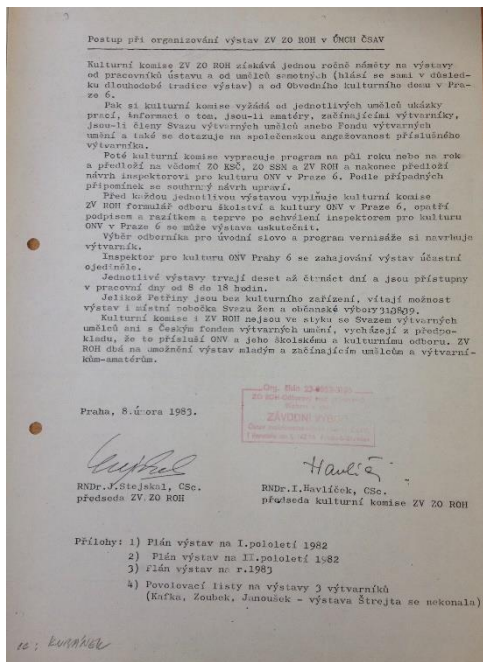
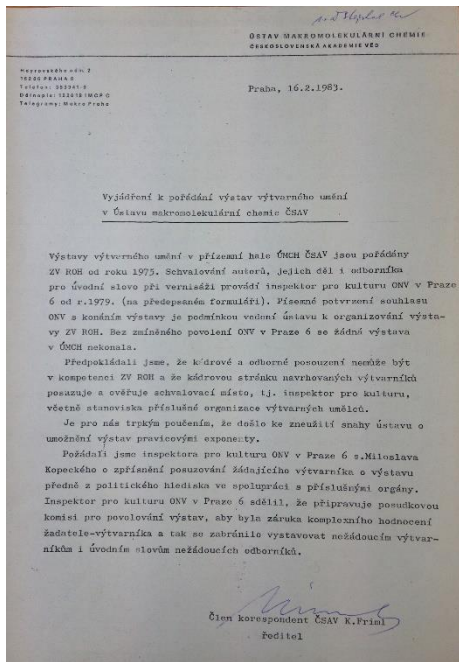
Olbram Zoubek
Sochy a reliéfy

Výstava v Ústavu makromolekulární chemie v Praze 6

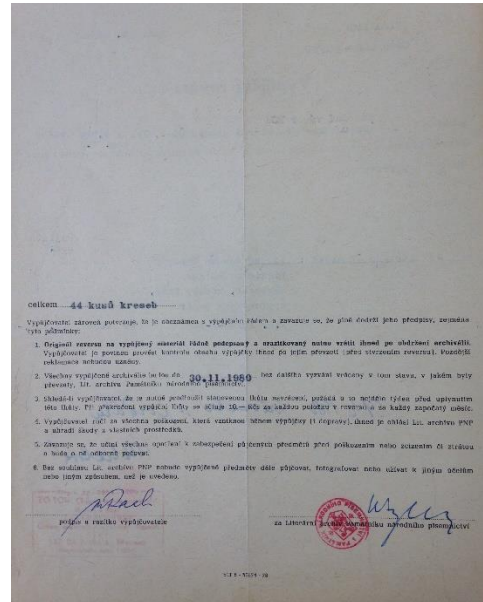
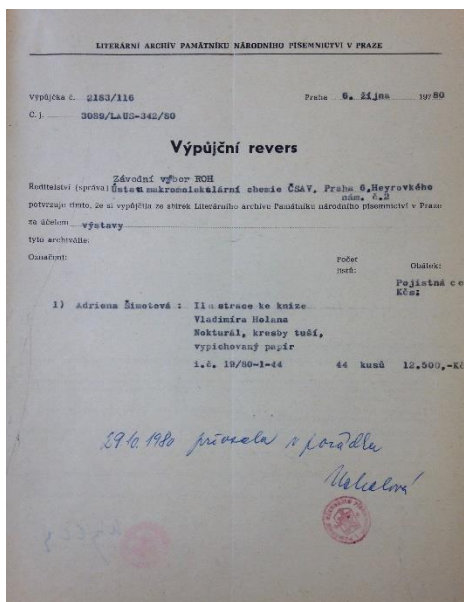
Seznam vystavených prací

1	Stíny	olovo	50X50	1976
2	Žena, která padá	olovo	50X50	1976
3	Žena v krajině	olovo	35X35	1976
4	Markétka	olovo	35X35	1979
5	Josef	olovo	50X50	1979
6	Putifarka	olovo	50X50	1979
7	Klesající muž	olovo	35X35	1979
8	Eva, která povstává	olovo	30X21	1979
9	Žena, která se zvedá	olovo	35X35	1979
10	Postavy, které se podpírají	olovo	35X35	1980
11	Eva	olovo	45	1980
12	Nachýlená žena	olovo	77	1980
13	Schýlený muž	olovo	85	1980
14	Schýlená žena	olovo	70	1980
15	Schýlená žena	olovo	65	1980
16	Žena, která se odevzdává	cement	173	1980
17	Strážkyně	cín zloc.	212	1980
18	Vzpomínka	cín zloc.	210	1980
19	Eva	cement	180	1981
20	Eva - stvol	olovo	83	1981
21	Eva povstávající	olovo	35X35	1981
22	Eva - první dotek	olovo	94	1981
23	Eva ve větru	olovo	77	1981
24	Eva - Kore	olovo	76	1982
25	Eva s podanou rukou	cement	213	1982

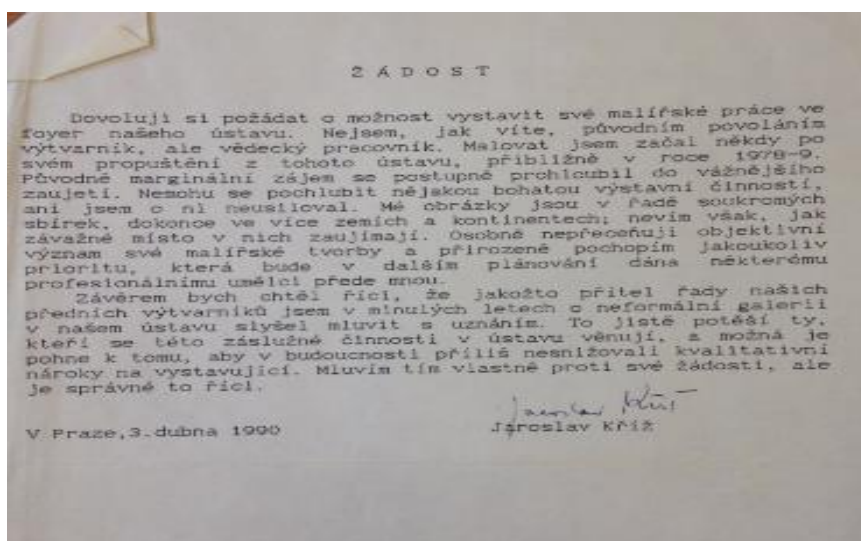
Obr. 10. Pozvánka na výstavu Olbrama Zoubka v Makromolekulárním ústavu. Rok 1982.

Obr. 11. Vyjádření k pořádání výstav výtvarného umění v Ústavu makromolekulární chemie ČSAV a postup při organizování výstav ZV ZO ROH v ÚMCH ČSAV.

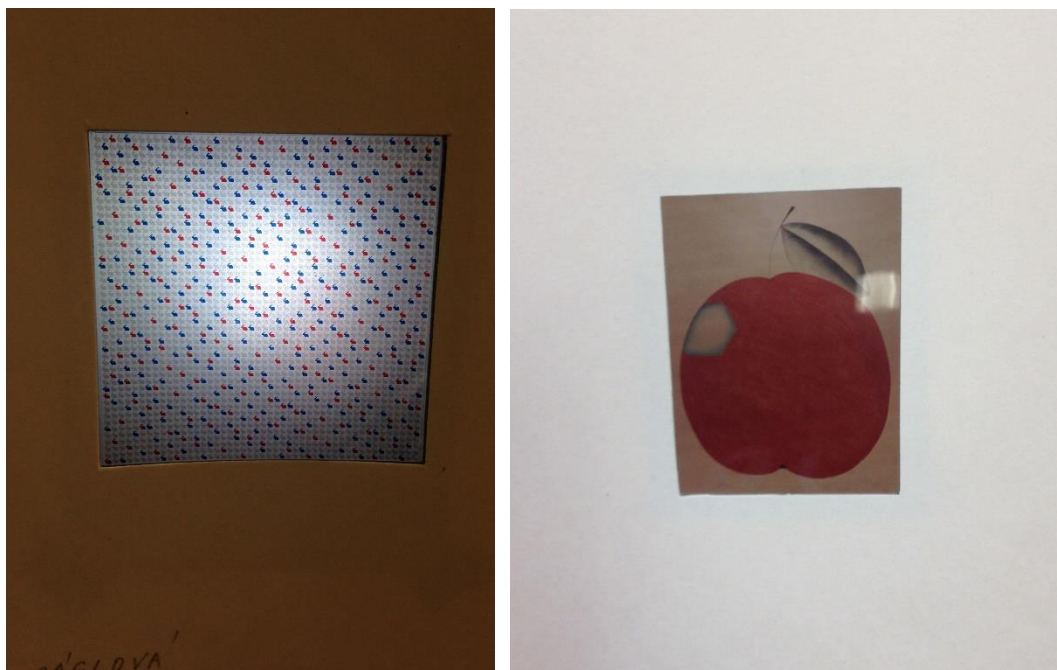
Obr. 12. Žádost o vypůjčení ilustrací Adrieny Šimotové.

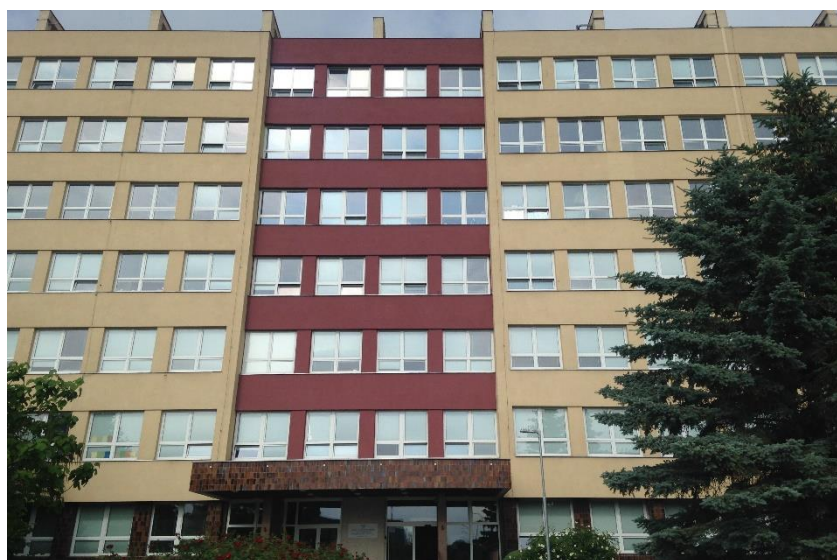
Obr. 13. Žádost o uspořádání výstavy Jaroslava Kríže.

Obr. 14. Ukázky uměleckých prací z archivu Makromolekulárního ústavu. Jiří Načeradský a neznámý autor. Bez datace.

Obr. 15. Ukázky uměleckých prací z archivu Makromolekulárního ústavu. Zorka Ságlová a neznámý autor. Rok 1989.

Obr. 16. Průčelí budovy Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského. Rok 2017.

Obr. 17. Výstavní stojany galerie 4P. Rok 2017.

Obr. 18. Dřevěná plastika Praha polarografická, autor Lumír Čmerda. Rok 2017.

Obr.19. Detail z dřevěné plastiky a pohled do chodby. Rok 2017.

Obr. 20. Pohled do výstavní chodby Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského. Rok 2017.

Obr. 21. Exteriér a interiér Filozofického klubu. Rok 2017.

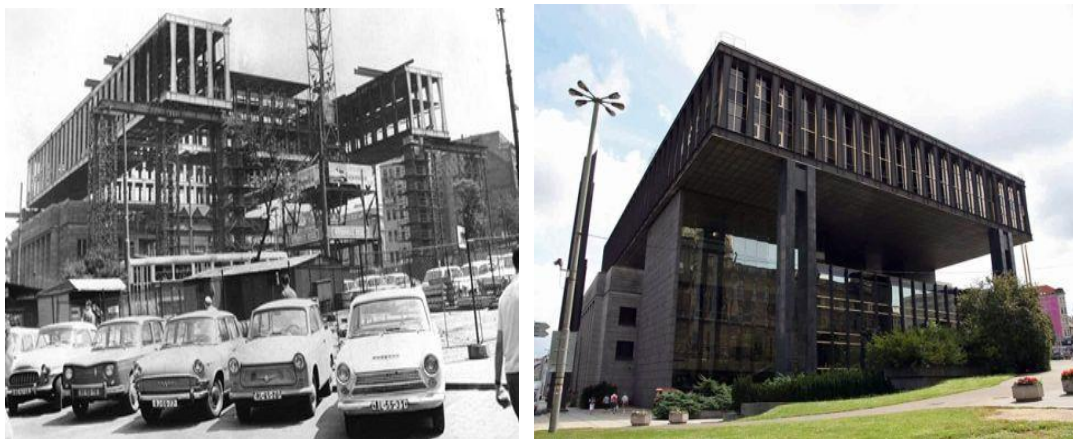
Obr. 22. Interiér Filozofického klubu. Rok 2017.

Obr. 23. Interiér Filozofického klubu. Rok 2017.

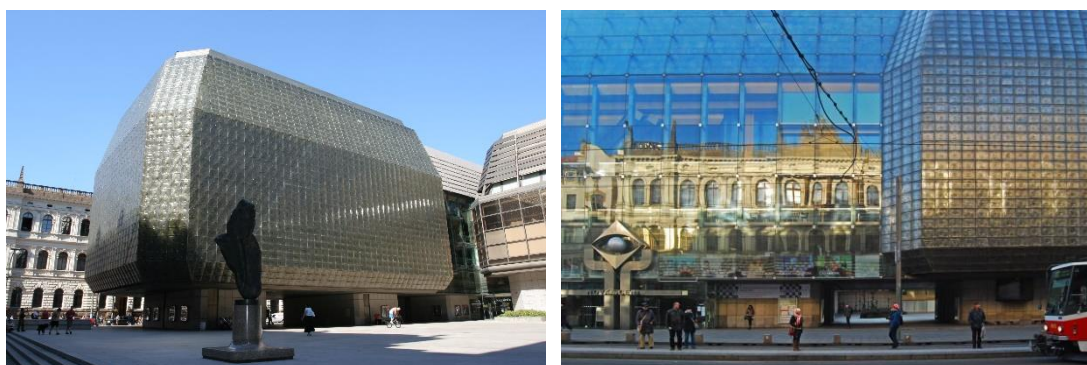
Obr. 24. Architekt Karel Prager

Obr. 25. Stavba budovy Národního shromáždění 1967. Od roku 2009 Nová budova Národního muzea.

Obr. 26. Bývalé budovy Sdružení projektových ateliérů v Praze na Moráni. Dnes zde sídlí Útvar rozvoje města. Rok 2017.

Obr. 27. Budova Nové scény Národního divadla. Rok 2017.